

Muntanya

www.cec.cat

ANY 139 • MARÇ 2015

911

TRANSPIRINENCA

La darrera etapa
d'un gran itinerari

PIRINEUS

Volta al massís del Canigó

BTT

Les vies verdes d'Andalusia

ESPELEOLOGIA

Naica, la cova dels cristalls

BARRANQUISME

Descensos a Saldes

FETS I GENT

Joan Vinyoli
al Montardo d'Aran

3,95 €

Descarregant...

Carrega't d'excursionisme amb Muntanya

A iQUIOSC.cat trobaràs totes les revistes i la premsa en català. Descarrega't la teva publicació al teu dispositiu mòbil, o llegeix-la al web en streaming. Gaudiràs de la cultura quan vulguis, on vulguis, i en la nostra llengua.

iQUIOSC.cat

Muntanya

Edita

Centre Excursionista de Catalunya
Paradís, 10
08002 Barcelona
Telèfon: 933 152 311
Fax: 933 151 408
revista.muntanya@cec.cat

Director

Ferran Alexandri
ferran.muntanya@cec.cat

Secretari de Redacció

Ernest Godó
ernest.muntanya@cec.cat

Consell de Redacció

Ton Barnils, Jordi Bernat,
Joan Campañà, David
Mengual, Alfred Montserrat,
Enric Nosàs, Josep M. Sala

Edició i correcció

Estudi Ferran Alexandri
ferran@alexandri.cat

Disseny i maquetació

Estudi Toni Ingles
toni@toni-ingles.cat

Cartografia

Albert Martínez

Publicitat i subscripcions

Telèfon: 933 152 311

Distribució a llibreries

Altair Distribució
Telèfon: 933 427 177

Impressió

Gràfiques BASSÓ
www.grafiquesbasso.com
IMPRES EN PAPER ECOLÒGIC

Dipòsit legal: B-545-1958
ISSN: 0212-2111

La revista *Muntanya* respecta les opinions expressades a través dels articles dels seus col·laboradors, però no les comparteix necessàriament, fent propis només els continguts de l'editorial.

La revista *Muntanya*, editada pel Centre Excursionista de Catalunya, segons el que preveu l'article 32.1 paràgraf segon del TRLPI vigent, s'oposa expressament a què qualsevol de les pàgines d'aquesta revista, o bé una part d'aquestes pàgines, siguin utilitzades per a la realització de resums de premsa. Qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra només pot ser feta amb l'autorització dels titulars, tret de les excepcions previstes per la llei. Adreceu-vos a CEDRO (Centro Español de Derechos Reprográficos) si us cal fotocopiar o escanear algun fragment d'aquesta publicació (www.conlicencia.com; 917 021 970 / 932 720 447).

Associació de Publicacions
Periòdiques en Català

Generalitat de Catalunya
Departament
de la Presidència

Muntanya

ANY 139 • MARÇ 2015

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

8 Tour del Canigó

Xavier Grivé

Una travessa de senderisme de quatre etapes i 64 km que fa la volta al massís del Canigó, amb l'opció de coronar-ne el cim, i amb aturada en cadascun dels seus punts cardinals: Sant Guillem, Vètera, Cortalets i Merlalles.

22 Dietari de la Transpirinenca.

VI part: Muntanyes regalades

Ton Barnils Carrera

Amb aquest article es clou el cicle de la Transpirinenca. Les etapes que cobreix aquesta part transcorren entre la Cerdanya i la plana rossellonesa, entre les muntanyes mítiques de Núria i el Canigó.

36 Pedalant per les vies verdes

d'Andalusia

David Mengual Padrós

Recorregut amb bicicleta pels antics traçats ferroviaris transformats en noves rutes, les *Vías Verdes*. Uns itineraris agradables en un entorn natural lluny de la civilització, per gaudir pedalant en jornades excepcionals.

48 Naica, la cova dels cristalls

Ferran Alexandri

La cova dels cristalls de Naica, oculta a 300 m de profunditat a les entranyes de Mèxic, ens mostra de cop tota la seva bellesa: una geoda de parets roges entapissades per un increïble bosc de selenita.

54 Descens d'engorjats a la vall del Riu Saldes

Mari Nivera i Damià Pérez

La vall del Riu Saldes ens descobreix sis descensos d'un gran valor paisatgístic al peu del Pedraforca, especialment interessants quan el fred hivernal forma curioses cascades de gel.

64 Domini màgic. L'ascens del poeta

Joan Vinyoli al Montardo

Xavier Saladrigas Bonaque

Un dels aspectes més desconeguts de Joan Vinyoli és la seva afició per la muntanya, que també va traslladar a la seva poesia. L'article mostra aquest vessant de l'autor a propòsit d'una ascensió seva al Montardo d'Aran.

SECCIONS 4 Editorial 5 La columna 6 La motxilla de muntanya

70 Publicacions 72 Crònica alpina 74 Vies d'escalada 78 L'excursió del mes

80 L'entrevista 82 Objectiu muntanya

38è Aplec Excursionista dels Països Catalans

Entre els dies 5 i 8 de desembre del 2014 se celebrà a la ciutat de Berga el 38è Aplec Excursionista dels Països Catalans, que enguany va organitzar el Centre Excursionista de Catalunya, inclòs també en els actes de la commemoració del tricentenari dels fets de 1714.

Cal dir que l'aplec va ser un èxit de participació, amb 700 inscrits, més de 20 excursions programades i 6 conferències, que aplegaren excursionistes vinguts de totes les terres de parla catalana. Però sobretot, cal destacar la intervenció de més de 50 voluntaris, que van fer possible un gran esdeveniment com aquest.

Així mateix hi eren presents diferents clubs excursionistes en representació de tots els Països Catalans: l'Alguer, Andorra, la Franja de Ponent, València, Catalunya del Nord, Catalunya i les Illes Balears. Gràcies a l'acolliment de Berga, i a les facilitats rebudes per part de l'Ajuntament, fou possible que els nostres visitants es trobessin com a casa, en un ambient de germanor i entusiasme molt remarcables.

JOSEP PÉREZ

En els moments que estem vivint, una altra vegada de persecució de la nostra llengua, es fa necessari més que mai que s'organitzin més manifestacions com l'aplec, per mantenir i enfortir els llaços amb tots aquells que, malgrat els entrebancs d'un estat centralista, no deixen de parlar una llengua mil·lenària que ens agermana.

No hi ha dubte del gran interès per part de tots els clubs participants de seguir endavant amb l'organització de nous aplecs, com ho demostra el fet que hi ha clubs compromesos a organitzar l'aplec fins a l'any 2018, així com del compromís d'establir una comissió permanent que permeti fer d'enllaç entre un esdeveniment i l'altre.

No puc afegir res més que l'agraïment més sincer a l'equip organitzador, als voluntaris i, naturalment, a tots els participants, juntament amb l'Ajuntament de Berga, per la seva inestimable ajuda.

Josep M. Puente

President del Centre Excursionista de Catalunya

DIRECTOR
DE MUNTANYA

Muntanyes regalades

Va començar com un article que descrivia des d'un punt de vista molt personal la travessa dels Pirineus. Es va convertir de seguida en un treball extens, original, diferent del que podem veure en la majoria de textos d'aquest estil, que solen ser itineraris objectius, sense gràcia. I ben aviat vam veure que amb un article no cobriríem tota la Transpirinenca.

Ton Barnils Carrera, editor de professió i muntanyenc de vocació, és el responsable d'aquesta aventura, que ha dut la revista *Muntanya* a crear un cicle de sis articles –amb la fotografia de David Mengual–, en gairebé tres anys, que palesen l'emoció de fer aquesta llarga ruta a peu, observant el paisatge i la gent que el pobla. Per descobrir un camí real, extraordinàriament exacte i verídic. Combinar aquest esperit amb un llenguatge àgil i amè és la cosa més difícil del món.

Tanmateix, aquesta és la Transpirinenca que han llegit i esperat els nostres lectors. Ara, aquesta experiència veurà novament la llum en un llibre el proper Sant Jordi. La història que va començar en uns capítols d'una revista acaba en un corpus major, com passa amb les grans obres.

Ferran Alexandri

DAVID MENGUAL

Foto de portada:
La vall de Mentet (Conflent).

A stairway to heaven (una escala al cel)

Enric Soler i Raspall

And she's buying a stairway to heaven

(I ella està comprant una escala al cel)

Led Zeppelin

Resulta paradigmàtic que sigui precisament aquesta cançó de Led Zeppelin, que juntament amb la de Pink Floyd «Shine on You Crazy Diamond» o amb l'«Hiper-Gamma-Spaces» d'Alan Parsons Project, van ser tan utilitzades en aquells audiovisuals mítics dels anys setanta i vuitanta sobre les ascensions a les grans muntanyes de l'Himàlaia, la que encapçalava aquest article.

Molt han canviat les coses pel que fa a l'himalaisme, i no totes per a bé (iAi si Mallory aixequés el cap!). Que sigui *ella* (com profetitzava la cançó) o *ell* qui compri una escala al cel, no fa al cas; el tema és el fet de poder o no poder, èticament parlant, comprar una escala que et dugui al cel. I el cel, és clar, en l'àmbit que ens ocupa és L'Everest (Sagarmatha o Chomolungma).

Voldria destacar tres notícies publicades, que es relacionen entre si: en primer lloc, la fotografia tan esperpèntica (m'atreviria a dir que pornogràfica) de més de dues-centes cinquanta persones atacant el cim més alt del planeta (era el 29 de maig del 2013), com aquell qui va de cap de setmana al Pirineu –amb perdó de l'imponent Pyrene i dels seus meravellosos racons, és clar–. La segona notícia, la de l'espaordidora catàstrofe de l'abril passat, on una allau segà la vida de setze guies nepalesos (cal notar que aquest va ser el pitjor accident a l'Himàlaia en vuit anys fins que, a l'octubre del mateix any 2014, es va batre el rècord històric de morts a l'Himàlaia nepalès: imig centenar de persones d'una tacada!). La tercera notícia vindria a tomb amb el títol d'aquest article, ja que el Govern nepalès (ateses les funestes circumstàncies i aprofitant l'oportunisme de *la pela és la pela*) està pensant-se si cal instal·lar una escala al pas de Hillary, l'últim escull que hi ha per accedir al cim d'aquesta muntanya per la seva via més fressada. Les aglomeracions de turistes de l'Everest en aquest pas delicat, provoca perilloses cues d'espant (com ara la de la famosa fotografia que he esmentat abans o la que il·lustra aquest article) i complica l'existència als alpinistes de pro, un submón cada vegada més tancat d'especialistes (en perill d'extinció, m'atreviria a dir). Aquests escassos alpinistes, contraposant-se amb el turisme cada vegada més escandalós propiciat per una perillosa banalització de l'Himàlaia, escalen

ACUMBERSDREAM

Trànsit en el pas Hillary, el darrer escull per arribar al cim de l'Everest.

els cims més alts del planeta amb breus, directes i agosarats atacs quirúrgics i amb una filosofia basada en una puresa que, d'ençà de Reinhold Messner i les seves extraordinàries proeses, s'ha acabat sintetitzant en el dilema: *amb* o *sense* oxigen. Vet aquí la frontera real (de moment) entre el que podríem considerar *alpinisme* (en majúscules) i *turisme d'alçada*.

Ben cert és que les limitacions de cadascú cal que cadascú les tingui clares i això no sempre és així. I mentre l'Everest es pugui fer amb respiració assistida (és a dir amb oxigen), guiada per experts muntanyencs i acompanyada per una cohort extraordinària de xerpes, que al cap i a la fi són qui es juguen el físic sense poder escollir pas massa el què, el quan o el com, estic segur que aquesta perversitat anirà en augment.

En fi, entonem des d'aquesta tribuna llastimosos «Om mani padme hum» pels companys xerpes que aquest any passat s'han abraçat als vessants de l'Everest, encoratgem al Govern del Nepal perquè deixi la muntanya tal i com està i seguim-nos horroritzant amb la imatge, tan esperpènticament espectacular com brutalment obscena, de més de dues-centes cinquanta ànimes grim pant, passa a passa, muntanya amunt, cap a la cúspide més alta del planeta, perseguint els seus somnis i lloant les seves quimeres, que anhelarien poder tenir, naturalment, una escala al cel. I si pot ser un helicòpter amb aterratge garantit, molt millor...

iTot arribarà, ja ho veureu!

ARA FA QUARANTA-CINC ANYS...

Expedició Club Alpí Català a la Patagònia Austral

En el nº 648 d'abril de 1970, el primer número de la nova època de la revista *Muntanya*, com a publicació continuadora de la iniciada des dels primers anys de l'existència del Centre Excursionista de Catalunya, es donava nota d'un dels projectes més ambiciosos del CEC en aquells moments: dur a terme una expedició a les muntanyes de la Patagònia. L'entrevista a dos dels membres d'aquesta expedició, Joan Créixams i Emili Civis, reflectia aquella experiència.

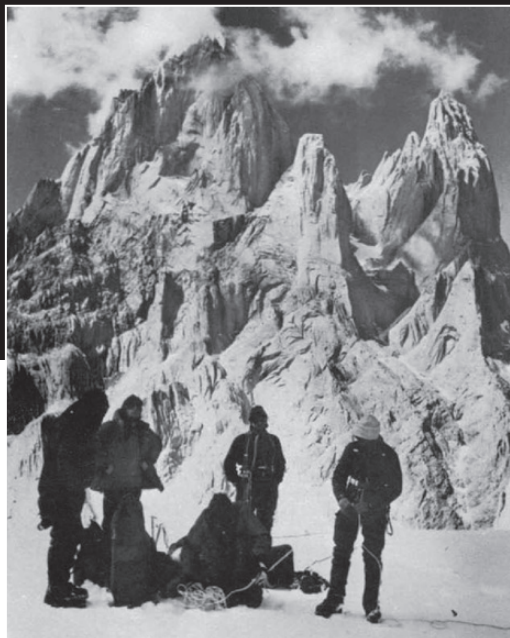
«El Cerro Torre és el súmmum de les dificultats de totes les muntanyes del món tant pel que fa a la roca, com pel que fa al glaç i al mal temps. Es pot dir que hi ha dos grups de muntanyes: el Cerro Torre i les altres», afirmava Créixams. En aquell moment només s'havia fet el Cerro Torre una vegada: l'ascensió de Cesare Maestri i Toni Egger l'any 1959, malgrat que en el

descens Egger va desaparèixer endut per una allau. Tots els intents posteriors havien estat infructuosos. Per això, segons paraules dels escaladors catalans, el Cerro Torre representava l'ascensió més difícil

del món, la més important que es podia dur a terme.

L'expedició catalana, però, va haver d'abandonar a causa del petit accident d'un repòrter argentí, que cobria la notícia, que va caure en una esquadra a prop del campament, però també per causa del mal temps, que és un dels factors contraris més decisius per conquerir el Cerro Torre. Amb tot, els alpinistes catalans van realitzar el seu intent per la paret Est, i van arribar tan amunt com havien arribat les cordades precedents. El descens va ser terrible: amb ràfegues molt fortes de vent, difícils de suportar.

AGENDA DE MUNTANYA

Cursos d'alpinisme i 57è Ral·li d'esquí de muntanya del CEC

Del 3 al 24 de març, el Centre Excursionista de Catalunya organitza el **Curs d'iniciació a l'alpinisme N-1 i N-2** per iniciar-se en ascensions d'alta muntanya de dificultat mitjana; del 12 al 15 de març comença el **Curs avançat d'alpinisme**, amb l'objectiu de perfeccionar el coneixements d'alta muntanya de dificultat (D, MD).

Una cita habitual del mes de març és la nova edició del **Ral·li d'esquí de muntanya del CEC**, que se celebrarà el 22 de març a la vall d'Aran, puntuable per al campionat d'Espanya per equips i per a la copa catalana d'esquí de muntanya.

Trobareu més informació d'aquests esdeveniments a www.cec.cat.

FE D'ERRADES

A la pàgina 48 del nº 910 de *Muntanya*, a l'inici del relat de l'**Eiger**, on diu "L'estiu de 1964, en plena efervescència per la preparació dels "XXX años de Paz" a l'Espanya del règim franquista (...) ha dir en realitat "XXV Años de Paz", data en la qual es va commemorar el vint-i-cinquè aniversari del final de la guerra civil espanyola per part del règim.

NOVETATS DE MATERIAL

BEAL ÍKAROS

Un casc 100 % esportiu

Beal amplia la seva gamma de cascos amb la incorporació del nou ÍKAROS, una opció amb un aspecte renovat i molt esportiu. Es presenta amb una construcció híbrida, és a dir, amb una carcassa lleugera i transpirable en ABS, l'interior encoixinat de poliestirè amovible. És un casc totalment regulable, gràcies a una rodeta micromètrica. Va equipat amb una barballera de tanca magnètica. A més, incorpora quatre ganxos per posar la llanterna frontal. En definitiva, es tracta d'un casc lleuger, airejat i amb la possibilitat de personalitzar-lo. Pes: 330 g (mida del cap: 50 a 62 mm). Colors: blau, taronja i gris.

www.bealplanet.com

www.grivel.com

GRIVEL ZEN 30

La motxilla d'alpinisme i escalada

Grivel acaba d'incorporar a la seva col·lecció de motxilles d'alpinisme i l'escalada la nova sèrie ZEN, que representa l'ascetisme pur per als que valoren la funcionalitat. Fabricada amb un teixit resistent (VX21) multicapa amb diferents prestacions. Per exemple, la durabilitat del cordam 210 deniers de la cara exterior i una capa fina intermèdia de niló amb una trama interior de fibres de carboni que donen al teixit una gran resistència sense afegir pes. De manera que, amb un pes total de 1.050 g tenim: 30 l de capacitat; espatllera termoformada amb una estructura de duralumini amovible i teixit que evita l'acumulació de neu o pols; cintes retràctils; cinturó amb portamaterial amovible; cinta tensora frontal; tapa amb 4 anelles de cinta per a la corda, grampons o casc; cinta pectoral estabilitzadora amb xiulet d'emergència; 2 portapiolets, 2 portabastons i cintes regulació lateral (també útils per a esquís).

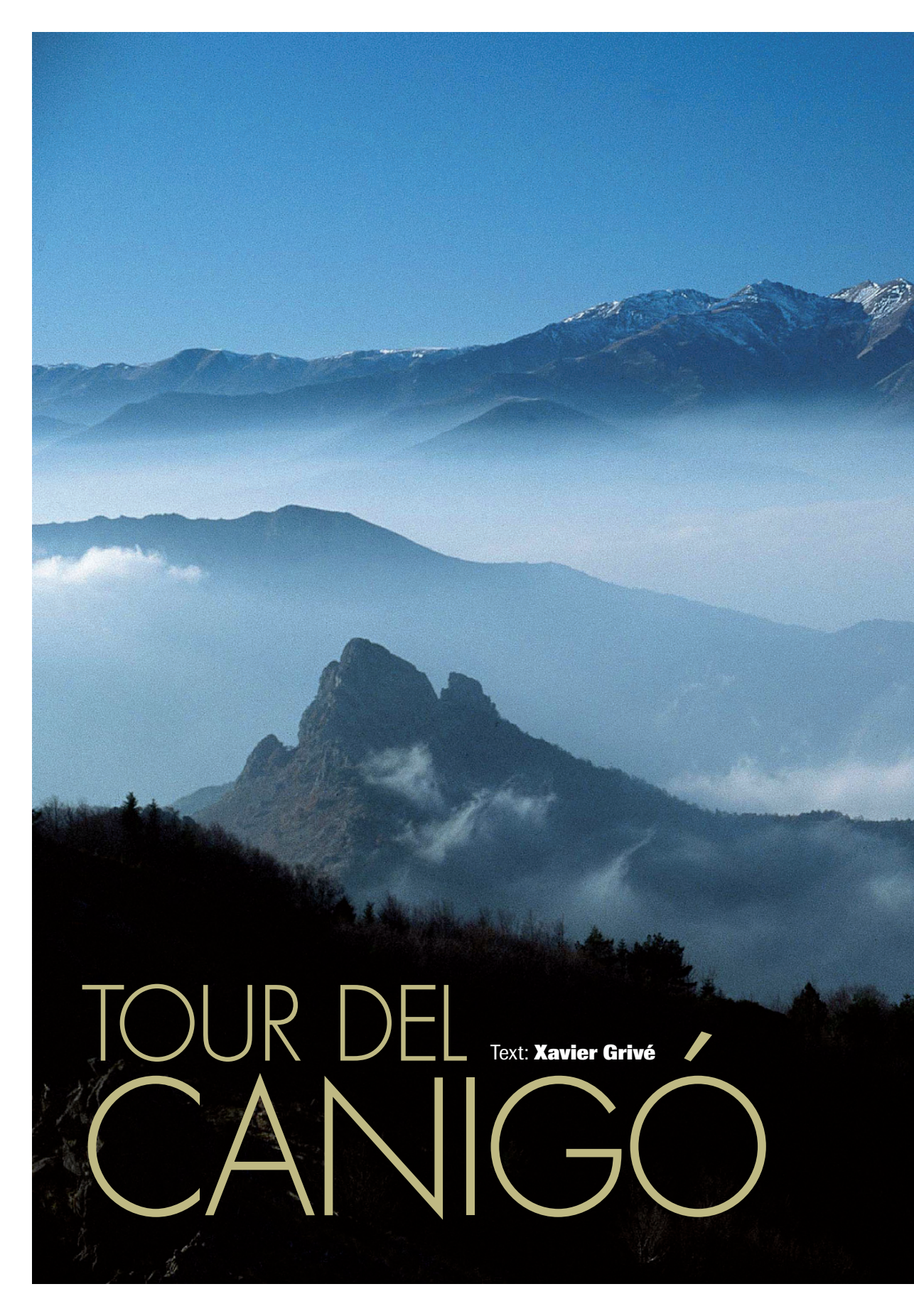
TOPO MT TRAIL

Les sabatilles per a curses de muntanya

El segell indiscutible de les sabatilles MT és la polivalència i la lleugeresa. Amb només 233 g s'adapten amb eficàcia gràcies a la sola amb tacs específics per a una tracció multidireccional en tota mena de terrenys. Amb una sola lleugera de tres densitats, queda garantit l'amortiment necessari sense restar sensibilitat. Per reduir el pes i les zones de fregament, els reforços han estat fets sense costures. La punta és lleugerament més ampla perquè els dits se separin i s'obtingui una distribució millor de les forces en el recolzament. Perquè la sabatilla acompanyi els moviments s'ha fet una subjecció en el taló i la zona mitjana de la planta. Disponibles models home/dona.

www.topoathletic.com

TOUR DEL CANIGÓ

Text: **Xavier Grivé**

EL CANIGÓ ÉS UN SÍMBOL DE LA NOSTRA IDENTITAT; I, COM ELLA, SOTMÈS MALAURADAMENT AL DOMINI D'ALTRI. MÉS ENLLÀ DEL CANIGÓ MUNTANYA, HI HA UN CANIGÓ SÍMBOL, QUE PER A CADA U TÉ UN SIGNIFICAT PARTICULAR I INTRANSFERIBLE PERÒ QUE, COL·LECTIVAMENT MIRAT, REPRESENTA ALLÒ DE COMÚ QUE TENIM ELS CIUTADANS DELS PAÏSOS DE LLENGUA CATALANA I ENS CONFEREIX IDENTITAT.

JORDI VILA-ABADAL, EXMONJO DEL MONESTIR DE SANT MIQUEL DE CUIXÀ

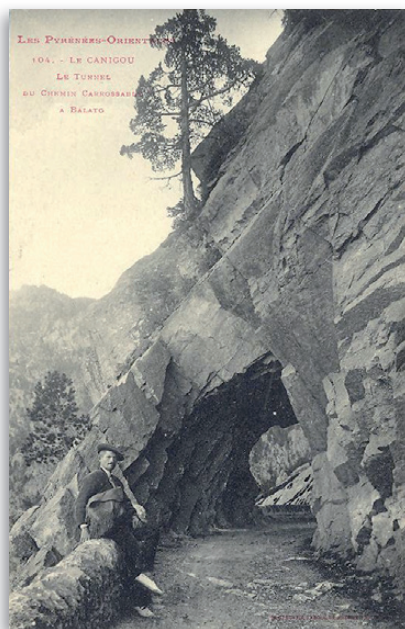
*El massís del Canigó vist
des del roc de Frausa.*

El Canigó s'aixeca imponent entre les comarques del Conflent, el Vallespir i el Rosselló, i encara s'albira proper des de l'Alt Empordà. Un cim emblemàtic que ha estat font d'inspiració de poetes, llegendes i dites populars. Llar de bosquerols, masovers, pastors, fargaires, pagesos, monjos, bandolers, traginers, carboners, pelegrins, naturalistes i excursionistes.

Fascinat i intrigat per la seva elevada silueta, l'ésser humà va témer, va respectar, va admirar i va conquerir respectivament aquest cim glorificat pels relats i les llegendes. Considerada durant molt temps la muntanya més alta dels Pirineus, el massís del Canigó es va anar convertint amb el temps en la muntanya sagrada dels Països Catalans.

En tota la serralada pirinenca no trobem uns desnivells tan destacats com els que presenta aquest massís respecte a les planes que el voregen, situades al nivell del mar. No és d'estranyar, doncs, que fins ben entrat el segle XVIII es mantingués la creença immemorial que el Canigó era la muntanya més alta dels Pirineus. La seva proximitat a la Mediterrània, a menys de 50 km en línia recta, el convertia en una senya inequívoca per a tots els navegants.

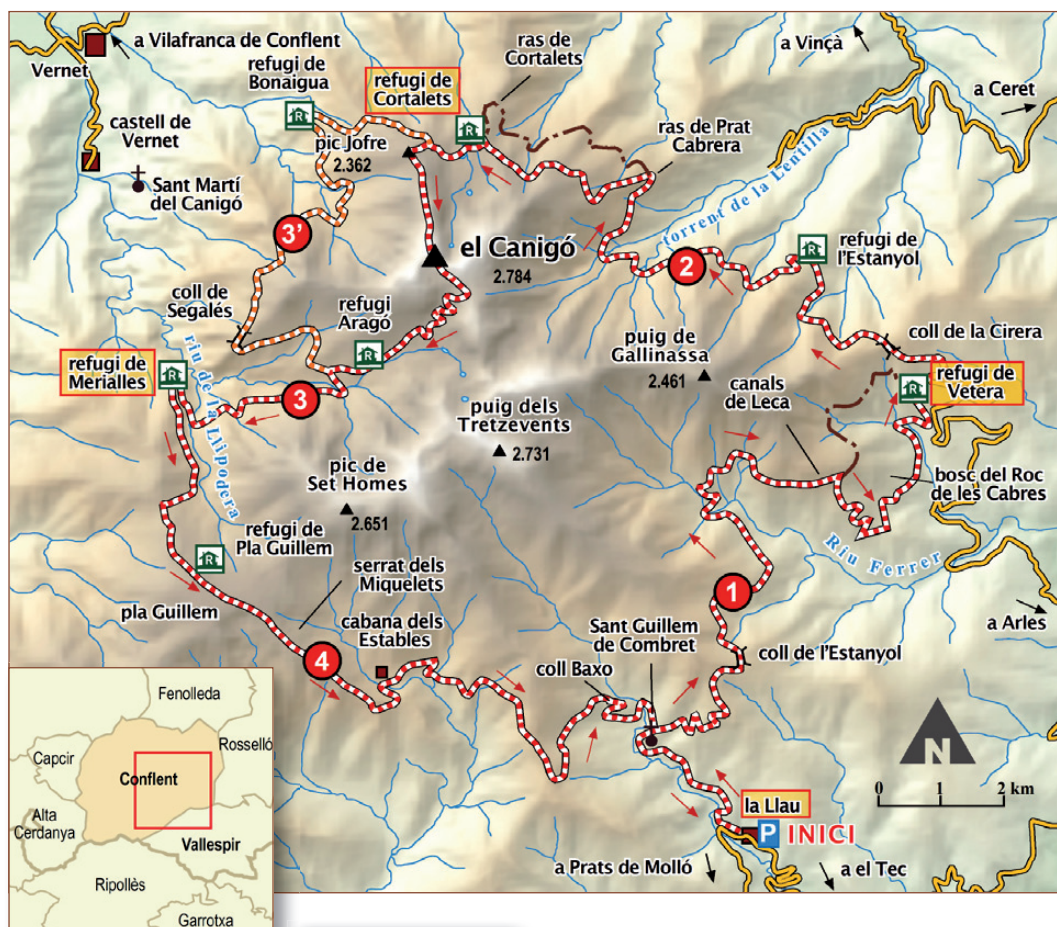
Sant Martí del Canigó, abadia benedictina situada en un esperó rocallós de la muntanya del Canigó (1.055 m).

Túnel a la pista de Cortalets, al bosc de Balaig. Accés al massís pel nord, des de Fillols i Prada de Conflent. (Postal de principis del s. XX).

Per tal de conèixer a fons el darrer gran massís dels Pirineus us proposem fer el Tour del Canigó, una travessa de senderisme de quatre etapes (64 km) que fa la volta a tot el massís, amb l'opció de coronar-ne el cim, de 2.784 m d'altitud. Sense dificultats tècniques, llevat de cert vertigen a la grimpada de la xemeneia de la cara sud del cim (opcional), la travessa fa una aturada a cadascun dels seus punts cardinals: Sant Guillem al sud, Vetera a llevant, Cortalets al nord i Merialles a ponent.

Les orientacions geogràfiques de les quatre etapes, l'elevat gradient altitudinal i la proximitat a la Mediterrània converteixen la travessa en un espectacle de la diversitat florística. Des dels 892 m d'altitud fins als 2.784, els corriols s'endinsen en profundes fagedes atlàntiques carregades de molses o en boscos arbustius més propis del secà, passant pels perfils abruptes del Pirineu més escarpat.

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICGC)

INFORMACIÓ D'INTERÈS

FUNCIONAMENT DE LA TRAVESSA

Els quatre punts de pas indispensables del Tour del Canigó són l'ermita de Sant Guillem de Combret (sud), el refugi de Vetera (est), el refugi de Cortalets (nord) i el refugi de Merialles (oest). El període de funcionament de la travessa és la temporada d'estiu (de juny a setembre).

Tota la travessa està senyalitzada sobre el terreny. En les explicacions de cada etapa hi ha especificats els colors de la senyalització existent, que no són sempre els mateixos. Una central de reserves facilita la contractació dels quatre allotjaments, i entrega als participants un mapa de l'editorial Alpina, una samarreta i una sèrie d'obsequis vinculats amb el territori.

www.tourdelcanigo.com

LA NIT DE SANT GUILLEM

Sant Guillem és l'únic punt on no hi ha allotjament, de manera que s'ha d'anar a dormir a Prats de Molló. Cal baixar a peu fins el veïnat de la Llau i anar per carretera fins a Prats de Molló. Si decidiu començar la travessa a Sant Guillem podeu arribar amb el cotxe a Prats de Molló, seguir fins a la Llau, i allà començar a caminar fins a Sant Guillem (1 h 30' de caminada).

Si us organitzeu la travessa de manera que Sant Guillem sigui un punt intermedi, en arribar-hi caldrà baixar a peu fins a la Llau (1 h de camí) i seguir amb cotxe fins a Prats de Molló. L'organització del Tour del Canigó ja contempla aquest desplaçament sense que el participant necessiti cap cotxe.

El futur refugi de Sant Guillem està en construcció, i es preveu que es pugui inaugurar de cara a l'estiu del 2015.

La travessa també es pot començar a Sant Guillem, Vetera, Cortalets o Merialles. El sentit horari/anti-horari és indiferent.

L'indret inicial de referència de la travessa és a Prats de Molló, on diversos hotels ens poden acollir en català i fer-nos sentir com a casa. Mentre no hi hagi refugi guardat a Sant Guillem, punt cardinal sud de la travessa, partirem de Prats de Molló en cotxe fins al veïnat de la Llau, i accedirem a peu a Sant Guillem. L'etapa fins a Vetera és un bonic flaqueig sobre l'Alt Vallespir i l'Alta Garrotxa, per la reserva natural de Prats de Molló, amb grans vistes panoràmiques des del Comanegra al Bassegoda, i des del roc de Frausa i l'Albera a la plana de Rosselló i el mar. L'ermita romànica de Sant Guillem de Combret (segle XII), declarada monument històric de França, dona el tret de sortida a l'etapa del vessant sud del massís del Canigó, en què podrem gaudir de les impressionants vistes del Vallespir, la Garrotxa i el mar empordanès i rossellonès. És l'etapa més llarga de la travessa.

EL CANIGÓ ÉS UN LLOC D'EXCEPCIÓ PER
A CONTEMPLAR LES CATALUNYES DEL
ROSSELLÓ I DE L'EMPORDÀ, TOTES UNA,
TOTA HERMOSA, ENCARA QUE REPARTIDA
ENTRE DOS ESTATS FMOLENC QUE LI
HAN MERCADEJAT A COSTES DE LA
NOSTRA PRÒPIA SANG.

EDUARD VILA I RIBA,
MEMBRE DEL CEC (1906)

Per trobar el punt d'inici del corriol que ens duu a Sant Guillem, aparcarem a la Llau i reculem uns 200 m a peu, on una pista surt a mà dreta en pujada amb la indicació de l'ermita. Deixarem un cobert ramader a la dreta i prendrem un bonic corriol de bosc que en pujada constant ens durà directes fins a Sant Guillem de Combret. El pal indicador de sobre l'església de Sant Guillem ens assenyala el camí a prendre, en ascens sostingut i agradable per entre la vegetació mediterrània. Des de la roca Cocole-

ra, l'arribada al coll de l'Estanyol (1.680 m) és en lleuger descens, i s'hi recomana una aturada per gaudir de les impressionants vistes del Vallespir, la Garrotxa i la mar Mediterrània. A partir d'aquí un llarg flaqueig ens permetrà fruit de la gran diversitat de boscos, segons les diferents orientacions que va prenent el recorregut. Passarem per pinades de pi negre prop del la cabana de la Devesa de Vallbona, i per fagedes prop de la barraca del Faig, tot i que aquesta no l'hem de vorejar, sinó que l'hem de veure havent creuat abans el riu Ferrer. L'itinerari no és pla, però els desnivells acumulats són poc

A PAS D'ISARD

FITXA TÈCNICA

ETAPA LA LLAU – SANT GUILLEM – VETERA

Distància: 22,3 km

Temps: 7.00 – 8.30 h

Altitud mínima: 892 m

Altitud màxima: 1.730 m

Desnivell ascendent acumulat: 1.587 m

Desnivell descendent acumulat: 969 m

Color de la senyalització:

Tram la Llau – Sant Guillem: ratlles grogues

Tram Sant Guillem – Vetera: ratlles grogues i

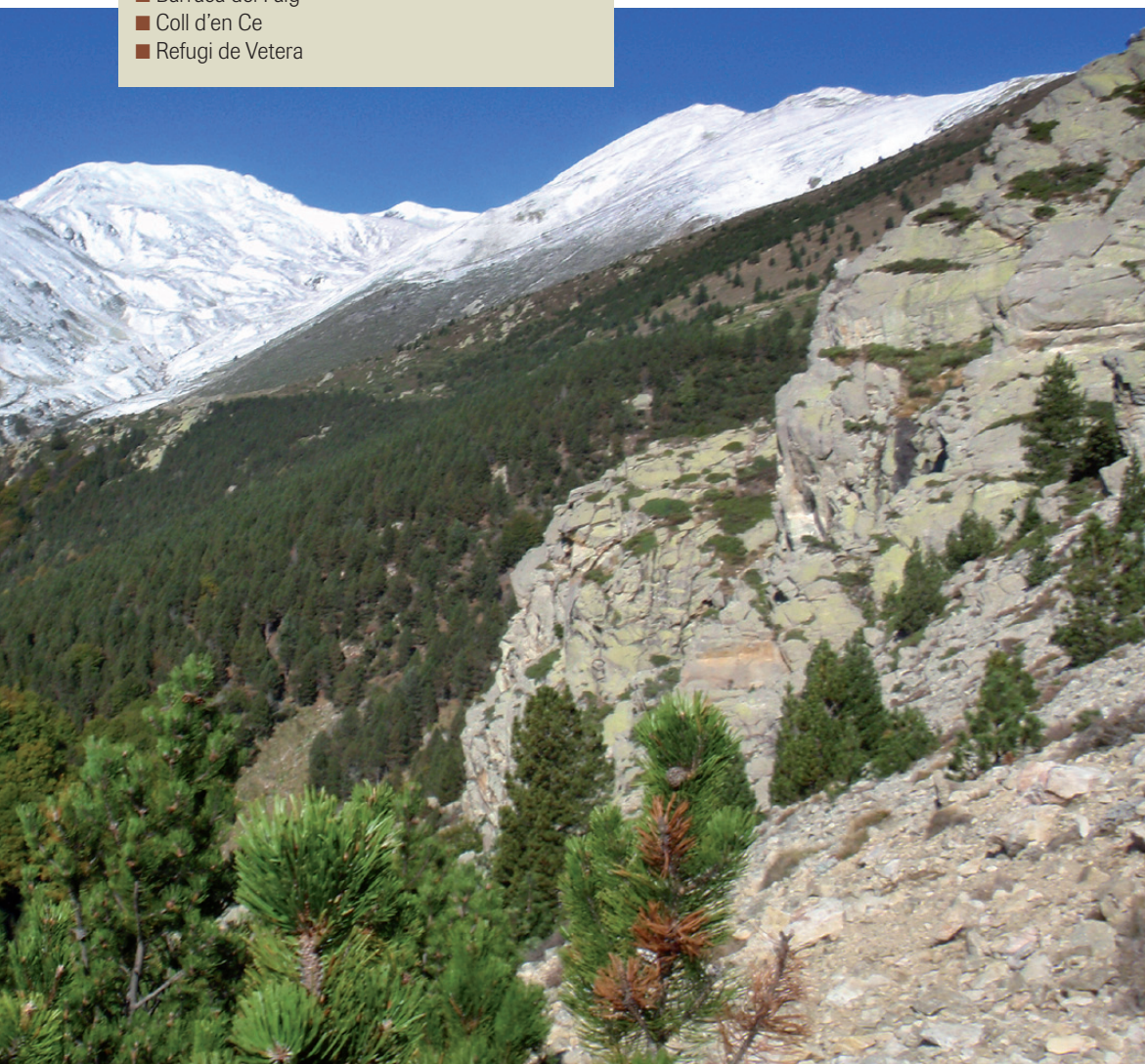
vermelles de GRP

Punts de pas:

- La Llau
- Sant Guillem
- Coll de l'Estanyol
- Cabana de la Devesa de Vallbona
- Barraca del Faig
- Coll d'en Ce
- Refugi de Vetera

significatius en aquest tram fins als canals de Leca. L'antic camí de les Canals té força perill quan hi ha humitat, i és molt exposat en alguns trams. Per això es va decidir senyalitzar una alternativa molt més segura que requereix, des de la cruïlla (1.640 m), un ràpid descens de 400 m pel bosc del Roc de les Cabres, que després del coll d'en Ce seguirà baixant més suauement. Toquem fons poc abans del torrent dels Canals (1.080 m), punt en què comença una pujada que s'anirà accentuant fins a arribar, en fort ascens, als vestigis miners de Vetera, on podrem ja respirar fondo per arribar al refugi, construcció d'acollida dels miners de l'època.

*El puig de Rojà (2.724 m),
des de Sant Guillem.*

ETAPA VETERA – CORTALETES

*Sortida de sol sobre el mar des
del refugi de Cortalets.*

SYNDICAT MIXTE CANIGÓ

EL CANIGÓ ÉS UN LLIGAM POTENT QUE TORNA A REUNIR, AL FINAL DE SEGLE XIX, LES DUES CATALUNYES, DESPRÉS DE TRES SEGLES DE SEPARACIÓ PEL TRACTAT DELS PIRINEUS. EL RENAIXEMENT CATALÀ QUE ES DESENVOLUPA A FINALS DEL SEGLE XIX A AMBDÓS COSTATS DE LA FRONTERA, LA PRESA DE CONSCIÈNCIA DE CATALANITAT, PASSA PEL CANIGÓ. I ÉS A TRAVÉS D'AQUEST MOVIMENT POLÍTIC I SOCIAL QUE CATALUNYA VA AFIRMAR LA SEVA IDENTITAT. I EL CANIGÓ PREN AQUEST ROL DE MUNTANYA SÍMBOL A PARTIR DE LA PUBLICACIÓ, EL 1886, DEL GRAN POEMA CANIGÓ DE JACINT VERDAGUER.

JEAN-PIERRE BOBO, HISTORIADOR

Aquesta etapa és un magnífic flanqueig amb vistes a la plana del Rosselló, l'estany de Salses i el mar, 1.500 m més avall, dibuixant el sorprenent contrast entre els boscos humits i molsosos i la plana mediterrània. Anomenada *el balcó del Canigó* per les seves vistes panoràmiques, entrarem als boscos frondosos del Pirineu, entremesclats d'ave-toses, fagedes i bedollars i trobarem les restes d'un avió Dakota britànic, caigut la tardor de 1961, a 20 minuts de Cortalets, ben bé a l'alçada del GR 10.

FITXA TÈCNICA

ETAPA VETERA – CORTALETS

Distància: 16 km

Temps: 5-6 h

Altitud mínima: 1.479 m

Altitud màxima: 2.198 m

Desnivell ascendent acumulat: 952 m

Desnivell descendent acumulat: 302 m

Color de la senyalització: ratlles blanques i vermelles (GR 10)

Punts de pas:

- Refugi de Vetera
- Coll de la Cirera
- Refugi de l'Estanyol
- Refugi de Pinatell
- Ras de Prat Cabrera
- Refugi de Cortalets

El refugi de Cortalets, refet el 1948, és propietat del CAF.

La sortida, ben indicada amb senyalització vertical (pals indicadors) i horitzontal (pintura de GR), primer trepitja l'asfalt de l'antiga explotació ferro i posteriorment la pista. Prendrem un corriol que, entre vestigis miners, ens durà en lleugera pujada fins al coll de la Cirera (1.731 m). Aquí comença el balcó del Canigó, amb vistes aèries sobre la plana del Rosselló i el mar, espectaculars des de molts indrets del camí. El corriol transcorre entre boscos per pla i en algunes baixades passant pel roc de l'Òs fins a arribar al refugi de l'Estanyol (1.479 m), un racó fantàstic per fer-hi parada. Una pujada boscosa ens durà a creuar el torrent de Fontnegra i a l'abric de Pinatell, i continuar pel flaqueig del torrent de la Lentilla fins al ras de Prat Cabrera. Quan arribem aquí ignorem la pista que duu al ras de Cortalets i prenem el llom de la muntanya en la darrera pujada de l'etapa (300 m de desnivell ascendent) per la variant del GR 10, entre pins, matolls i el fil ramader. El corriol vira cap al nord per flanquejar, en lleuger descens, fins al mític refugi de Cortalets (2.150 m).

Durant el recorregut no és difícil observar isards. La vinculació d'aquest bòvids al Canigó es pot constatar en nombrosos topònims.

ETAPA CORTALETS – MERIALLES, PER LA PICA DEL CANIGÓ

L'ascens a la muntanya mítica és l'objectiu culminant d'aquesta travessa. Aquesta etapa de grans vistes accedeix a la pica del Canigó per la cara nord, força suau, i fa el descens per la cara sud, molt més abrupta, amb indrets tan espectaculars com la xemeneia, la roca del Gendarme o l'ampla vall de Cadí. Un mateix cop d'ull ens ofereix simultàniament les espectaculars parets de la bretxa Durier i el pic de Barbet, juntament amb la plana del Rosselló i la mar Mediterrània, de la qual ens separa un desnivell de 2.784 m.

Des del refugi de Cortalets (2.150 m) arribem xano-xano al petit estanyol que contornem pel nord; comencem una lleugera pujada fins a la font de la Perdiu (2.260 m) i la posterior bifurcació, on no deixarem el camí de pujada. Unes curtes llaçades ens aproximem al pic Jofre (2.362 m), i una ascensió moderada ens duu cap al roc dels Isards i la Portella, on comença

el darrer tram d'ascensió fins al cim, sense complicacions. Unes llargues llaçades ens facilitaran vèncer el desnivell fins a arribar a la desitjada pica del Canigó (2.784 m). El descens el farem per la xemeneia de la cara sud, opció que cal que valorin les persones amb vertigen, atesa la verticalitat de l'indret. Aquesta canal, però, té preses sòlides i de fàcil accessibilitat, i a mesura que baixem les mans seran cada cop menys necessàries. De seguida se'ns obre la vista sobre l'ampla vall de Cadí, amb la imponent roca del Gendarme a la dreta que vigila el nostre pas. Acabada la xemeneia, un descens amb amples llaçades ens porta fins al pla de Cadí (2.204 m), des d'on prendrem el camí de descens suau que passa pel refugi Aragó i va a trobar el camí que ve del coll de Segalés. Baixa-

La xemeneia d'accés al cim del Canigó pel vessant sud sud.

PAU QUESADA

FITXA TÈCNICA

ETAPA CORTALETS – MERIALLES, PER LA PICA DEL CANIGÓ

Distància: 13,15 km

Temps: 5 h 30 min / 6 h 30 min

Altitud mínima: 1.686 m

Altitud màxima: 2.784 m

Desnivell ascendent acumulat: 648 m

Desnivell descendent acumulat: 1.098 m

Color de la senyalització: ratlles blanques i vermelles (GR 10, GR 36 i GR T83)

Punts de pas:

- Refugi de Cortalets
- Pic Jofre
- Pica del Canigó
- Xemeneia
- Pla de Cadí
- Refugi Aragó
- Riu de Cadí
- Refugi de Merialles

*La pica del Canigó (2.748 m),
cim del massís.*

rem fins a creuar el riu de Cadí (1.964 m), pas-sarem pel coll Verd (1.861 m) i seguirem baixant per un camí pedregós fins al refugi de Merialles (1.718 m). Els darrers metres, un cop creuat el riu de la Llipodera, són en lleuger ascens.

AQUELLS JOVES ROMÀNTICS QUE
RESSEGUIEN ELS VIARANYS IMAGINARIS DE
GENTIL I FLORDENEU, EMBRIAGATS PER UN
PAISATGE ON INTUÏEN QUE S'AFERRAVEN
LES ARRELS COL·LECTIVES DE TOT UN
POBLE. EL SEU EXCURSIONISME NO ÉS PAS
UN ESPORT, NO ÉS PAS UN ESBARJO, NO ÉS
PAS UN ESTUDI, QUE ÉS AMOR; I NO ÉS PAS
TAMPOC UN AMOR ABSTRACTE A LA
NATURA, SINÓ A LA NOSTRA NATURA.

JOAN MARAGALL,
SOBRE ELS PRIMERS EXCURSIONISTES DE L'ASSOCIACIÓ
CATALANISTA D'EXCURSIONS CIENTÍFIQUES

VARIANT PEL REFUGI BONAIGUA

Qui no tingui ganes de pujar el cim pot flanquejar-lo fent la variant pel refugi de Bonaigua, en una etapa no exempta de desnivells, però amb menys altitud i amb grans vistes sobre la comarca del Conflent i el monestir de Sant Martí del Canigó. Veurem l'estreta vall de la Bretxa Durier i les panoràmiques sobre Prada, Vilafranca i Vernet, i ens endinsarem en boscos per on transcorren els camins antics que uneixen els dos indrets més emblemàtics d'aquest massís: Sant Martí del

Canigó i el seu emblemàtic cim. La variant es pren a la font de la Perdiu (2.260 m), concretament a la bifurcació de sota el pic Jofre. Aquí prenem el corriol que baixa a la dreta, i comencem un descens de més de 500 m primer més suau i després més fort. El descens acaba sobtadament a la pista herbosa que ens durà al refugi de Bonaigua (1.741 m), sota la pista, i que continuarà per pla uns 750 m fins a prendre un corriol ascendent a mà esquerra, entre pedres de tartera i matolls. Comença una fase

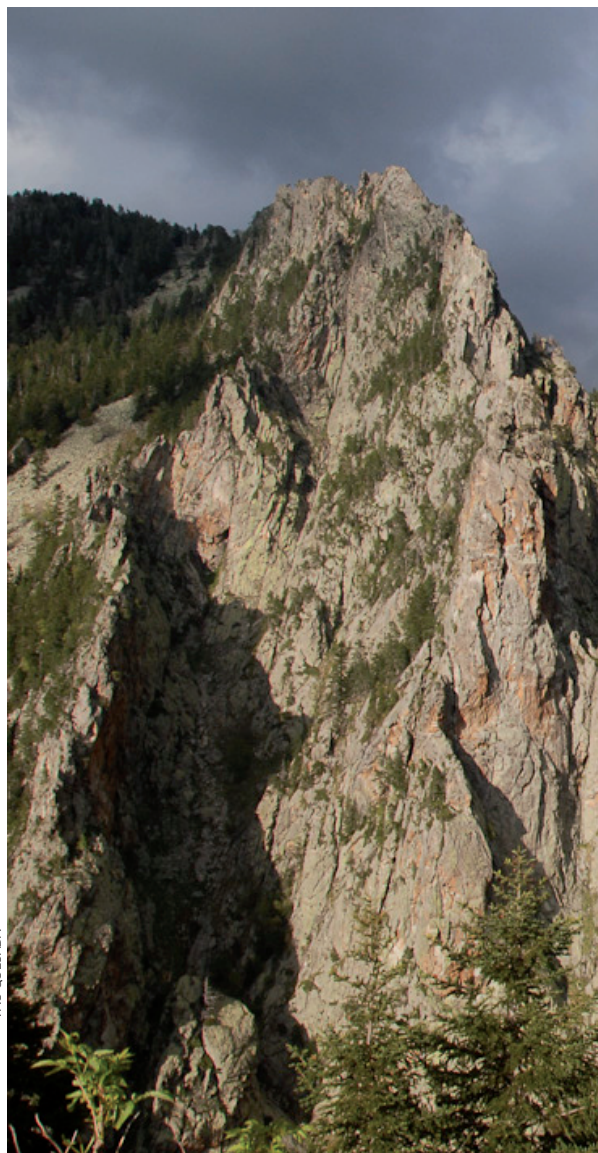
LO CANIGÓ ÉS UNA MAGNÒLIA IMMENSA
QUE EN UN REBROT DEL PIRINEU SE BADA;
PER ABELLES TÉ FADES QUE LA VOLTEN,
PER PAPALLONS LOS CISNES I LES ÀLIGUES.
FORMEN SON CÀLZER ESCARIDES SERRES
QUE PLATEJA L'HIVERN I L'ESTIU DAURA,
GRANDIÓS VEIRE ON BEU OLORS L'ESTRELLA,
LOS AIRES RELLENTOR, LOS NÚVOLS AIGUA.
LES BOSCÚRIES DE PINS SÓN SOS BARBISSOS,
LOS ESTANYOLS SES GOTES DE ROSADA,
I ÉS SON PISTIL AQUEIX PALAU AURÍFIC,
SOMNI D'ALOJA QUE DEL CEL DAVALLA.

CANIGÓ (CANT II: FLORDENEU).
JACINT VERDAGUER

PAU QUESADA

*A dalt: Refugi de Merialles.
A la dreta: Pic de Set Homes, des dels
rocams del refugi de Merialles.*

PAU QUESADA

FITXA TÈCNICA

VARIANT PEL REFUGI BONAIGUA

Distància: 16 km

Temps: 6-7 h

Altitud mínima: 1.686 m

Altitud màxima: 2.270 m

Desnivell ascendent acumulat: 543 m

Desnivell descendent acumulat: 993 m

Color de la senyalització: ratlles blanques i vermelles (GR 10, GR 36 i GR T83)

Punts de pas:

- Refugi de Cortalets
- Font de la Perdiu
- Refugi de Bonaigua
- Coll de la Jaça d'en Vernet
- Coll de Segalés
- Riu de Cadí
- Refugi de Merialles

de pujada amb marrades irregulars que ens fan recuperar altitud i creuar despreniments de pedres, és el sector erosionat de les Conques (1.880 m), devastat per les allaus. Finalment entrem al bosc, per un camí natural amb pendent suau i sostingut, que guanya alçada amb la serenor dels camins antics. Passat el coll de la Jaça d'en Vernet (2.040 m), un bonic flanqueig ens ofereix vistes espectaculars sobre el Sant Martí del Canigó. És un camí aeri, però sense perills, amb grans pendents i desnivells a sota nostre. Quan arribem al coll de Segalés (2.040 m), entrarem a la vall de Cadí en lleugera baixada, i trobarem ja el camí que baixa del cim cap al refugi de Merialles.

ETAPA MERIALLES – SANT GUILLEM – LA LLAU

Quarta i darrera etapa entre els punts cardinals oest i sud de la travessa, que passa pel punt més alt de tot el recorregut més enllà del cim: el pla Guillem (2.277 m). Se'ns obren vistes des del Carlit a la Garrotxa, i des del Bastiments al golf de Roses, 360° de panoràmiques excepcionals en el punt d'enllaç entre el massís del Canigó i la muntanya de Rojà, camí d'Ulldeter. Els diversos canvis de direcció que pren el recorregut permeten intercalar la vegetació mediterrània arbustiva amb els boscos ombrívols de fageda i avets. A Sant Guillem tancarem el cercle i baixarem a buscar el cotxe a la Llau.

L'inici de l'etapa comença en lleuger ascens per la pista que surt en direcció sud des del refugi de Merialles (1.718 m), fins que la senyalització del GR ens indicarà un parell de drece-

res, que prendrem. Passarem per la creu de la Llipodera i la collada de la Roqueta i arribarem al pla Guillem (2.277 m), una gran esplanada d'alta muntanya amb pendents suaus i herbes de tons ocres i ataronjats. No és difícil desorientar-s'hi, per la seva amplitud i per la seva freqüent boira, així que cal prendre alguns punts de referència. En primer lloc el refugi de Pla Guillem, on ens porta directament el corriol herbós. Una cinquantena de metres més amunt, una roca col·locada verticalment sobre un turó indica també el camí, i més enllà unes antigues roderes de vehicle que cal seguir. Passats uns centenars de metres, un pal indicador al bell mig del pla Guillem ens asse-

*El pla Guillem, un extens altiplà
(2.300 m) al SO del massís del Canigó.*

FITXA TÈCNICA

ETAPA MERIALLES – SANT GUILLEM – LA LLAU

Distància: 23 km

Temps: 7-8 h

Altitud mínima: 892 m

Altitud màxima: 2.285 m

Desnivell ascendent acumulat: 797 m

Desnivell descendent acumulat: 1.605 m

Color de la senyalització: refugi de Merialles – torrent de Comall, ratlles blanques i vermelles de GR T83; torrent de Comall – Sant Guillem, ratlles grogues i vermelles de GRP Tour del Canigó; Sant Guillem – la Llau, ratlles grogues

Punts de pas:

- Refugi de Merialles
- Pla Guillem
- Coll de la Regina
- Coll de Serra Vernet
- Coll Baxo
- Sant Guillem
- La Llau

nyala la direcció, i des d'allà seguirem una sèrie de pedres col·locades verticalment. La diagonal que creua el pla Guillem ho fa des del NO al SE. Baixarem pel llom del serrat dels Miquelets seguint les marques de GR, que a la segona meitat es desvien lleugerament a la dreta i van a parar al coll de la Regina (1.793 m), i des d'allà per pista a la cabana pastoral dels Estables. Abans de la porta del recinte tancat de la cabana cal girar a la dreta i començar a seguir pintades grogues i vermelles; cal baixar primer fins al torrent de Comall (1.596 m) i pujar després fins al coll de Serra Vernet (1.808 m), dins una pineda. Comença aquí un descens sostingut per camins espectaculars, entre fantàstics boscos de faigs i pins intercalats. Al coll Baxo (1.473 m) s'agafa una pista que ens durà fins a l'ermita de Sant Guillem de Combret. Des de la pista de sobre l'ermita de Sant Guillem, cal seguir baixant i girar el primer gran revolt a la dreta (a 150 m) i després el segon gran revolt a l'esquerra (250 m més) fins a arribar a les obres del nou refugi de Sant Guillem, des d'on parteix el corriol a la Llau que havíem pujat ja quatre dies enrere.

SYNDICAT MIXTE CANIGÓ

També s'hi fa bestiar, en aquestes valls del massís del Canigó.

EL CANIGÓ, LA MUNTANYA DIAMANTINA: COBERTA DE NEU, LLEUGERAMENT ROSADA, SEMBLAVA UN ENORME DIAMANT; SOBRE LES SEVES ESPATLLES PAQUIDÈRMiques, LA GEOMETRIA DE LES SEVES ARESTES GUSPIREJAVA EN LLUÏSSORS ROSES I BLAVES. LA MUNTANYA TENIA UNA FASCINADORA INDIFERÈNCIA, UNA FORÇA D'UNA BELLESA ENLLUERNADORA, QUE IMANTAVA LA MIRADA.

JOSEP PLA

Sortint del refugi de Merialles.

PAU QUESADA

Dietari de

LA TRANS

Text: **Ton Barnils Carrera**

Fotografia: **David Mengual Padrós**

*Posta de sol des del
refugi de Merialles.*

PIRINENCA

VI part: Muntanyes regalades

La sisena part travessa els Pirineus orientals per desembocar al mar, a Banyuls de la Marenda.

Amb aquesta entrega tanquem el cicle de la Transpirinenca, que hem anat ressenyant per parts des del nº 900. Aquest article cobreix les etapes que transcorren entre la Cerdanya i la plana rossellonesa, on hi ha les muntanyes mítiques de Núria i del Canigó.

DE PORTA AL REFUGI DE LA BULLOSA (21 DE JULIOL)

Mancava una jornada com la d'avui, plena d'estanys i prades. El camí ens duu suaument cap als peus del Carlit, que veiem clavat enfront nostre com si fos un quadre penjat a la paret. La diferència entre els dos vessants de la vall és molt marcada, amb matolls de bàlec a la solana i boscos a l'obaga. El paisatge s'ha obert de bat a bat en arribar al gran estany de Lanós. La terra s'enretira, els cims fugen lluny i els perdem de vista, mentre el blau blavíssim de

les aigües s'enfila cap al cel i tot es confon en una sola tinta. Davant d'aquest desert he comprès que l'absència de muntanyes obre les portes a la imaginació. Aleshores els homes omplim els buits de la naturalesa amb la

El bosc abrigo les ribes de l'embassament de la Bullosa.

ment i ella fa lloc als nostres mites, cançons i poemes, que li donen companyia.

Hem menjat ben ràpid per no alentir la marxa i en mitja hora hem travessat la portella de la Grava, que dona pas a una praderia amb centenars de caps de bestiar. La vall és ampla i plana i els cims acoten el front com si volguessin dormir. El verd de les pinedes s'enfosqueix en caure la tarda i el país agafa una tonalitat nòrdica. El vent també descansa i les boscúries abriguen les ribes de l'embassament de la Bullosa, on hi ha el refugi. Un edifici amb solera envoltat de casetes, hotels i autocars que porten turistes amunt i avall. La Bullosa és un bolet centenari plantat enmig de construccions modernes. Ens hi espera en Mark, un amic que ha vingut de Barcelona per fer-nos companyia.

DEL REFUGI DE LA BULLOSA A EINA (22 DE JULIOL)

Etapa curta i sense encant. La baixada de la Bullosa fins a Eina no és de gaire interès i només es tracta de fer la transició del Carlit al Puigmal per una zona atapeïda de cases. Ben aviat hem topat amb pistes d'esquí i urbanitzacions malgirbades de francès pobre i pelat. Els pobles estan deixats de la mà de Déu i la seva lletjor té alguna cosa de decadent i trista. Hem fet parada al coll de la Perxa, que ja coneixien els romans i per on va passar un llegendari Anníbal camí dels Alps. Segles després van lluitar-hi els àrabs i els guerrers de Carlemany. Ara hi ha una tasca bruta que porta un matrimoni xinès. Hem demanat un entrepà i una PepsiCola. El contrast entre la riquesa de la història i un present tan mediocre és xocant. He xarrupat la beguda amb una canyeta i hem tocat el dos.

Hem travessat un camp amb una dotzena de saücs a les vores, les branques escabellades al cel. A l'esquerra unes canals llargarudes pugen per la paret de Cambresdases i recorden

els tubs d'un orgue gegant. A la dreta s'estira i somriu la plana assolellada de la Cerdanya, on freixes i verns empaiten el riu i dibuixen esses. Una mallerenga fa saltirons al nostre costat. Només amb el polsim de la seva bellesa, la natura ens neteja l'esperit i s'emporta la grisor del pensament.

Hem canviat de parella en arribar a Eina. En Mark i l'Aurèlia han marxat i han vingut en Víctor i en Pau. Em ve de gust passar el cap de

EL SENDER ENS HA DEIXAT AL PLA DE LA BEGUDA, QUE ESTÀ COBERT D'HERBA TENDRA I PANICAL BLAU

setmana amb els amics de la infantesa. A l'alberg ens hem atipat de formatges i ha corregut el vi. Hem xerrat una bona estona durant el sopar. El seu cap està ple de cabòries, gent, notícies. El meu fa setmanes que vola i encara pastura entre prats.

D'EINA AL REFUGI D'ULLDETER (23 DE JULIOL)

Hem remuntat la vall d'Eina per una coma estreta després de creuar un bosquet amb aurons. En poc més d'una hora, el sender ens ha deixat al pla de la Beguda, que està cobert d'herba tendra i panical blau. Hi hem caminat

El Gra de Fajol Petit (2.565 m) des del refugi d'Ulldeter.

a través de les boeres a tocar del rierol, on molles i xaragalls esquitxen els prats i escampen l'aigua pertot. Quan jo era noi, la iaia de Ribes me'n parlava com d'un lloc màgic i perdut, que les flors entapissaven de mil colors, i esperava fer-me gran per trobar-hi un tresor i poder-li portar. M'he ajupit i he begut l'aigua freda i clara de la font com si fos aquell tresor.

Després hem pujat per un camí pedregós i, a mitja costa, un mufló amb les banyes cargolades enrere m'ha mirat babau amb els ulls d'una ovella. Hem arribat esbufegant al coll que dóna a l'olla de Núria i ens hem tret les motxilles del damunt per descansar una bona estona i ronsejar a l'herba. ¿Quan devia venir aquí per primera vegada? ¿Potser va ser un estiu a l'ermita de Sant Gil amb la mare i els germans? Si m'agrada la muntanya és en part perquè em retorna al món feliç de la infantesa, que per a mi són aquestes valls. Després el Pirineu s'ha fet gran i he après a estimar-lo sencer. He gaudit coneixent altres cims, tarteres, cabanes de pastor, estanys i, en el muntanyisme, he trobat el plaer de la descoberta. Però sovint al Pallars veig una barraca

que em recorda Tirapits, les crestes d'Amitges s'enllacen amb les dels Racons i els nerets de Fontalba floreixen als boscos d'Aragó. Núria i Carançà han donat als meus ulls la unitat del Tot i el cor ha comprès, secretament, que la multitud de muntanyes és l'eco d'un mateix crit. Un eco que va fer-se pedra. La carena de cims que ve del Puigmal emmuralla el santuari i llueix com una cuirassa. La pell d'aquesta vall agafa tons brillants al pic del migdia per després caure en els ocres, però si mai hi camineu fins tard la veureu morir en el blau fosc del vespre. I en la nit més negra, quan Orió surt de cacera i encén estels amb el seu arc de foc, sentireu la terra com panteixa en afraus i fondalades.

Hem reprès la marxa i ràpidament he reconegut el pic del Boc de colors rojos i blancs. Després han sortit els caps de la torre d'en Xillèn i del pic Redó, i més endavant els dos Racons, platejats i grisos, amb la cresta retallada que va cap al nord. La Fossa del Gegant s'ha mostrat nua i desolada, però quan m'he girat cap a Carançà el meu cor ha saltat enfollit per empaïtar la memòria. Els ulls clucs de tants records han volat a l'estany Blau, després al Negre i d'aquest al de les Truites.

Ens hem aturat uns instants a la cabana de Tirapits per contemplar les nuvolades que es

mouen d'una banda a l'altra com si ballessin un vals. Davant nostre es bada la coma de Freser, un lloc d'una gran elegància que respira pau i tempesta al mateix temps. L'hem creuada camí del refugi d'Ulldeter, per on el riu neix d'unes fonts altes i pures i serpenteja amb el Balandrau al fons. Les darreres clarors il·luminen la paret del Mal Infern, que fa una llesca de marbre, mentre una àliga voleia cap a l'est i la vall s'enfonsa en la penombra. Els seus xiscles m'anuncien el mar i se m'emporten a l'infinit.

DEL REFUGI D'ULLDETER AL REFUGI DE MERIALLES (24 DE JULIOL)

M'he llevat amoïnat amb el cel dels propers dies. Cal saltar les muntanyes del Canigó si vull arribar a la costa. En David marxa avui perquè ha esgotat les vacances i la resta seguirem junts un dia més. A partir d'aleshores tot dependrà de mi. Després d'abraçar-nos i desitjar-nos sort, hem pujat a la portella de Morenç de forma directa i ràpida. El temps és incert i dins meu hi ha una barreja de neguit, agraïment profund pel meu company i determinació de lluitar amb la natura.

*El xalet refugi
d'Ulldeter del CEC
(2.200 m).*

La carena s'ha eixamplat al pla de sobre Callau i s'ha fet perdedora. La boira hi ronda amb els moviments d'una serp i llisca sobre l'herba en silenci, a punt de trair-nos. Hem tingut la fortuna que el vent bufa, no la deixa avançar i retrocedeix arran de terra. Un mantell blanc cobreix Catalunya sencera i el Canigó és un vaixell que navega sobre el mar de núvols.

EL CANIGÓ ÉS UNA ILLA ON REGNA LA LLIBERTAT

Aquest massís s'endinsa solitari damunt la plana del Rosselló i està empeltat a la carena del Pirineu per un sol pas. La seva posició extrema a prop de la Mediterrània i una alçada que frega els 2.800 m el fan ric en tota mena d'arbres i flors. Les plantes i els paisatges s'hi barregen de la manera més fantàstica. L'avet hi dóna la mà a l'alzina i, a la primavera, les mimoses hi broten amb la neu al fons. El Canigó és una illa on regna la llibertat.

El dia s'ha aclarit i podem veure ben lluny les teulades vermelles del poblet de Pi al fons

de la vall emboscada. Jo m'he distret amb una marmota que s'amaga de cau en cau i em mira tafanera. Quan hem arribat a la cabana de Pla Guillem hem decidit de fer una becaina i ens hem estirat en un racó assolellat amb les cares tapades per les gorres i els barrets, com si fòssim una colla de bandolers. Una horeta més tard hem baixat al refugi per un corriol cada vegada més inclinat. La muntanya es replega sobre ella mateixa, s'enfonsa sota el verd punxegut de les avetoses. El torrent brama ple d'escuma i els arbres s'enfilen pels caients engorjats de la vall de la Llipodera. Les roques s'alcen entre les branques com si fossin agulles enmig d'un ambient agrest i alpí. Hem trobat poca gent a Marialles, potser perquè vénen dies d'aigua i temporals, però nosaltres hem xalat de valent fent bromes fins tard. Darrere les finestres, una boira golafre s'empassa els estels de la nit.

Quan passem la portella de Rotjà s'obre la vall de Mentet.

DEL REFUGI DE MERIALLES AL REFUGI DE VETERA (25 DE JULIOL)

He començat a caminar molt d'hora, abans que la majoria d'excursionistes es despertessin per esmorzar. Em cal enllaçar dues etapes del GR 10 en un dia donant la volta al Canigó sol i per un sender desconegut. La marxa és dura i incerta. Primer cal arribar a Cortalets i des d'allà continuar fins a Vetera. Poden ser unes deu hores. Un cel negre i carregat de núvols ha fet que anés per baix en lloc de tallar per la portella de Vallmanya i escurçar-ho una mica. Els Pirineus es mostren altius i em diuen que encara no està tot fet si vull arribar al mar. He trobat un gos abandonat i vell a cinquanta metres i he sentit la necessitat de girar-me per dir adéu amb la mà als amics, malgrat que estiguin dormint dins del refugi. L'aire és feixuc. Plou. Una gralla ha xisclat amb un so metàl·lic i estrident que fa basarda. M'he encarat amb la muntanya ple de recança per les coses de cada dia: llegir, xerrar, perdre el temps una estona. I jo segueixo condemnat a donar tombs com un jueu er-

Abans d'arribar al refugi de Merialles veiem l'encisadora cabana del mateix nom.

rant, xop, sense casa ni lloc on caure mort. M'ha envaït la tristesa en la profunditat del bosc mentre la pluja va i ve. El plor de les fulles que gotegen, la molsa humida dels troncs i la meva desolació que regalima molla per l'escorça. L'ànima somica en la seva solitud. Tot és espès, ombrívol. Em sento petit. L'avetosa s'amaga sota la boira i les bromes s'escolen lentes entre els arbres, que apareixen i desapareixen. Garses i corbs s'enlairen per totes bandes com si haguessin embogit. De tant en tant, un isard solitari fuig darrere unes roques i els seus salts es perden pels penya-segats. La cabana de la Bonaigua està embolcallada de blanc quan hi arribo. Cavalls i eugues jeuen estesos al mig i barren el pas. Els he creuat a poc a poc i sense dir res. Més enllà, un semental negre renilla d'esverament. Fa i desfà el mateix camí com si estigués perdut sense saber on anar. Galopa foll amb els ulls nerviosos, espantat.

He arribat a Cortalets abans del migdia i m'hi he aturat per estar en companyia de gent. He dinat a corre-cuita en un racó cobert per la teulada del refugi, dempeus a la porta d'entrada. Segueix plovent, el mal temps em persegueix i només he fet la meitat de la jornada. Quan no fa ni deu minuts que he sortit de nou, atrapo un excursionista que camina a poc a poc. Els núvols s'enretiren a estones i aleshores podem veure clapes de la plana vermella del Rosselló puntejada de cirerers i vinyes

Seguim el camí arranjat cap al refugi del Pinatell.

¡QUIN GENI EL DE LA NATURALES, QUE HA PLANTAT UNA MUNTANYASSA PIRINENCA JUST DAVANT DEL MAR!

com si fos un tapís. ¡Quin geni el de la naturalesa, que ha plantat una muntanyassa pirinenca just davant del mar! El Canigó és un gran balcó sobre la terra baixa i el meu acompanyant s'atura sovint i assenyala emocionat els turons, els poblets i les serres, encara que sigui per uns instants. És un home del país i de jove va haver d'emigrar al nord de França, com tants d'altres fills d'aquesta terra. Ha tornat després de molts anys i ara recorda els estius de la infantesa, quan pujava amb el pare a les jaces per recomptar el bestiar. Sent un amor fidel i senzill pel lloc on va néixer. Ens hem separat al ras de prat Cabrera. Ell ha tirat

avall i jo he seguit flanquejant la muntanya, ara per la capçalera de Vallmanya, una raconada boscosa i esquerra.

M'he ficat sota la capelina de nou i he creuat la boirada fins a la cabana de fusta del Pinatell, clavada al cor de l'avetosa. L'últim tram d'avui és una estesa de verd fosc i solitud que dóna al paisatge un aspecte canadenc fins a Vetera. El refugi el porten tres parelles joves de francesos i italians que han fugit de les ciutats. Són molt hospitalaris i van vestits una mica pengim-penjam.

Se'ls veu contents de viure sense maldecaps i poc soroll. Jo he donat poca conversa i he caigut rendit damunt del matalàs.

DEL REFUGI DE VETERA AL PUJOL D'AVALL (26 DE JULIOL)

M'he despertat tard, quan ja no queda ningú al refugi. Els guardes m'han convidat a banyar-me en una bota de roure molt grossa que escalfen amb llenya. M'he despullat i m'he ficat sencer dins l'aigua mentre escuro amb els ulls les darreres muntanyes de la travessa. Les serres del Vallespir i l'Alta Garrotxa semblen onades, s'encavalquen les unes amb les altres, i el

Bassegoda es gronxa enmig de totes elles. He trigat una bona estona a sortir.

L'etapa d'avui consisteix a resseguir una ve baixa: caure a Arles, salvar el Tec i remuntar fins a Paracolls, just a sobre de l'hostal on dormiré. Arles és una vila d'aspecte meridional, desvalguda i arraconada com molts llocs de la regió. He anat a l'antiga abadia de Santa Maria, d'època medieval. Vull veure els simiots que hi ha esculpits a la portalada, dos animals fantàstics amb urpes, ullals i cap de simi que devoren uns infants. El capellà Francesc Marés va escriure al segle XVII:

Hi hagué una persecució molt gran en aquella Vila de Arles, per causa de uns animals monstruosos, que en figura de Monas inquietavan aquella Vila, de tal manera, que no sols destruihian las vinyas, y fruyts de la terra; sino que mataban molta gent; y se te per cert, que eran dimonis en figura de Monas, que allí eran anomenats Symiots los quals desampararen aquell terme, y desaparegueren del tot.

Aquestes bèsties vivien en la profunditat de la muntanya i només se'ls veien les dents i els ulls de tan peludes com eren. Els seus udols es confonien amb vents huracanats i els pagesos els feien culpables de temporals i pedregades; els pastors, d'estimar les ramades pels barrancs.

La creença és antiquíssima, podríem dir que mil·lenària, i estava escampada a banda i banda dels Pirineus. A Occitània se'ls anomenava «homes peluts», a l'Aragó «simiotes» i els bascos parlaven del Basajaun, el senyor salvatge. Tots ells encarnaven l'esperit del bosc, un lloc desconegut i perillós on només entraven els caçadors i els llenyataires. Les similituds amb el Ieti, l'abominable home de les neus de l'Himàlaia, són interessants i responen a la mentalitat màgica dels primitius, que donaven ànima als elements de la naturalesa, com són els arbres, les muntanyes i les tempestes. El

Al coll de la Cirera iniciem els descens cap al refugi de Vetera.

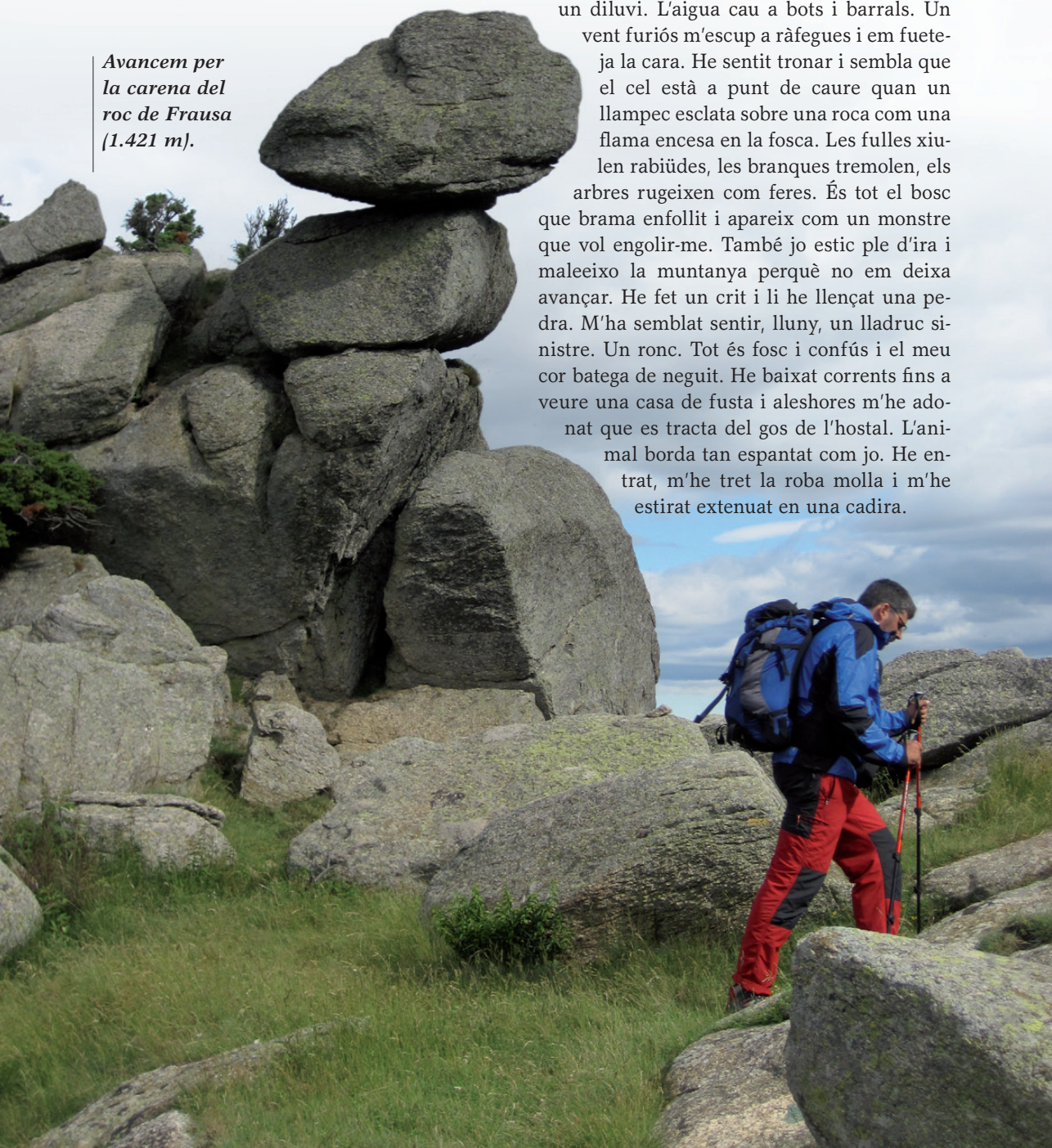

cristianisme va empènyer els genis de la terra a les regions més aïllades d'Europa i va transformar els simiots en éssers diabòlics. Avui no són res més que espantacriatures.

He menjat un entrepà fred davant de l'església i he tornat a caminar. El sender puja per un alzinar fins a Paracolls i després creua un castanyeda frondosa i espessa que cobreix els

Avançem per la carena del roc de Frausa (1.421 m).

dos vessants de la muntanya. Els troncs creixen rectes, l'un al costat de l'altre, amb les branques a mig pam de terra. M'he endinsat en un oceà de fulles que ho inunda tot fins a tapar la llum del sol. Ha començat a ploure i se sent el repicar de les gotes. El bosc, fins fa poc immòbil i silenciós, és viu i en dansa. El temps ha empitjorat i en deu minuts s'ha desfermat un diluvi. L'aigua cau a bots i barrals. Un vent furiós m'escupa a ràfegues i em fuetja la cara. He sentit tronar i sembla que el cel està a punt de caure quan un llampec esclata sobre una roca com una flama encesa en la fosca. Les fulles xiullen rabiüdes, les branques tremolen, els arbres rugeixen com feres. És tot el bosc que brama enfollit i apareix com un monstre que vol engolir-me. També jo estic ple d'ira i maleixo la muntanya perquè no em deixa avançar. He fet un crit i li he llençat una pedra. M'ha semblat sentir, lluny, un lladruc sinistre. Un ronc. Tot és fosc i confús i el meu cor batega de neguit. He baixat corrents fins a veure una casa de fusta i aleshores m'he adonat que es tracta del gos de l'hostal. L'animal borda tan espantat com jo. He entrat, m'he tret la roba molla i m'he estirat extenuat en una cadira.

DEL PUJOL D'AVALL AL PORTÚS (27 DE JULIOL)

He començat el dia acompanyat de grans castanyers com ahir. He pujat per un corriol amb feixes enderrocades a banda i banda quan he trobat el molí del Serrador. El mas està enrunat i el bosc, pacient, l'ha cobert sencer. Costa reconèixer la porxada antiga i elegant enmig d'esbarzers, matolls i males herbes. Tanta desfeta impressiona. He fet la primera aturada a Montalbà, un llogarret solitari i romàntic en la seva deixadesa. Pas de frontera de contrabandistes i bandolers que traficaven entre aquesta comarca, la Garrotxa i l'Empordà. Pagesos de remença, angelets de la terra, trabucaires i miquelets són el crit d'una muntanya maltractada i violenta, més enllà dels noms que posa la història. Una mateixa revolta que va disparar l'últim tret amb el carlisme. Marià Vayreda va explicar com pocs aquell món lliure i desesperat, feréstec i líric a la vegada, en la novel·la *La punyalada*. Un país que va esfondrar-se sense deixar gaire més rastre que goigs de sants del barroc i alguna ermita oblidada.

Al coll Cerdà hi ha el trencall que porta per una sendera força aèria al roc de Sant Salvador, dret com un dit que apunta al cel, però el camí principal entra dins d'una fageda tan ampla i llarga que va canviant de fesomia. He creuat un bosc melangiós acompanyat d'un vent trist que s'arrossega pel terra humit i les fulles mortes, i a mitja jornada he pogut veure la Mediterrània per primera vegada: el blau lluent del golf de Roses amb les planes del Rosselló i l'Empordà obertes de bat a bat. Finalment, el mar. Somniava a tenir-lo davant fa dies, però el mal temps i els núvols me l'havien amagat. Un remolí de felicitat m'entra rabent pels ulls i em fa pessigolles. Tot jo ric i sangloto d'emoció.

La pista ha enllaçat amb una carretera que en tres o quatre quilòmetres porta a les Illes, un poblet que viu d'esquena a la muntanya i ja mira cap a la costa. He parat a dinar a la vora d'una font i he aspirat ben fort les olors de romaní barrejades amb farigola. Una estona més tard, un sol radiant m'escalfa l'espatlla per la pista que davalla des del Pou Nou al Portús, on he dormit en un hostal molt tronat.

DEL PORTÚS A BANYULS (28 DE JULIOL)

M'he llevat d'hora i he pujat per un pedregar sota un sol que estaborneix. El camí s'enfila costerut entre garrigues i atzavares, però de mica en mica he retrobat els boscos que vaig abandonar a les Illes. Aquestes fagedes que s'aboquen al balcó de les muntanyes per contemplar la Mediterrània tenen un no sé què d'irreal, d'increïble. Com si el Pirineu es negués a morir, a esdevenir roca nua, pissarra engolida pel mar. Rodejat de blau per tot arreu, el seu orgull s'aferra a les Alberes.

El bestiar pastura més amunt de Sant Martí i una vaca bruna m'ha mirat amb cara de tòtila. Rumia indiferent a l'èpica del meu viatge i a un final tan anunciat. He reposat mitja hora al costat d'una font i he fet una arrencada de cavall fins al cim del puig Neulós, que amb els seus 1.235 m d'alçada m'ha recordat una força que

RODEJAT DE BLAU PER TOT ARREU, L'ORGULL DEL PIRINEU S'AFERRA A LES ALBERES

ja s'havia esvaït. He continuat el meu camí mentre la tramuntana fa de les seves, estripa els núvols i aclareix el cel. Enfront he vist el morro del Sallafort i un quart d'hora més tard, quan el tinc just a sobre, he decidit de pujar per última vegada. He agafat una drecera i en deu minuts ja sóc a dalt. La torre de Madaloc fa de guaita a mitja muntanya, davant Banyuls i al fons de tot el cap de Creus. Uns illots s'endinsen a l'aigua en el darrer espetec de la serralada. Res, un gemec, pólvora molla. Em giro a banda i banda sense saber per quin motiu ploro: o perquè ho he aconseguit o perquè deixo els Pirineus. Com si el cor s'hagués entaforat dins

d'un cau i tingués recança de marxar. Però l'esclat de llum i aigua em criden avall i salto com una llagosta de rostoll per feixes, murs i torrenteres. Els fars de la costa ja celebren la meua victòria quan he vist en Guillem venir corrents com una bala. Xiscla de content i se m'ha llençat al coll. La Marta està asseguda amb el petitó al final d'un camí d'oliveres. Els he abraçat feliç i he acariciat en Marc, que ha balbucejat quatre paraules perquè té una febrada.

Hem creuat el poble directes a buscar la platja, plena de vida i xivarri. Uns joves hi ballen la cançó de l'estiu i el que està més begut cau vestit al mar. Jo m'he tirat de cap a l'aigua mentre la meua canalla juga a la sorra. He deixat que les ones em fessin pessigolles una estona i n'he sortit rient. De tornada a casa, hem posat la ràdio del cotxe. En baixar del Portús, sona *Muntanyes del Canigó* a ritme de reggae i amb la veu de Joan Garriga de La Troba Kung-Fú:

*Muntanyes del Canigó
fresques són i regalades,
sobretot ara l'estiu
que les aigües són gelades,
que les aigües són gelaaades.*

*Tres mesos m'hi sóc estat
sense veure persona nada,
sinó un trist rossinyolet
que nit i dia cantava,
que nit i dia cantaaava.*

*Més ara penso que és mort
que fa tres dies que ja no canta,
ja no puc estar-me allà
que l'enyorament m'hi mata,
que l'enyorament m'hi maaata.*

*Ningú no m'entén el mal,
ningú coneix el que em mata,
sinó una nina que hi ha
que és la meua enamorada,
que és la meua enamoraada.*

*Al matí vent de Ceret
i a les onze marinada
i al mig dia vent de dalt
i a la tarda tramuntana,
i a la tarda tramuntaaana.*

LA TRANSPIRINENCA EN UN NOU LLIBRE

El cor de les muntanyes. Dietari de la Transpirinenca NOVETAT DE SANT JORDI 2015

Properament Tushita edicions publicarà aquest nou llibre de Ton Barnils, que agrupa els articles publicats en aquesta revista, amb un text revisat i augmentat parcialment; també inclou un resum dels itineraris, mapes, així com 16 pàgines de

fotografies que, juntament amb tres il·lustracions, són una col·laboració de David Mengual.

www.tushitaedicions.com

Davallant per la serra de l'Albera fins al mar, a Banyuls de la Marenda, final de la Transpirinenca.

TRANSPIRINENCA (6)

JORNADA 30

Itinerari: Porta (1.506 m) – estany de Llanós (2.215 m) – portella de la Grava (2.426 m) – coma de la Grava – estany de la Bullosa (2.020 m) – refugi de la Bullosa (2005).

Temps: 9 h.

Desnivell: +1.440 m / -941 m.

JORNADA 31

Itinerari: Refugi de la Bullosa (2.005 m) – estany de la Pradella (1.962 m) – Bolquera (1.628 m) – coll de la Perxa (1.581 m) – Eina (1.590 m).

Temps: 4 h

Desnivell: +180 m / -595 m.

JORNADA 32

Itinerari: Eina (1.590 m) – vall d'Eina – coll d'Eina (2.683 m) – pic d'Eina (2.786 m) – pic de Noufonts (2.861 m) – coll de Noufonts (2.652 m) – pic de la Fossa del Gegant (2.799 m) – coll de Carançà (2.725 m) – coll de la Vaca (2.826 m) – coll de Tirapits (2.783 m) – cabana de Tirapits – coll de la Marrana (2.529 m) – refugi d'Ulldeter (2.220 m).

Desnivell: +1600 m / -970 m.

Temps: 7 h 20 min.

JORNADA 33

Itinerari: refugi d'Ulldeter (2.220 m) – Vallter 2000 – portella de Mentet (2.412 m) – portella de Morenc (2381) – roc Colom (2.507 m) – portella dels Avets – portella de Rotjà (2.377 m) – collada de Roques Blanques (2.252 m) – collada del Vent (2.229 m) – refugi del Pla Guillem (2.276 m) – collada de la Roqueta (2.083 m) – refugi de Merialles (1.718 m).

Desnivell: +611 m / -1.113 m.

Temps: 6 h 45 min.

JORNADA 34

Itinerari: Refugi de Merialles (1.718 m) – coll Verd (1.861 m) – coll de Segalés (2.039 m) – coll del Prat d'en Vernet (2.041 m) – refugi Bonaigua (1.741 m) – coll de Voltes (1.838 m) – prat de Cortalets – ras de Cortalets (2.055 m) – ras del Prat Cabrera (1.739 m) – refugi Pinatell (1.650 m) – coll de la Cirera (1.791 m) – refugi de Vetera (1.560 m).

Desnivell: +1.197 m / -1.355 m.

Temps: 9 h 15 min.

JORNADA 35

Itinerari: refugi de Vetera (1.560 m) – coll de la Descarga – Arles (300 m) – coll de Paracolls (902 m) – pujol

d'Avall / molí de la Paleta (661 m).

Desnivell: +781 / -1.680 m.

Temps: 6 h 15 min.

JORNADA 36

Itinerari: pujol d'Avall / molí de la Paleta (661 m) – collada Verda – coll de la Dona Morta – roc de la Frausa (1.417 m) – santuari de la Mare de Déu de les Salines (1.080 m) – coll de Lli (748 m) – les Illes (550 m) – coll de la Figuera (685 m) – mas Nou (667 m) – coll de la Portella – coll del Priorat (459 m) – el Portús (290 m).

Desnivell: +1.168 m / -1.539 m.

Temps: 9 h 5 min.

JORNADA 37

Itinerari: el Portús (290 m) – refugi de l'Albera (936 m) – puig Neulós (1.256 m) – font de l'Orri – coll de Pal – coll dels Gascons – Banyuls de la Marenda (0).

Desnivell: +1.555 m / -1.845 m.

Temps: 10 h.

LA TRANSPIRINENCA COMPLETA

Desnivell de pujada: 40.150 m

Desnivell de baixada: 40.240 m

Temps: 243 h 20 min.

Distància aproximada: 850 km.

El refugi de la Bullosa.

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ASTER GDM)

*Travessant per damunt del pont
les aigües rogenques del riu Odiel.*

Pedalant per les vies verdes d'Andalusia

Text: **David Mengual Padrós**

Fotografia: **Jordi Mengual i David Mengual**

Les vies verdes són, majoritàriament, antics traçats ferroviaris abandonats i transformats en rutes aptes per fer a peu, en bicicleta o a cavall, i en alguns casos fins i tot aptes per a discapacitats en cadira de rodes.

Les vies verdes són especialment interessants per circular amb nens perquè queden fora de les carreteres i, per tant, no hi ha el perill dels cotxes. L'arranjament d'aquestes vies ha estat fet en la major part pel Ministerio de Medio Ambiente, dins de l'anomenat programa Vías Verdes.

VIA VERDA DEL ACEITE

Distància: 106 km (anada i tornada).

Desnivell: +535 m / -535 m.

Temps: 7 h.

L'origen de la via data de finals del segle XIX amb l'objectiu de transportar oli a granel fins al port de Màlaga, tot i que també transportaven carbó, plom i altres metalls de la zona de Linares. Com en tantes altres rutes ferroviàries, els resultats econòmics mai van ser suficients i els trens van deixar de circular després de la guerra civil espanyola, encara que de manera molt esporàdica ho van fer fins a l'any 1985.

El que ens ha quedat entre Jaén i el riu Guadajoz és un traçat de 55 km per la província de Jaén envoltat d'oliveres, arranjat amb dos túnels, nou viaductes i dues passarel·les. Després d'haver passat la nit al poble d'Alcaudete, baixem les bicicletes fins a la vella estació i comencem l'excursió amb la intenció de pujar fins a Jaén i tornar la mateixa jornada. És un dia fred i plujós i amb prou feines veurem algun raig de sol. Hi ha aquella llum nítida que acompanya les tempestes, que fa que els immensos camps d'oliveres destaquin de manera molt contrastada contra la negror dels núvols.

La ruta està asfaltada i, tot i la lleugera pujada, avancem amb facilitat. Arribem a un llarg viaducte de 224 m sobre el riu Viveras. El petit pont medieval d'un sol ull que hi ha al fons del barranc denota la importància llegendària de la ruta. A mesura que anem avançant passem per estacions i abaixadors deserts. Si a vegades no veiem els pobles, d'altres la via ha desaparegut totalment enmig d'un entramat urbà, com és en el cas de Martos, fruit de l'especulació immobiliària i d'un urbanisme que no co-

Un nou pont metàl·lic ens permet creuar amb seguretat la carretera de Jaén.

El paisatge és sovint envoltat d'oliverars que es perden en la llunyania.

neix drets de pas, camins tradicionals ni vies. Al poble de Martos aprofitem per esmorzar, i amb les piles carregades tornem a la via. A poc a poc anem perdent alçada i passem per les estacions de Torredonjimeno i Torredelcampo camí de Jaén. Si alguna cosa caracteritza aquestes vies és que les estacions estan apartades dels pobles que duen el seu nom i en la majoria de casos ni tan sols els veiem en la llunyania. La solitud de la via i l'estat d'abandonament extrem de les estacions donen un aire èpic a l'itinerari, amb una sensació de retorn a un passat gloriós, quan les locomotores xiulaven i el fum descobria el seu pas.

Envoltats de camps d'oliveres fins a la llunyania passem viaductes, ponts sobre la carretera i túnels que el vandalisme ha deixat en la foscor. Poc abans d'arribar a Jaén trobem un vell vagó que havia de ser un punt d'informació, però que novament el vandalisme ha destrossat i decorat amb els enutjosos grafitis. L'antic traçat ferroviari es desdibuixa, però han arranjat la via pel tram urbà de manera que sense problemes arribem fins al poliesportiu de Fuentezuelas on acabem l'itinerari, molt a prop de l'estació d'ADIF, en ple funcionament i pas de trens.

Després de prendre les clàssiques tapes del país, tornem a enfilars la via, ara de pujada fins a Martos, i després de baixada sota la pluja fins a Alcaudete.

VIA VERDA DEL ACEITE (I)

VIA VERDA SUBBÈTICA (ACEITE II)

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

VIA VERDA SUBBÈTICA (ACEITE II)

Distància: 66 km (anada i tornada).

Desnivell: +300 m / -300 m.

Temps: 5 h.

La via verda Subbètica és la continuació de la via del Aceite per la província de Còrdova fins a la conca del riu Genil. Si la primera part transcorre exclusivament per camps d'oliveres, aquesta que recorre als peus de la serralada, a més ofereix zones humides, llacunes i matolls. Un túnel, quatre ponts i una nova passarel·la faciliten el trànsit per una via apta per a tots els públics.

Novament iniciem l'itinerari a l'estació d'Alcaudete, però aquesta vegada en sentit contrari. El dia torna a ser plujós i avui descobrirem que la pluja porta el fang, i que el fang, barrejat amb les pedres arriba a fer la via impracticable per a les bicicletes. El cas és que iniciem la ruta en descens fins al viaducte que vola sobre el riu Guadajoz, que limita les províncies de Jaén i Còrdova. Com sempre passa quan es creua una vall, després del pont toca pedalar per superar la pujada constant, que ja no deixarem fins a l'estació de Doña Mencía.

Una locomotora Mikado està exposada a l'estació de Cabra.

Abans, però, passarem pels voltants de la llacuna del Salobral. Una zona humida plena d'ànecs i envoltada de flors de tots colors que obliga a parar i a observar la natura en tota la seva esplendor. La llacuna deixa pas novament als camps d'oliveres i arribem a l'estació de Luque. Aquesta vegada, lluny de l'abandonament, aquesta estació ha estat totalment rehabilitada i s'ha convertit en un restaurant que, a més, ha intentat recuperar vestigis de l'antic ferrocarril.

La via continua ascendint sense pausa fins a l'estació de Zuheros. El poble queda bastant més amunt, i encara més amunt al capdamunt de la serra hi ha la Cueva de los Murciélagos; vist el desnivell, vindrem a visitar-la un altre dia amb el cotxe.

Passat el poble, circulem sobre el pont de Zuheros que es caracteritza per la peculiar forma corba, superem la pujada fins a Doña Mencía i baixem fins a Cabra després de passar l'únic túnel de la ruta. A Cabra, també han recuperat l'estació com a restaurant, i a més han instal·lat el centre d'interpretació del Tren del Aceite. A les vies hi ha una locomotora Mikado i alguns vagons que recorden el passat gloriós de la ruta.

A partir d'aquí, aquesta temporada el fang ha fet impracticable la via i ens veiem obligats a retornar sobre les nostres passes i novament la pluja ens acompanyarà fins al final.

VIA VERDA DE LA SIERRA

Distància: 77 km (anada i tornada).

Desnivell: +370 m / -370 m.

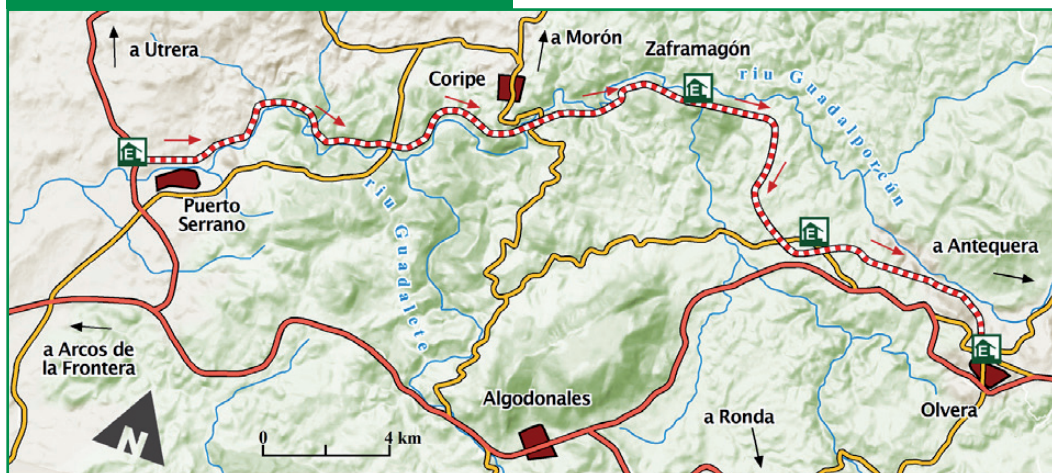
Temps: 4 h 30 min.

La via verda de la Sierra va ser una de les primeres actuacions del programa *Vías Verdes* del Ministerio de Medio Ambiente fa més de 20 anys. El tram entre Puerto Serrano i Olvera formava part d'un traçat més ampli que intentava anar des de Cartagena fins a Cadis, però mai es va acabar i, de fet, mai van arribar a circular els trens. Tot i això, és un tram espectacular que en 36 km té quatre viaductes i

A la via verda de la Sierra hi ha 30 túnels perfectament rehabilitats.

VIA VERDA DE LA SIERRA

ALBERT MARTÍNEZ (BASE GOOGLE MAPS)

A la primavera, les flors neixen als marges d'aquesta via que mena cap a Riotinto.

trenta túnels per salvar les valls que travessa i les muntanyes per les que passa. Aquesta via és una de les més transitades i, fins i tot, disposa d'una patrulla verda, que facilita informació als ciclistes, vetlla per la seguretat dels usuaris i ajuda en cas d'accident o avaria. Aquesta via està gestionada per una fundació de la que formen part tots els pobles per on passa.

ÉS UN ITINERARI AGRADABLE EN UN ENTORN NATURAL LLUNY DE LA CIVILITZACIÓ, QUE PERMET GAUDIR D'UNA JORNADA DE BICICLETA EXCEPCIONAL

La via s'inicia al poble de Puerto Serrano i al llarg de 37 km ascendeix 300 m fins al poble d'Olvera, que és un dels coneguts pobles blancs de la serra de Cadis. Aquest cop ens trobem en una via perfectament arranjada, amb els túnels il·luminats i amb la majoria d'estacions transformades en petits hotels rurals o en restaurants. Té l'encant de passar pels trenta túnels i la gràcia de transitar per una zona de muntanya amb la comoditat d'un bon ferm i una bona senyalització, la qual cosa fa que circulem acompanyats d'un munt de famílies amb criatures. Cap a la meitat, a l'estació de Zafra-magón, sota la penya del mateix nom, hi ha un observatori de voltors que segons diuen és dels més importants d'Europa.

El primer túnel que hi ha a la sortida de Puerto Serrano no es va poder recuperar i fa que la via, per tal de superar l'obstacle, faci una variant amb un desnivell fort; però gairebé és l'únic tram que pot resultar una mica feixuc. A partir d'aquí és un traçat ferroviari pur i dur amb revolts amples i desnivells seus. És un itinerari agradable en un entorn natural lluny de la civilització, que permet gaudir d'una jornada de bicicleta excepcional.

VIES VERDES DE RIOTINTO I D'ODIEL

Distància: 62 km (anada i tornada).

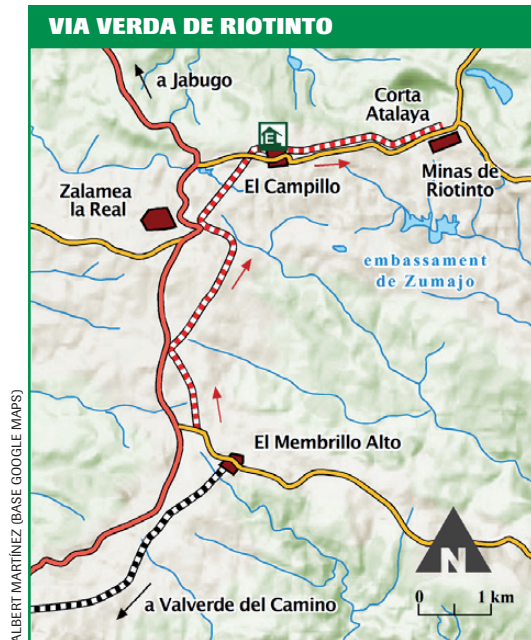
Desnivell: +650 m / -650 m.

Temps: 4 h 50 min.

Circular en bicicleta per la conca minera de Riotinto acaba sent el trasllat a un món llunyà, pel que fa als habitants i al paisatge. Aquestes mines explotades des de temps immemorial, redescobertes pels omnipresents romans i saquejades pels britànics des de finals del segle XIX, han deixat un paisatge singular on s'entrevéu un entramat ferroviari sense precedents en el seu moment, que tenia com a objectiu fer arribar el mineral fins al mar. Un terreny de muntanya farcit de ponts, túnels i trinxeres, enmig d'una terra rebentada i solcada fins a les profunditats en busca del mineral. Els vermells intensos, els ocres o els grocs contrasten amb la verdor de la natura, que ara ja es rebel·la i vol recuperar la seva esplendor, malgrat la destrossa efectuada.

El complex ferroviari de la conca minera enllaçava amb la via que baixava fins a Valverde del Camino; des d'allà, per l'actual via de Los Molinos de Agua arribava a San Juan del Puerto, i des d'allà encara anava fins a Huelva, on hi ha un pont metàl·lic sobre el mar conegut com *El Descargador*, una obra d'enginyeria avançada al seu temps i de la qual encara ara en podem gaudir.

De les vies verdes de Riotinto i d'Odiel malauradament tan sols ens queden parts de les plataformes ferroviàries en mal estat i plenes de pedres. Les trinxeres i els túnels abandonats resten a l'espera d'una recuperació total per

poder circular amb comoditat. Malgrat això val la pena l'excursió, que serà més de bicicleta de muntanya que de via verda, però que compensa sobradament l'esforç de la ruta.

Des del poble de Valverde del Camino, famós per la indústria, per l'artesania del calçat, comprovem que la via que surt cap a Riotinto encara és del tot impracticable, de manera que

amb el cotxe pugem les bicicletes fins al llogaret d'El Membrillo Alto, a 15 km de Valverde i 14 km de Riotinto i, per tant, a mig camí.

La plataforma està en mal estat. Circulem a poc a poc i en algun moment hem de baixar de la bicicleta i caminar. Superem Zalamea la Real i El Campillo i entre deveses d'alzines, pinedes i els eucaliptus ens sorprenen els camps de tarongers arrapats a la muntanya, arreglerats en terrasses que va plantar la mateixa companyia minera a finals del segle XIX i que encara estan en producció. A Minas de Riotinto hi entrem pel conegut barri anglès, amb les cases característiques.

Darrera del barri anglès, tot i que no hi ha indicacions, hi ha el forat conegut amb el nom

Les aigües dels rius Odiel, i també del Tintillo i Tinto, són famoses pel color rorenc, a causa de la seva mineralització.

de *Corta Atalaya*, que en el seu moment va ser l'explotació minera a cel obert més gran d'Europa. Un forat de forma el·líptica de 1.200 m de llargada, 900 d'amplada i més de 350 de profunditat, d'un color vermell esclatant que impressiona de veure.

Acabada la visita, retornem per la nostra via fins poc després d'El Campillo, i a l'esplanada on hi ha les restes d'un dipòsit de màquines, agafem el ramal de la dreta que va cap a Con-

UN FORAT DE FORMA EL·LÍPTICA DE 1.200 M DE LLARGADA, 900 D'AMPLADA I MÉS DE 350 DE PROFUNDITAT, D'UN COLOR VERMELL ESCLATANT QUE IMPRESSIONA DE VEURE

cepción. Quan arribem a prop del veïnat de Translasierra, la via desapareix i fem 300 m de carretera. Quan creuem el veïnat la via torna a desaparèixer; sense indicacions creuem una mena d'urbanització fins que sortim a la carretera N435. Fem poc més de 300 m per la carretera i tornem a entrar a la dreta cap a la via. Avancem per la via, tornem a fer 50 m de carretera, tornem a la via i comencem a trobar restes d'edificacions ferroviàries. Són les instal·lacions del plànol inclinat que descendeix al Tintillo. En termes de ferrocarril miner, un plà-

A dalt: Pedalant a prop de la font de la Corcha, a la via de Los Molinos de Agua.

A baix: Aspecte del paratge artificial de les mines de Riotinto.

ISTOCK

nol inclinat és un gran pendent pel qual els vagons baixaven sense locomotores enganxats per cables a la manera dels funiculars. Aquest plànol inclinat, en una longitud de 1.000 m baixa 168 m. És un tram ple de pedres, i encara que el baixem caminant frenant la bicicleta ens costa de controlar. Un cop al fons de la vall, definitivament estem en un altre món. La via millora substancialment i remunta suaument la vall del riu Odiel. La vegetació és d'un verd rabiós i el riu d'un vermell encès. En aquest sector hi havia diversos ramals, però seguim les indicacions cap a Mina Concepción. Dos ponts i dos túnels ens permeten circular per una vall solitària i estranya fins a Mina Concepción. Una mina abandonada l'any 1990, edificis en runes, vagonetes abandonades, torres de mina desmantellades, dipòsits de màquines destruïts, ferralla... Des d'allà no ens veiem amb cor de remuntar el pendent del plànol inclinat i decidim provar de tornar per la carretera i fer una volta circular. Passada la mina, remuntem per la pista fins al poblat miner del mateix nom i

des d'allà, després d'una forta pujada, sortim a la carretera N435, que ens permet tornar a Zalamea la Real i a El Membrillo Alto, on hem començat l'excursió.

VIA VERDA DE LOS MOLINOS DEL AGUA

Distància: 80 km (anada i tornada).

Desnivell: 380 m / -380 m.

Temps: 4 h 45 min.

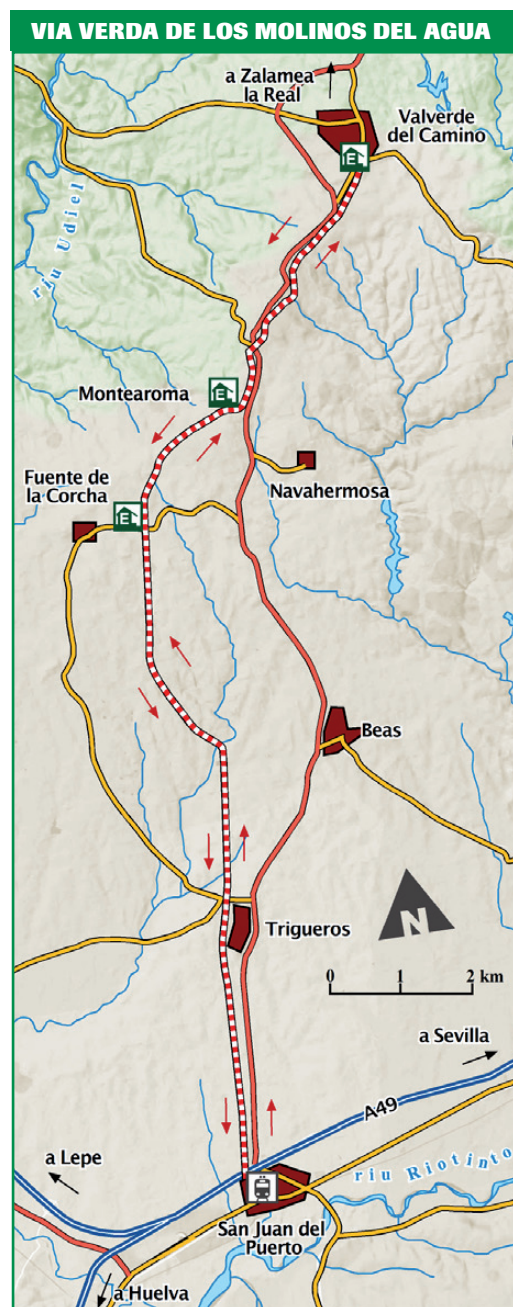
Si des de Valverde del Camino, el tren remuntava cap al nord per anar a la conca minera de Riotinto i Odiel, també baixava cap al sud per descarregar el mineral als vaixells del port per la via verda de Los Molinos del Agua, perfectament arranjada i que compta amb dos ponts i un pas sobre la carretera.

Sortim de Valverde cap al sud per la via que va paral·lela a la carretera i que al seu torn serveix d'enllaç per a les cases d'una urbanització. La pineda és frondosa i perd espessor a mesura que anem baixant per deixar pas a boscos repoblats d'eucaliptus. Pel nom de la via, esperà-

vem veure molins d'aigua, però ja no en queden ni tan sols les restes. Curiosament, a mesura que baixem, la via està menys transitada i l'estat de conservació empitjora notablement. L'asfalt verd del principi deixa pas a la grava i la grava a la terra compactada. Quan

creuem el poble de Trigueros la via desapareix, però els noms dels carrers relacionats amb el ferrocarril ens permeten intuir per on devia anar. Els boscos d'eucaliptus han deixat pas a camps de blat, i sense més variació arribem al final de la via, al costat d'una rotonda sota l'autovia A49, en un lloc solitari, descampat, abandonat i de difícil accés. Ens endinsem al poble de San Juan del Puerto, que té un petit embarcador que dóna al riu Riotinto i ens atensem a l'estació del tren de Huelva, d'estil neomudèjar, però que totalment abandonada, encara que la línia de Huelva de Renfe sí que funciona. El retorn a Valverde el fem per la mateixa via.

CARRIL PEDALABLE DE PUNTA UMBRÍA

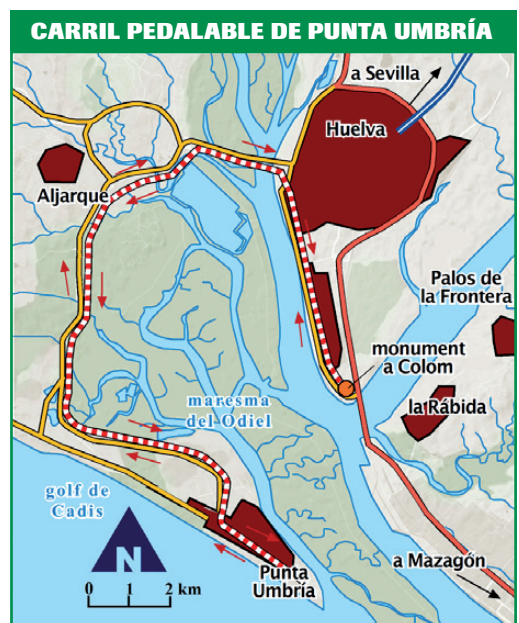
Distància: 44 km

(anada i tornada).

Desnivell: +35 m / -35 m.

Temps: 2 h 35 min.

De Huelva a Punta Umbría la generositat dels fons europeus ha permès enlairar un carril pedalable al llarg del port de Huelva des del monument a Colom, que va uns quants quilòmetres sobre el mar per unes passarel·les de fusta

El moll de descàrrega del tren de Riotinto, construït entre 1874 i 1876, i rehabilitat a partir del 2006.

fins al moll carregador de mineral de la Riotinto Company Ltd., conegut com *El Descargador*. Des d'allà la via, ja per terra ferma, entra fins a les platges de Punta Umbría per un entramat de camins pedalables senyalitzats com si es tractés d'una carretera, que enllacen amb la via verda del Litoral, que va cap a Ayamonte.

La via pedalable comença als peus del monument a Colom. Circula primer pel parc, però ben aviat comença a alternar els trams per terra ferma amb trams enlairats sobre el mar al llarg del port. Els ànecs i les gavines ens acompanyen al llarg d'aquest curiós itinerari fins que arribem a l'antic descarregador de les mines de Riotinto. És una passarel·la metàl·lica en dos nivells per on els trens duïen el mineral per a carregar-lo als vaixells. Abandonada fa molts anys, aquesta obra d'enginyeria es va acabar restaurar totalment l'any 2006 i avui dia és transitable tant a peu com en bicicleta.

Des del descarregador i sempre seguint el port, continua el que ara s'anomena carril pedalable de Punta Umbría, que permet accedir a les platges per un conjunt de carrils bici perfectament senyalitzats talment com si es tractés d'una carretera. És una manera senzilla

d'accedir a les platges des de Huelva en un agradable passeig entre la pineda, i durant uns quilòmetres sobre la maresma d'Odiel, al bell mig de la reserva natural que permet veure el vol dels ocells en la tranquil·litat del paratge. No hi ha possibilitat de fer la volta circular i tornem pel mateix itinerari.

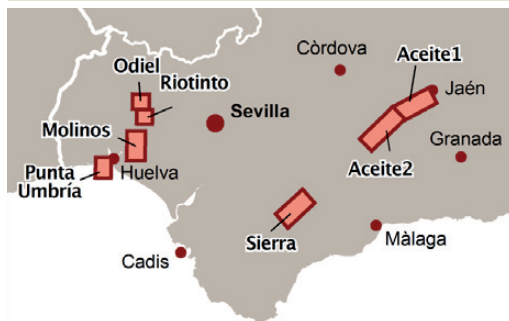
PER SABER-NE MÉS

Internet

- www.vieasverdes.com
- www.tusrutasysenderos.com

Bibliografia

- *Guía de vías verdes* (vol. 1). Madrid: Anaya Touring Club, 2000.
- *Guía de vías verdes* (vol. 2). Madrid: Anaya Touring Club, 2010.
- *Guía de vías verdes* (vol. 3). Madrid: Anaya Touring Club, 2008.

ALBERT MARTÍNEZ

*Alguns cristalls d'aquesta
cova poden arribar
a una mida d'11 m
de llargada.*

Naica

la cova dels cristalls

Text: **Ferran Alexandri**

Amagada a 300 m sota terra, farcida de cristalls de guix meravellosos i enormes, la Cueva de los Cristales Gigantes de Naica ens mostra de cop tota la bellesa del món subterrani, un autèntic tresor a les entranyes de Mèxic. Una gran geoda de parets roges entapissada per un bosc de selenita i una calor extrema, on la vida humana és impossible.

¡Jo pensava en aquelles riqueses ocultes a les entranyes de la Terra, de les quals l'àvida humanitat no gaudiria mai! Aquells tresors, els trastorns dels primers dies els van enterrar a unes profunditats tan grans, que ni el pic ni la pala no els podrien arrencar de la seva tomba.

Jules Verne. Viatge al centre de la Terra

L'exploració d'una cova d'aquestes característiques representa una fita per a la història de la geologia i també de l'espeleologia. ¿Qui no ha somiat mai en la descoberta d'uns espais cristal·lins extraordinaris en una cova del tresor, a l'estil de les *Les mil i una nits* o d'una novel·la de ciència-ficció, d'un altre món mai vist per l'ull humà? L'exploració, doncs, d'una cova així, també és un repte, com ho podia haver estat abans la conquesta dels llocs més inhòspits de la Terra, ple de perills i emocions.

Però Naica apareix a la humanitat només per un instant en la seva llarga vida geològica, i ens ofereix una oportunitat única per conèixer-la i contemplar-la abans que no desaparegui per sempre més en la profunditat de la terra.

LA MINA DE NAICA

La mina de Naica és en una regió semidesèrtica al nord de Mèxic i al sud-est de la ciutat de Chihuahua. Produeix sobretot plom, zinc, coure i plata. L'entrada s'ubica a 1.385 m al nord de la Sierra Naica, de 12 km de llarg i 7 d'amplada. La mina s'ha fet famosa internacional-

ment perquè s'hi han trobat quatre cavitats naturals extraordinàries, una de les quals conté els cristalls de guix més grans del món.

Les coves de Naica es van descobrir de manera accidental, a causa de les activitats d'exploració de la mina que, per poder-ne explotar el mineral, requereix extreure aigua calenta per mitjà d'un complex sistema de bombament. Aquest sistema va drenar l'aigua d'aquestes coves desconegudes i per això es va poder descobrir aquest tresor natural insospitable.

L'any 1910 es descobreix la Cueva de las Espadas a -120 m de profunditat, una cavitat formada per un corredor de 87 m de llargada, completament atapeït de cristalls, que recorden espases, d'una mida de fins a 2 m. Gairebé cent anys després, a l'abril del 2000, en el nivell -290 m es descobreixen tres noves cavitats naturals: la Cueva de las Velas, El Ojo de la Reina i la més meravellosa de totes, la Cueva de los Cristales Gigantes, un bosc de formaci-

Els cristalls gegants de selenita de Naica estan disposats format agregats paral·lels o travessant la cova de banda a banda.

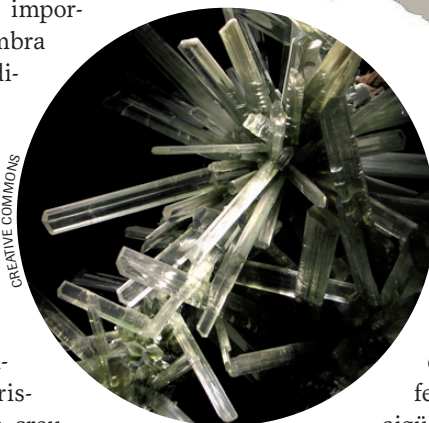
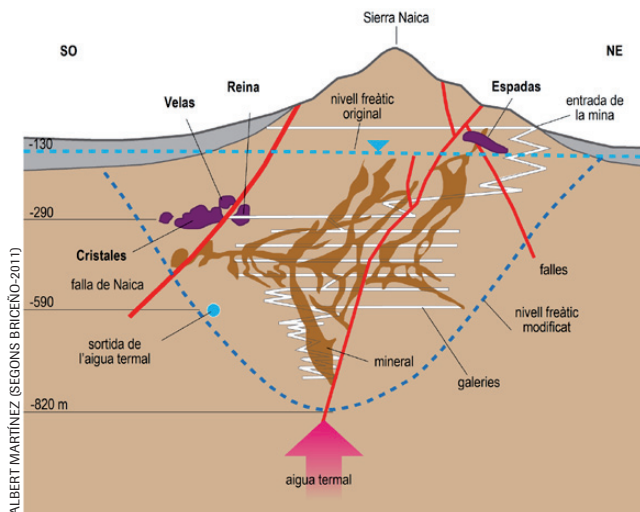
ons de cristall de guix de dimensions increïbles. La sort ha permès descobrir aquestes quatre coves, però es tracta d'un sistema més gran i potser algun dia se'n descobreixi alguna altra.

Com que l'explotació mineral de la mina requereix l'extracció d'aigua calenta, el nivell freàtic de la qual és a 110 m de profunditat, un sistema tecnològic va drenar l'aigua de les coves fa aproximadament 20 anys, cosa que en va provocar el descobriment. Aquest sistema de bombament s'aturarà en algun moment, quan l'explotació mineral s'esgoti i inundi novament les coves, que retornaran a les seves condicions naturals i nodriran de nou el creixement dels cristalls sota l'aigua. Ara com ara, el que s'està fent és l'estudi, registre i conservació d'aquest descobriment.

LA FORMACIÓ DELS CRISTALLS

Naica està situada en una important zona de falles. Una cambra magmàtica, a més profunditat, escalfa des de fa milers d'anys l'aigua subterrània, que puja cap a la superfície i origina les mineralitzacions i els cristalls de les coves. És per això que les aigües queden satures de minerals. Aquestes condicions extremes explicarien la formació dels cristalls de guix gegants. Hom creu que la formació dels cristalls va començar fa uns 500.000 anys, i es va interrompre fa uns 20 anys, quan en explotar la mina es va extreure, per mitjà de bombes hidràuliques, l'aigua. Concretament es tracta de selenita, una varietat del guix en forma de cristalls monocònics grossos i transparents, nom que ve del grec *selene*, que vol dir 'lluna', a causa de la seva lluïssor.

Aquests grans cristalls es van formar, per tant, sota l'aigua, en un punt on l'aigua termal profunda, a 52°C i saturada de sulfurs, entrava en contacte amb aigües meteòriques fredes i riques en oxigen, que s'infiltraven per escorrentia. Aquesta aigua, que no podia barrejar-se

CREATIVE COMMONS

A dalt: Localització i secció geològica esquemàtica de Naica. A sota: Detall dels cristalls de selenita de la mina.

directament, a causa de la diferència de densitat, amb les aigües profundes i mineralitzades, provocava la difusió d'oxigen en l'estrat inferior amb la consegüent oxidació dels ions de sulfur en sulfat, amb una sobresaturació lleu respecte del guix i, per tant, una lenta deposició. Aquestes condicions tan especials durant un llarg període d'estabilitat van crear un fenomen de mineralització únic i van formar cristall gegant de guix, puríssim.

Aquests sistema de formació encara continua. Nous processos de cristallització originen contínuament petites formacions de diversos minerals, perquè ens trobem davant d'un sistema actiu que ha reblert les cavitats de la roca calcària, plena de fractures, amb cristalls de grans proporcions.

LA CUEVA DE LAS ESPADAS

És la primera cova que es va descobrir, ara fa poc més de cent anys. S'anomena d'aquesta manera perquè els cristalls que conté semblen espases, que poden fer fins a 2 m de llargada. És la menys profunda de totes. La seva importància es troba en els seus cristalls, que contenen formes biogèniques, fossilitzades per minerals en múltiples dipòsits. Pel que es veu, també hi ha restes de pol·len i material biològic útil per a l'estudi de l'ADN.

Situada a 120 m de profunditat, d'uns 87 m de llargada, i amb millors condicions d'humiditat i temperatura, fa que sigui una cova accessible, encara que no es pot visitar. De fet, cap d'aquestes coves admet visites turístiques, bé sigui per la fragilitat dels cristalls o bé per les condicions ambientals. Alguns d'aquests cristalls, però, s'exposen en els museus d'història natural més importants del món.

LA CUEVA DE LAS VELAS

És important perquè conté una multiplicitat d'espeleotmes, petites formacions primes i delicades (anomenades espelmes) que recorden el gebre, amb cristalls de color perlat opalescent, que han crescut en els darrers 20 anys. És l'única cova del món amb aquestes formacions tan singulars com a resultat de processos d'evaporació. Així i tot, la cova té el risc de perdre aquestes formacions tan febles a causa del refredament de les parets i dels sistemes de ventilació. La temperatura és 43-45°C, amb una humitat relativa inferior al 80%. D'una longitud de 80 m i una altura de 3-4 m i fins a 10 m d'ample, està formada per dues cambres superposades en dos nivells.

EL OJO DE LA REINA

Els germans Eloy i Francisco Javier Delgado van ser els miners que van trobar aquesta cavitat l'any 2000, mentre cavaven un túnel d'exploració en el nivell -290 m. Era una cova de tipus geoda, d'uns 8 m de diàmetre, coberta de

PH. G. BAPINO. ARCHIVO LA VENTA

grans cristalls blancs, translúcids i transparents alhora. En endinsar-s'hi van veure una mena de bombolla fosca a dins de la cova, que de sobte va brillar com un diamant, en entrar-hi la llum. Per això la van anomenar Ojo de la Reina.

Es tracta d'una cavitat amb una temperatura i una humitat altes, que va representar una gran troballa en aquell moment.

LA CUEVA DE LOS CRISTALES GIGANTES

Però no va ser fins que els germans Delgado van trobar l'anomenada Cueva de los Cristales Gigantes, pocs dies després del descobriment de El Ojo de la Reina, quan podem dir que es va produir un dels descobriments geològics

A dalt: Un investigador equipat amb un vestit especial pren dades de la cova.

A baix: Impressionant perspectiva de la Cueva de los Cristales en què es pot copsar la seva veritable dimensió.

WWW.NAICA.COM.MX

més importants del món, amb la troballa d'uns cristalls d'unes dimensions inimaginables i mai vistos fins aleshores. Disposats formant agregats paral·lels o bé travessant la cavitat d'una banda a l'altra, la majoria fan 6 m de longitud, però n'hi ha que assoleixen els 11 m. Per tant, són cristalls de dimensions superiors a qualsevol d'aquestes característiques descobert anteriorment.

La temperatura a aquesta profunditat oscil·la entre els 45° i 50°C, i el percentatge d'humitat és entre el 90 i el 100%, cosa que fa que una persona no hi pugui sobreviure gaires minuts si no va equipada amb un vestit tècnic adient i, tot i així, la permanència és limitada. Aquestes condicions fan que la Cueva de los Cristales Gigantes esdevingui un lloc mortal i aliè a la vida humana.

COM ES POT SOBREVUIRE A LA COVA

La calor extrema i l'alt grau d'humitat no hi fan possible l'estada, en aquesta cova preciosa. Això vol dir que en condicions normals, una persona només hi podria sobreviure alguns minuts. Passat aquest temps, i a causa de la impossibilitat de la transpiració i de la termoregu-

lació, la temperatura del cos superaria els 41°C i les cèl·lules començarien a morir. Als pulmons hi entraria aire molt humit a 50°C, i el cor i el cervell es col·lapsarien. La mort i la bellesa apareixen sempre d'una manera evident i implacable.

Però per contrarestar les condicions adverses d'aquest indret i poder-lo explorar sense perill per a la vida, s'han desenvolupat diversos equips d'aïllament tèrmic que cobreixen tot el cos, com ara armilles i vestits fets amb gel, i respiradors d'aire fred. Els primers vestits tenien un pes de més de 20 kg, cosa que feia més complexa l'activitat a l'interior i la capacitat de moviment, fins a arribar al més lleugers i actuals de 8 kg. Tot i això, la permanència màxima dels exploradors, equipats amb aquesta tecnologia, no pot superar les dues hores per dia.

EL PROJECTE NAICA

Amb la finalitat d'investigar, explorar i donar a conèixer aquestes coves, l'any 2006 es va iniciar el Projecte Naica, una organització internacional formada per empreses, institucions i personal professional que van prendre la responsabilitat de registrar uns dels llocs més singulars del planeta, que ja s'ha convertit en patrimoni natural de la humanitat.

Aquest projecte s'ha realitzat en diverses etapes, i durant dotze temporades de treball (2006-2008), on han intervingut científics, investigadors, fotògrafs i divulgadors de diferents nacionalitats, en les àrees d'espeleologia, mineralogia, topografia, biologia, física, medicina, ecologia o tecnologia.

El futur d'aquestes coves, però, és desaparèixer irremeiablement. Quan el sistema de bombament d'aigua de la mina s'aturi, un cop s'hagin esgotat les reserves minerals, les coves s'inundaran novament i esdevindran inacessibles per sempre més. Però potser fins i tot abans els cristalls s'acabaran fent malbé per causa de la pèrdua de calor i humitat. És per això que el projecte Naica aprofita aquesta oportunitat única per poder registrar, divulgar i conservar un dels indrets més bonics i extraordinaris de la Terra.

Descens d'engorjats a la vall del Riu Saltes

Text: **Mari Nivera i Damià Pérez**

La vall del Riu Saltes ens descobrirà sis descensos al peu del majestuós massís del Pedraforca, dins del parc natural del Cadí-Moixeró. Més enllà del vessant esportiu, aquests descensos es caracteritzen per un gran valor paisatgístic. Una bona opció es fer-los en temps rigorosament hivernal, quan el fred intens forma cascades de gel molt curioses.

REGULACIÓ DEL PARC NATURAL CADÍ-MOIXERÓ

Per practicar qualsevol activitat relacionada amb el descens de canyons, barrancs, torrents o engorjats s'ha de sol·licitar l'autorització al parc natural i complir les condicions establertes, ateses les condicions dels barrancs, els valors naturals i les zones on es troben ubicats.

DESCENSOS REGULATS

- estret de Vilella
- torrent de Comassa

DESCENSOS NO REGULATS

En aquests canyons, barrancs, torrents o engorjats es pot practicar el descens sense autorització prèvia, però cal complir igualment totes les prescripcions relacionades amb l'activitat:

- barranc de Pujal o Cal Clot
- torrent de l'Esgarrifós o d'en Solà
- torrent de la Vall Pregona
- torrent del Crestó

CRIS GONZALEZ

Rapelant entre aigües per la canal del torrent de Comassa.

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICGC)

A l'hivern, el torrent de l'Esgarrifós mostra una cascada totalment gelada.

DAWIA PÉREZ

RIBA DRETA DEL RIU SALDES

El sector de la riba dreta del riu Salde queda molt delimitat. El tram baix és la conca del torrent de Bosoms, que recull les aigües de tot el sector de Vallcebre. Al tram alt, a l'oest de Maçaners els relleus són més suaus i no s'hi han desenvolupat grans torrents.

Els descensos que trobarem a la riba dreta del riu Salde són:

1. torrent de Comassa
2. torrent de l'Esgarrifós o d'en Solà
3. torrent de Pujal o Cal Clot

TORRENT DE COMASSA

ACCÉS. Des de Bagà agafarem la carretera en direcció Salde, B-400. Abans d'arribar a Salde agafarem el trencall a mà dreta en direcció a la casa refugi de Gresolet. En 3,5 km trobem un trencall a mà dreta, que agafarem i seguirem. En 500 m trobem una bifurcació, prendrem el vial de l'esquerra que paral·lelament al riu Salde i en uns 3 km ens porta al pont que creua el torrent de Comassa. L'aparcament més còmode és el revolt marcat abans del pont des d'on podem baixar al torrent fàcilment.

RETORN. Un cop al riu Salde el remuntarem uns 5 m fins que veiem una fita a la riba dreta; en fort pendent anirem a la pista i al cotxe.

DESCRIPCIÓ. Torrent calcari ample i amb cabal perenne, amb bones formacions. Cal salvar dos obstacles considerables fins a un tercer ressalt vertical que cau al riu Salde. D'una bella paisatgística encomiable, brevíssim però molt recomanable. Perfecte per a sortides d'iniciació o infantils.

TORRENT DE L'ESGARRIFÓS O D'EN SOLÀ

ACCÉS. Uns pocs metres després del km 6 de la carretera que ens porta des de Guardiola de Berguedà a Salde, i tot just abans d'un revolt a l'esquerra, trobarem una pista que ens breus metres queda tallada. Aquí podem deixar els

JORDI PASCUAL

cotxes per apropar-nos a l'inici del descens. Per accedir al principi d'aquest descens, caldrà creuar la carretera i dirigir-nos cap al principi de l'esmentat revolt. Allà trobarem una pista tancada amb un cable, el passarem i el tornem a deixar tancat; prosseguirem uns metres per la pista fins a trobar un tallafoc pel qual discorre una línia elèctrica amb pals de fusta. Seguirem aquesta línia per la dreta fins a trobar el torrent, i sense creuar-lo, el resseguirem aigües avall pels prats fins que trobem el primer ràpel del descens.

RETORN. Tenim dues opcions: sortir caminant fins als cotxes que hem deixat al començament del descens, o bé haver deixat un altre cotxe al final del barranc. Per deixar aquest segon cotxe haurem de prendre una pista que trobarem uns 50 m després del km 3 de la carretera abans esmentada, fins que creuem el torrent per un pas cimentat. Uns metres més enllà, i a la dreta, podrem estacionar un parell de cotxes. Si sortim caminant, haurem de seguir aquesta mateixa pista en direcció est (dreta), fins que trobem un trencall a la dreta, que seguirem en pujada fins a cal Coix, i des d'aquí prendrem un camí fins a l'ermita de Sant Julià de Fréixens, la carretera i els cotxes. Distància aproximada 6 km.

Un bon ràpel de 22 m al torrent de Pujal o Cal Clot.

DESCRIPCIÓ. Torrent poc excavat en general, però de desnivell considerable, amb cascades molt altes, interessantíssim per fer el descens a ple hivern, quan les cascades estan ben glaçades. Cal prendre, però, tot tipus de precaucions i dur el material d'alpinisme adient.

TORRENT DE PUJAL O CAL CLOT

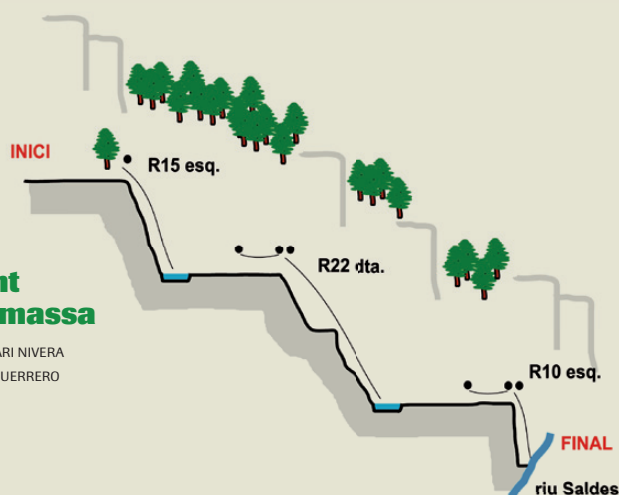
ACCÉS. L'accés és exactament el mateix que el del torrent de l'Esgarrifós, però en arribar al tallafoc ens dirigirem directament cap al primer torrent, per pista i camí evident; un cop al torrent el resseguirem fins arribar al primer obstacle.

RETORN. El retorn és exactament el mateix que el del torrent de l'Esgarrifós, perquè els dos barrancs s'uneixen en els últims metres en un únic torrent.

DESCRIPCIÓ. Torrent amb poc cabal d'aigua, sense cap dificultat tècnica, excepte el ràpel de 35 m.

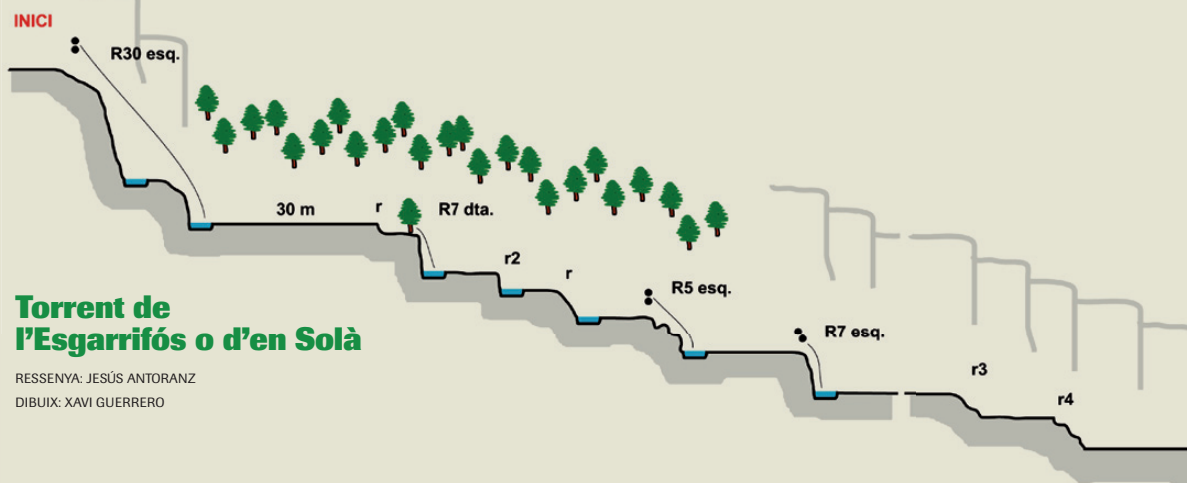
Torrent de Comassa

RESSENYA: MARI NIVERA
DIBUIX: XAVI GUERRERO

Torrent de l'Esgarrifós o d'en Solà

RESSENYA: JESÚS ANTORANZ
DIBUIX: XAVI GUERRERO

Torrent de Comassa

(Dades UTM ED89 31T)

Entrada	399948, 4677141
Sortida	399991, 4677277
Pàrquing inici	399944, 4677202
Pàrquing final	-
Combinació vehicles	No
Temps accés	0 min
Temps descens	45 min
Temps retorn	10 min
Roca	Calcària
Escapatòries	Sí
Longitud	140 m
Desnivell	75 m
Nº ràpels	3
Ràpel màxim	22 m
Dificultat	v3 a3 I

Torrent de l'Esgarrifós o d'en Solà

(Dades UTM ED89 31T)

Entrada	402431, 4675652
Sortida	402822, 4675875
Pàrquing inici	402656, 4675184
Pàrquing final	402847, 4675904
Combinació vehicles	Sí
Temps accés	25 min
Temps descens	1 h 30 min
Temps retorn	0 min
Roca	Calcària
Escapatòries	Sí
Longitud	540 m
Desnivell	140 m
Nº ràpels	6
Ràpel màxim	35 m
Dificultat	v4 a1 II

Torrent de Pujal o Cal Clot

RESSENYA: JORDI PASCUAL
DIBUIX: XAVI GUERRERO

Torrent del Pujal o Cal Clot

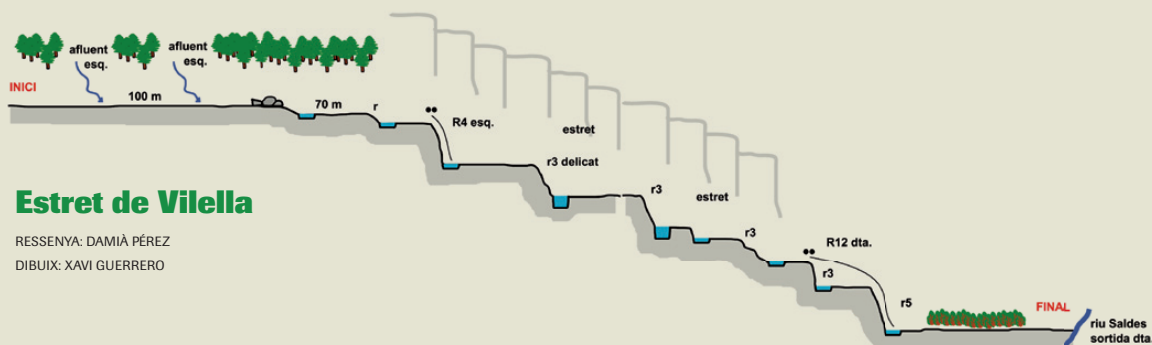
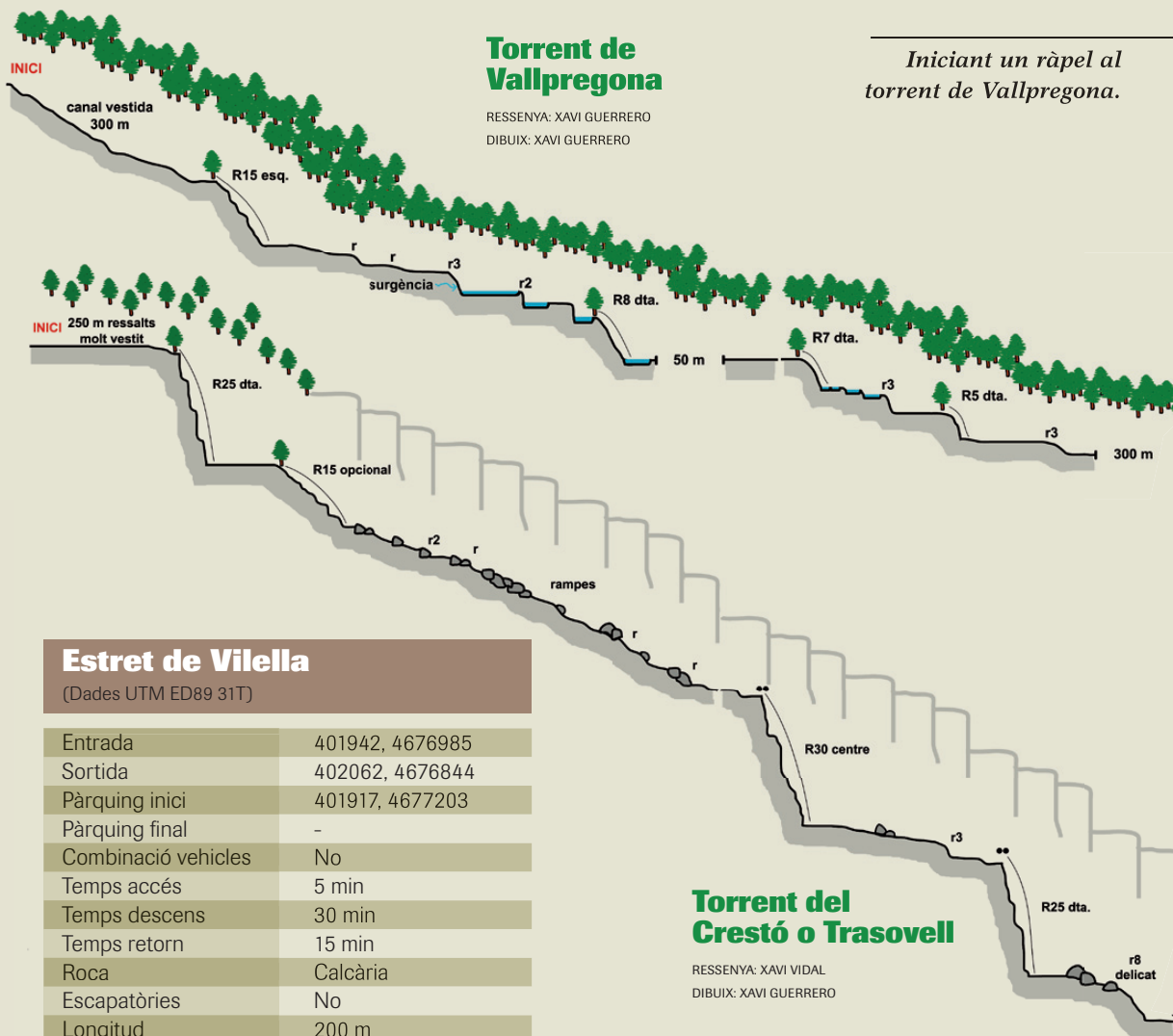
(Dades UTM ED89 31T)

Entrada	402733, 4675528
Sortida	402822, 4675875
Pàrquing inici	402656, 4675184
Pàrquing final	402847, 4675904
Combinació vehicles	Sí
Temps accés	25 min
Temps descens	2 h
Temps retorn	0 min
Roca	Calcària
Escapatòries	Sí
Longitud	400 m
Desnivell	130 m
Nº ràpels	11
Ràpel màxim	35 m
Dificultat	v4 a1 II

*Bonik ràpel al costat de cascada,
al torrent de Comassa.*

CRISI GONZÁLEZ

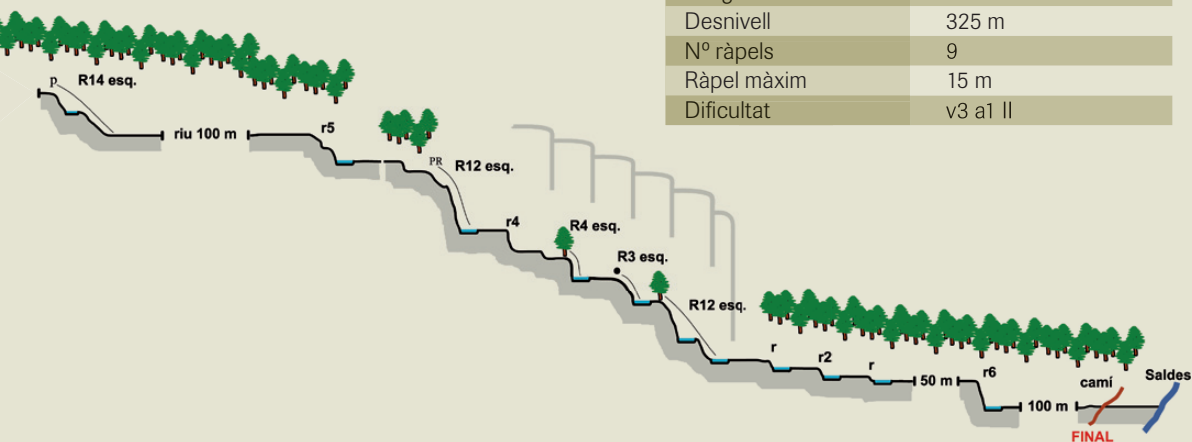

SERGI MUNOZ

Torrent de Vallpregona

(Dades UTM ED89 31T)

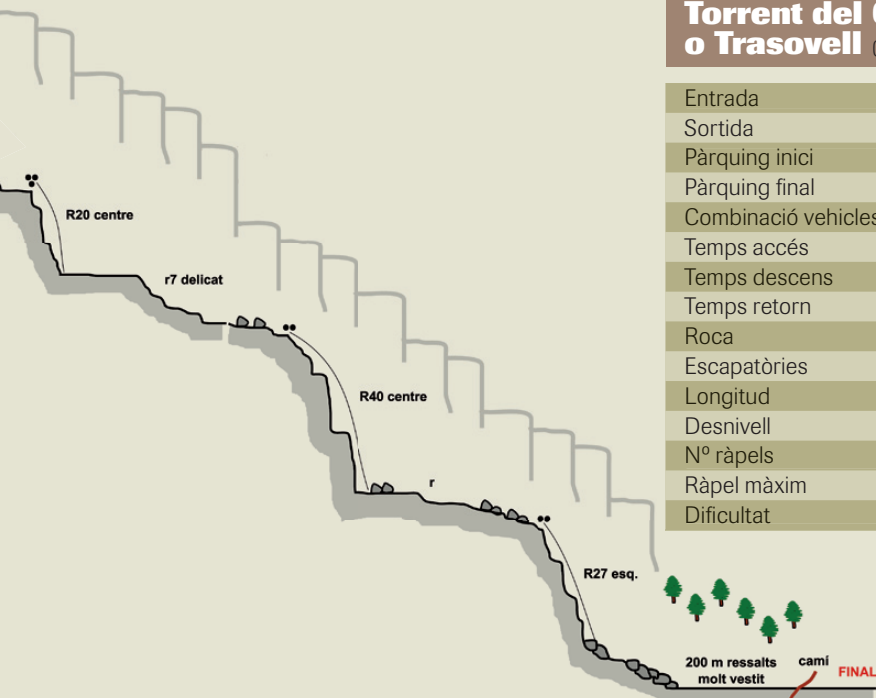
Entrada	398133, 4678520
Sortida	398206, 4677483
Pàrquing inici	396963, 4677348
Pàrquing final	398219, 4679420
Combinació vehicles	Sí
Temps accés	30 min
Temps descens	2 h 30 min
Temps retorn	25 min
Roca	Calcària
Escapatòries	No
Longitud	1.200 m
Desnivell	325 m
Nº ràpels	9
Ràpel màxim	15 m
Dificultat	v3 a1 II

Torrent del Crestó o Trasovell

(Dades UTM ED89 31T)

Entrada	398857, 4678083
Sortida	398927, 4677473
Pàrquing inici	398990, 4677408
Pàrquing final	399435, 4678131
Combinació vehicles	Sí
Temps accés	20 min
Temps descens	2 h 30 min
Temps retorn	20 min
Roca	Calcària
Escapatòries	No
Longitud	900 m
Desnivell	350 m
Nº ràpels	7
Ràpel màxim	40 m
Dificultat	v4 a1 II

RIBA ESQUERRA DEL RIU SALDES

Els afluents de la riba esquerra del riu Salde recullen tot l'escorrentiu dels vessants compresos entre la riera de Gresolet, el coll de la Bena, la serra de Gisclareny, el coll de Turbians i fins al cap del Tossal. La conca hidrogràfica és petita i les morfologies càrstiques poc definides. La tectònica regional és important en aquest sector, cosa que ha fet que els materials estiguin molt deformats i fracturats. La descàrrega de l'aquífer es produeix a través del riu Salde, però en aquesta riba també trobem surgències a desenes de metres per sobre el nivell del riu. Un clar exemple n'és el torrent de Vilella o pas del Tabac, on l'aigua apareix a l'alçada del molí Vell.

Els descensos que trobarem a la riba esquerra del riu Salde són:

1. torrent de la Vallpregona
2. torrent del Crestó o Trasovell
3. estret de Vilella.

SERGI MUÑOZ

Diferents salts del torrent de Vallpregona, amb el riu, sempre envoltats de bosc.

TORRENT DE LA VALLPREGONA

ACCÉS. Des de Guardiola de Berguedà, agafarem la carretera C-16 en direcció a Barcelona, per desviar-nos posteriorment per la B-400 en direcció a Salde. Passat el km 15, just abans de creuar el riu Salde, trencarem a la dreta per una pista, en direcció a Gresolet. Seguirem sempre la pista principal, ignorant petits trencalls, i en una triple desviació continuarem pel mig. Creuarem el riu Salde per un pont de formigó i arribarem a un revolt a l'esquerra, on surt un trencall a la dreta tancat amb una cadena. Aquí deixarem el primer cotxe, i amb el segon continuarem remuntant la pista. Després d'unes ziga-zagues arribarem a un coll, on girarem a la dreta en direcció a Gisclareny i Bagà. Uns quilòmetres després, arribarem al coll de la Bena, on comença l'asfalt i trobarem un gran aparcament. Deixarem el segon vehicle, i ja a peu continuarem uns metres, per trencar a la dreta en direcció al refugi de Cal Tesconet (senyalitzat). Passarem una tanca i les cases i arribarem a un pàrquing. Al fons d'aquest aparcament surt un corriol que puja a la carena i voreja el gran embut que forma el nostre barranc. Situats en la seva perpendicular, buscarem la millor forma de baixar al fons i trobar el torrent.

DESCRIPCIÓ. Descens obert en general, format per tres parts clarament diferenciades. La primera, una canal seca, vestida i sense interès, dóna pas a una segona en què el riu, ara ja amb aigua, fa diferents salts d'entre 5 i 15 m, sempre rodejats de bosc. La tercera part, un bonic i recargolat estret en què trobarem tres ràpels continuats, dóna una mica de color al descens, tot i la seva curta longitud.

RETORN. Un cop superats els últims ràpels del descens, i després d'un tram de llit obert, trobarem un corriol que creua el torrent, senyalitzat amb pintura groga. El seguirem cap a la dreta, vorejant el riu Salde, i a prop d'una masia ens desviarem a l'esquerra, creuarem un petit pont i sortirem per una pista al primer cotxe.

DAMIA PÉREZ

ESTRET DE VILELLA

ACCÉS. De Bagà prendrem la carretera forestal en direcció a Sant Joan de l'Avellanet i Gisclareny. En 12 km arribem a Gisclareny, on trobarem una cruïlla en direcció al raval de Vilella. Per la pista forestal, en fort descens, arribarem a Vilella. Prosseguirem la pista fins al molí Vell, on aparcarem el cotxe. Ja a peu, baixarem per la pista en mal estat fins a la vora del riu, seguirem el curs del torrent per camins poc traçats, però evidents, fins que trobem un afluent (cascada) a mà esquerra. En aquest punt i pel lloc més adient baixarem al llit del riu.

DESCRIPCIÓ. Davant d'un despeniment important seguim el llit obert trepitjant travertins i algun sector de gurs. Sense dificultats trobem el primer ràpel davant del camí de retorn. El torrent guanya estretor i supera diversos obstacles fins el segon ràpel (opcional) des d'on el canyó s'obre i s'ajunta amb el riu Saldes.

RETORN. Un cop al riu Saldes trobem una antiga presa, el remuntem el riu uns 100 m fins a trobar un camí a la riba esquerra que s'enfila pel vessant (fita) i que en deu minuts ens porta al primer ràpel. Remuntem el torrent fins al cotxe (10 min).

El torrent de l'Estret de Vilella passa per travertins i algun sector de gurs fins que s'ajunta al riu Saldes.

TORRENT DEL CRESTÓ O TRASOVELL

ACCÉS. Per accedir al torrent del Crestó tindrem en compte l'accés del torrent de la Vallpregona, però hem de tenir en compte que amb el segon cotxe haurem d'arribar fins a Gisclareny, i en un revolt tancat a l'esquerrera, a prop de Cal Jovell, deixarem el vehicle.

RETORN. En arribar al riu Saldes el vorejarem per la riba esquerra passant el torrent de la Vallpregona, a partir d'aquí seguirem el mateix retorn indicat a aquest últim torrent.

MÉS INFORMACIÓ

MÉS INFORMACIÓ:

■ Web del parc natural del Cadí-Moixeró:
www.gencat.cat/parcs/cadi/

■ NIVERA, Mari i DOMINGO, Lluís.

"Memòria-Estudi de la trobada espeleologia i canyons 2012."

■ *Espeleo & Canyons. Canyons i Cavitats de l'Alt Berguedà*. Barcelona: Editorial Piolet, 2012.
Escala: 1:50.000 (existeix mapa digital).

Joan Vinyoli,
Francesc Gomà i
Josep Garcia al
cim del Montardo
l'any 1947.

FONS VINYOLI

DOMINI MÀGIC

L'ascens del poeta
Joan Vinyoli al Montardo

Text: **Xavier Saladrigas Bonaque**

El 2014 ha estat l'Any Vinyoli en homenatge a un dels poetes més importants del nostre país, molt reconegut pels lectors de poesia però no prou divulgat. Un dels aspectes més desconeguts de la seva biografia és l'afició a la muntanya, que va practicar amb assiduitat fins gairebé els 40 anys. Les serralades de l'interior, els cims del Pirineu, especialment el Montardo d'Aran, han estat trepitjats pels seus passos d'home sensible a la força de la natura en recerca sempre del que anomenava la «vida més alta».

Aquest article vol posar de manifest la presència de la muntanya i la natura en la poesia de Joan Vinyoli i pren com a pre-text l'excursió que un grup de persones d'arreu del país van fer al Montardo per homenatjar-lo.

I LA NATURA EM CRIDA: D'UNA TERRA, PRIMER DESENLLAÇ

Un país com el nostre sempre ha tingut la muntanya com un dels seus referents paisatgístics dels nostres escriptors. Ja apareixia amb aquest sentit en el monogràfic sobre Jacint Verdaguer excursionista, en el número 882 (2009) de la revista *Muntanya*. L'excursionisme de casa nostra sempre ha anat lligat a aquesta mística dels cims, a la puresa i la suggestió de la natura, a l'estimació pel paisatge propi.

El 23 i 24 d'agost del 2014 va erigir-se una fita més en aquest bagatge: un grup

d'una trentena de caminadors, empesos per la iniciativa del Centre Excursionista Farners i amb la col·laboració de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya (FEEC), el Club Excursionista Els Perduts de Begur i el Centre Excursionista Els Blaus de Sarrià, entre excursionistes veterans i joves aficionats a les caminades, van pujar al cim del Montardo amb un objectiu clar: homenatjar el poeta Joan Vinyoli, dins l'any que es commemoraven els cent anys del seu naixement i els trenta de la seva mort.

Joan Vinyoli ha estat segurament, després de Jacint Verdaguer, el poeta que més ha recorregut les nostres muntanyes. Va ser precisament al Montardo, l'agost de 1947, que Vinyoli va sentir una de les més poderoses sensacions dalt d'un cim, la comunió de poesia, natura i esperit. D'aquí en va sorgir gran part de la llavor de la seva obra poètica.

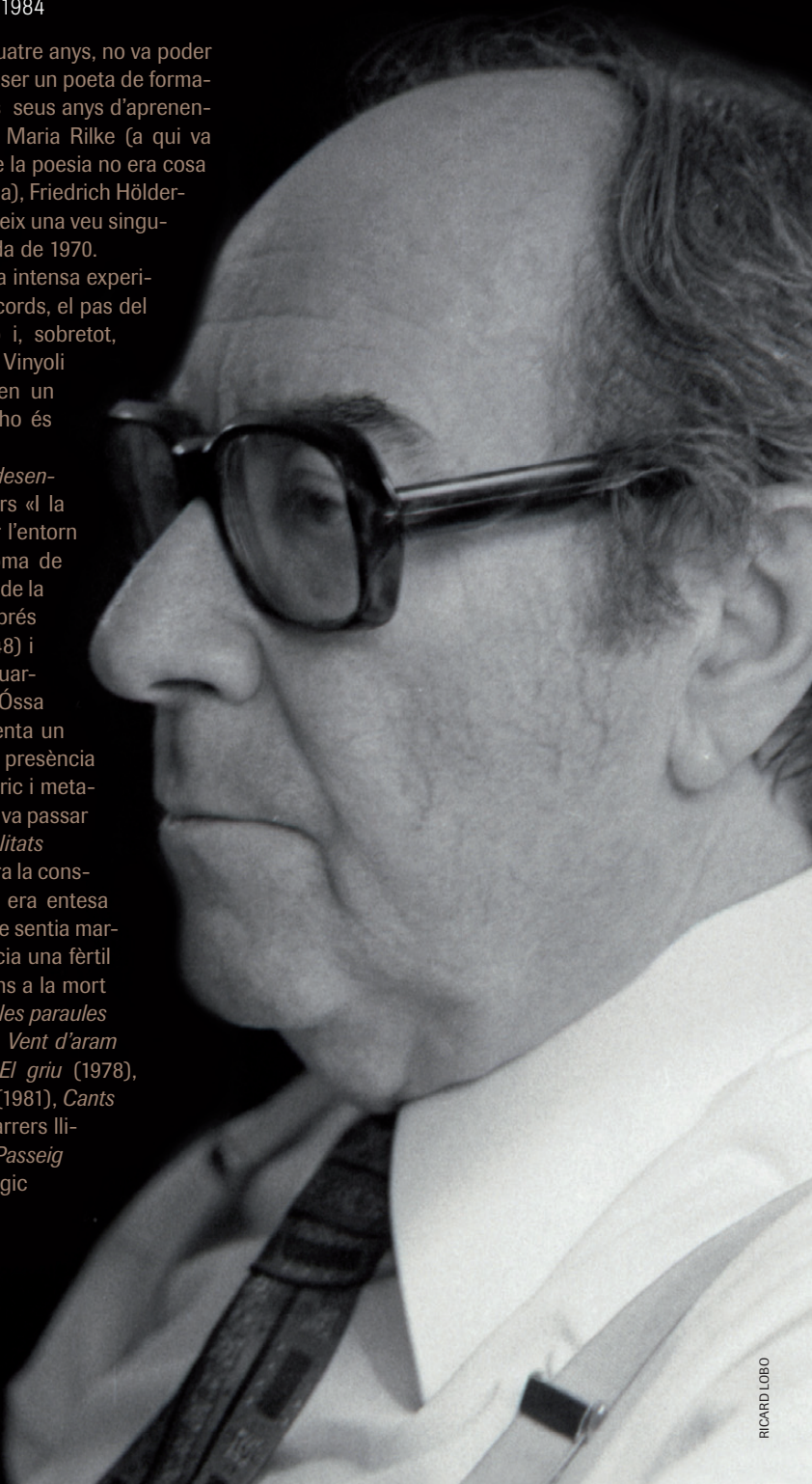
Joan Vinyoli i Pladevall

Barcelona, 3 de juliol de 1914 –
Barcelona, 30 de novembre de 1984

Joan Vinyoli, orfe de pare als quatre anys, no va poder cursar estudis universitaris i va ser un poeta de formació autodidàctica. Influint, en els seus anys d'aprenentatge, per Carles Riba, Rainer Maria Rilke (a qui va traduir i de qui va aprendre que la poesia no era cosa de sentiments sinó d'experiència), Friedrich Hölderlin i William Shakespeare, assoleix una veu singular sobretot a partir de la dècada de 1970.

La seva poesia és fruit d'una intensa experiència en tots els ordres: els records, el pas del temps, els somnis, la creació i, sobretot, l'amor i la mort. Els poemes de Vinyoli burxen en els misteris vitals en un procés indagatori que també ho és de celebració de la vida.

El seu primer llibre *Primer desenllaç* (1937), arrenca amb el vers «l la natura em crida», propiciat per l'entorn natural i humà de Santa Coloma de Farners, on va passar els estius de la seva infantesa i joventut. Després vingueren *De vida i somni* (1948) i *Les hores retrobades* (1951), guardonat amb el premi de poesia Óssa Menor. *El Callat* (1956) representa un punt àlgid en la seva obra i la presència del mar, com a element metafòric i metafísic, en concret el de Begur, on va passar els estius de l'edat adulta. *Realitats* (1963) significà un avenç i alhora la constatació que la seva poesia no era entesa per la crítica oficial, de la qual se sentia marginat. *Tot és ara i res* (1970) inicia una fèrtil etapa creativa que no acaba fins a la mort del poeta. El segueixen *Encara les paraules* (1973), *Ara que és tard* (1975), *Vent d'aram* (1976), *Llibre d'amic* (1977), *El griu* (1978), *Cercles* (1979), *A hores petites* (1981), *Cants d'Abelone* (1983). En els dos darrers llibres, *Domini màgic* (1984) i *Passeig d'aniversari* (1984), el poder màgic del cant sembla imposar-se al dramatisme existencial i el poeta culmina l'obra en una celebrada meditació lírica.

A dalt: Joan Vinyoli, entre el Berguedà i Osona. A sota, a l'esquerra: Vinyoli i J. M. Sala camí de l'Aneto, l'estiu de 1941. A la dreta: Joan Vinyoli al Pedraforca.

La descoberta de la natura va originar-se en el poeta als estius familiars a Santa Coloma de Farners. Com era habitual, els infants passaven el dia fora de casa i els Vinyoli s'estaven en una casa senzilla molt a prop de l'accés a la muntanya i al parc de Sant Salvador, l'espai on va descobrir «el món i els seus matisos». Aquest és el seu primer paisatge, el de la comarca de la Selva, les rieres, les gorgues, les fonts, les alzines, els camins rogencs i l'entorn humà.

La meravella de la natura transportava Vinyoli enfora i el construïa endins, la contemplació de la bellesa i la interiorització del paisatge en el seu estat anímic, vital, van anar seguint dos camins que van confluïr en un de sol al llarg de la seva vida i de la seva obra poètica.

**I TU, MUNTANYA SEMPRE BLAVA,
COM TRANSPORTAVES D'ALEGRIA EL COR!**

(D'un terra, V, *De vida i somni*)

Primer, doncs, cantarà aquest paisatge i després el mitificarà, l'interioritzarà i n'extraurà símbols que aniran cohesionant tota la seva poesia. És en la natura que, al cap i a la fi, la reconeixerà.

Des de Barcelona va viure les muntanyes properes a Barcelona, més accessibles en un cap de setmana, però el seu periple excursionista, poètic, vital, transcendent, arribarà a gran part del país: després de la descoberta de les Guàrdies, fou el Montseny (amb les Agudes i la Creu del Matagalls) i altres serralades interiors, per passar més endavant al Pirineu, el Pallars i fins a Andorra. L'afició és tan forta que fins i tot fundà, el 1933, amb uns quants amics, una mena d'agrupament excursionista per al qual redactaren uns estatuts.

A finals de la dècada de 1930 i inicis de 1940 segueix la seva passió pels penya-segats, les tarteres, les carenes i els llacs on submergir-se, on deixar reposar les inquietuds i els anhels

JOAN GUITART (FONS VINYOLI)

Vinyoli al turó del Vent de Santa Coloma de Farners l'any 1965.

amb excursions al Pirineu (Salardú, llacs de Colomers, d'Ubago i de Ratera); a espais com el Montardo (tres vegades), Benasc, l'Aneto, Núria, Boí, Alp, etc.; però també cap al centre, amb l'emblemàtic Pedraforca, al nord, amb el blau Begur o al sud, amb el sagrat Montsant o la frondosa serralada de la Mussara.

Com apuntava el poeta, la muntanya «el transfigurava i hi trobava el lloc ideal per a la vida interior». «Estic ple de muntanyes» ens diu.

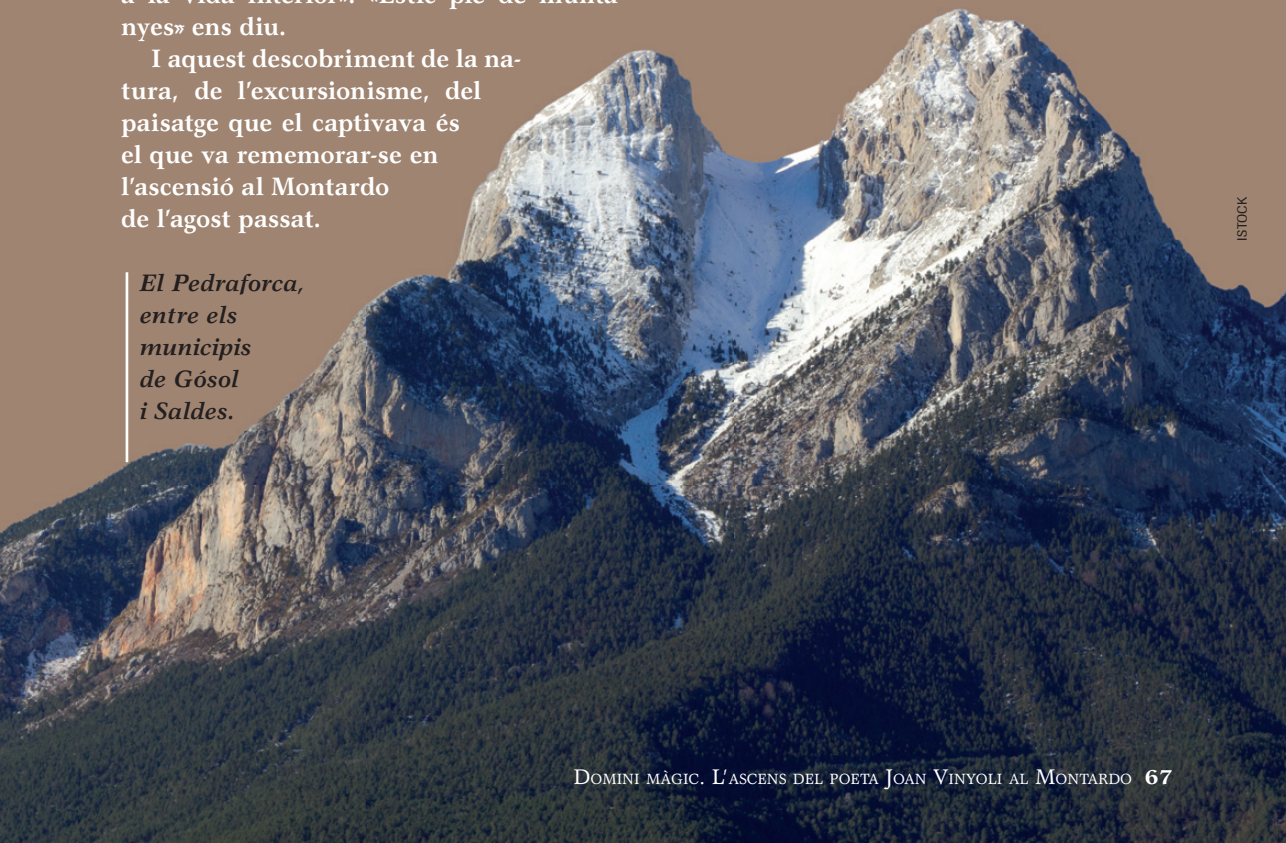
I aquest descobriment de la natura, de l'excursionisme, del paisatge que el captivava és el que va recordar-se en l'ascensió al Montardo de l'agost passat.

El Pedraforca, entre els municipis de Gósol i Saldes.

[A les muntanyes]

**EL COR EM FIUG CAP ON ESTEU,
SEMPRE CERCANT ALGUNA COSA
QUE EN VOSTRA LLUM CRIDA RECLOSA.
OH IMPENETRABLE ENCANTAMENT!**

(Muntanyes vora el mar, *De vida i somni*)

ISTOCK

...I ELS CAMINS

S'ENFILEN PER LES ROQUES CAP ALS CIMS
D'ON HE VINGUT DEL FONS DEL MEU PASSAT.

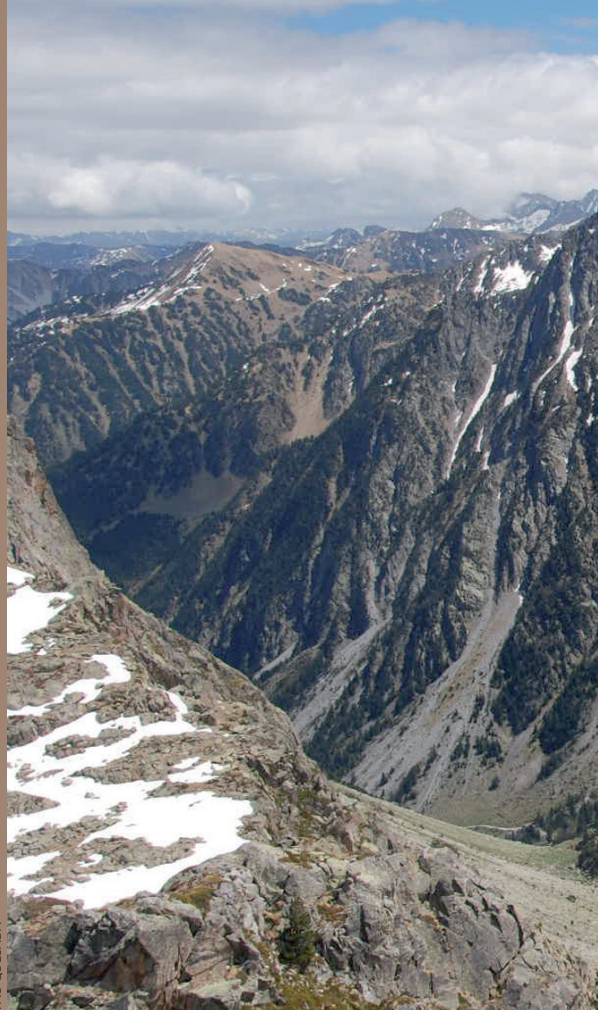
(Paisatge amb ovelles, *Domini màgic*)

I LA NATURA I LA PARAULA ENS CRIDAREN: L'ASCENS

Així, carregat cadascú amb el seu passat, la seva experiència, les seves esperances, la seva empenta, va iniciar-se l'ascens al Montardo a la presa de Cavallers (1.717 m), amb uns primers versos de Joan Vinyoli com a tret de sortida. Vorejant la presa per un sender estret, encara amb el cim amagat rere anhels i boscos, la comitiva va enfil·lar amunt allargassant-se en diversos ritmes, com els de la poesia.

L'expedició, que havia començat l'ascens a ple sol, s'acostava al refugi quan gairebé ja fosquejava. Aquest primer tram, cobrint prats amb rierols, senders pedregosos i boira creixent, serví per amarar-se de la natura que, interioritzant-la, aniria envoltant cada cop més el sentit de la sortida: la muntanya i el poeta.

La ruta d'ascens de Vinyoli podria haver estat la mateixa que indiquem, des del refugi Ventosa i Calvell (2.210 m), on va fer nit. Un cop al refugi, havent sopat, els membres del grup van anar alternant la recitació de versos de Vinyoli davant l'astorament i sorpresa de la resta de muntanyencs d'altres agrupacions, fins al darrer poema a les fosques i a la llum d'una llanterna. Fora del refugi, quan ja tot era silenci, fred i foscor, un grup reduït i agosarat, cercant la constel·lació d'Orió en una nit plena d'estels a tocar de la mà, va escampar els darrers versos vinyolians del dia. Natura i paraules van retrobar-se després d'anys d'haver-se fusionat en Vinyoli una nit del 1947. Tot era «domini màgic, regne subllunar» (*Domini màgic*). «Un altre cop vols agitar les aigües del llac» (*Cercles*).

PAU QUESADA

*El Montardo d'Aran (2.833 m),
des de la tuca de Betren.*

Va llevar-se el dia net, i amb el sol tot just sortint, tres poemes vinyolians van ressonar vora l'estany Negre, amb la força de qui es troba al seu lloc. La ruta va prosseguir: primera aturada, a l'estany de Travessani. Cercle en comunió de paraules i natura. Com un abric, els excursionistes s'arreceraven, s'arrengleraven al seu voltant, tot recitant nous versos de Vinyoli. Els llacs, els boscos, el silenci, la paraula... tot feia cap al mateix lloc, cap a una unió màgica amb l'entorn.

CAMINO VERS LA FOSCA
PER L'ASPRE ROQUETAR,
PERDUDA TOT SENDA
CLAROR DE SERRA ALS ULLS.

(De les muntanyes, *Les hores retrobades*)

Fins a visualitzar el cim, l'expedició va seguir ritmes diferents: joves voraçs i veterans experimentats al davant, joves cal·mats i veterans enrere... Al llarg del camí es trobaven racons i paisatges que motivaven l'aturada i la reflexió, la recitació i l'espontaneïtat. Versos de Vinyoli i de Hölderlin, en català, en alemany, en castellà, feien de la pujada alguna cosa més que un pas rere l'altre.

A migdia tothom era al cim del Montardo. L'objectiu de l'expedició era ple: els versos tornaven a escoltar-se dalt de tot, a plena llum d'un dia immens, abismal. Altres muntanyencs, del país i d'arreu, encuriosits, s'hi afegien, preguntaven, s'embadocaven. La falca al cim fou la realització d'una V, recordant no només Vinyoli, sinó també la V de l'Onze de Setembre del 2014 a Barcelona, que encara s'havia d'esdevenir.

Van acompanyar la tornada els versos del poeta, amb una especial aturada amb la presa de Cavallers als peus, i amb el grup ja satisfet de la victòria, del record, de l'homenatge, de la trobada, de la comunió, de les converses, dels versos, de la descoberta. La importància del moment, de la paraula, del gest, del paisatge.

El nostre paisatge mereix homenatges com aquest. Amb grans paraules, amb grans homes. I l'instant únic i ple, que cessa al cap d'un moment, que fa del plaer el desig d'un retorn a la natura, a la paraula, al domini màgic.

DAMUNT L'ALTURA, FELIÇMENT
SOTA LA CALMA DEL DIA
MIRO LA VOLTA RESPLENDENT,
SENTO DELS AIRES L'HARMONIA.

(Damunt l'altura, *De vida i somni*)

Itineraris. Excursions a la recerca del mot, de la paraula viva

Joan Coromines

Barcelona: Ara Llibres, octubre 2014 [Grans Obres]

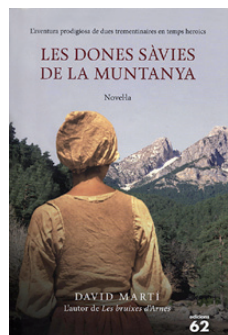
Joan Coromines: excursions a la recerca de la paraula viva

Amb els *Itineraris* del lingüista Joan Coromines es presenten per primera vegada els seus escrits de viatge, pàgines d'innegable qualitat literària, en què es poden seguir les excursions pel país d'un home de lletres a la recerca de la paraula viva. Es tracta de fragments emocionants, a través de camins i viarany, escrits personals, rics en detall i d'insòlita rellevància científica i sentimental, que comprenen gairebé trenta anys i més de quatre-centes caminades.

És ben sabuda l'afició de Coromines per la muntanya, per l'excursionisme, que va fer servir com a eina per a la seva obra lingüística. Els itineraris que es poden llegir en aquest recull estan estructurats en forma de llibreta de notes de camp, i esdevenen una guia històrica de referència. La Fundació Coromines ha recuperat 1.384 quartilles d'entre la ingent producció manuscrita i mecanoscrita de Joan Coromines.

Itineraris està format per 457 excursions que van tenir lloc entre el 13 d'octubre de 1923 (a Vallfornés) fins al 4 d'abril de 1954 (al Serrat d'Ocata). Però les rutes continuen i aquesta obra les recull en la «Llista numerada d'excursions», que arriba fins a l'any 1979 amb l'excursió 1.332 a Aiguadassí, quan Coromines tenia 74 anys. El volum acaba amb la llista dels companys d'excursió on trobarem, a més dels seus germans, excursionistes de renom, erudits, industrials, polítics, metges, poetes o pintors.

Els lingüistes Josep Ferrer i Joan Pujades, deixebles de Coromines, han estat els responsables de dirigir i editar aquesta obra, en la qual han treballat més de 15 anys, des que el 1997 van trobar les notes originals.

Dues dones en temps heroics

Una novel·la que dona a conèixer la fascinant aventura de dues trementinaires catalanes, un antic ofici del nostre passat.

Les dones sàvies de la muntanya

David Martí

Barcelona: Edicions 62, novembre 2014

Expedició al pol nord

La crònica fresca i directa d'una expedició polar, d'una superació personal i una crida a la consciència mediambiental.

Viaje al blanco. Último grado al polo norte

Jordi Canal-Soler

Barcelona: Editorial UOC, setembre 2014 [Cuadernos Livingstone, 16]

Viatjar també pot ser divertit

Una invitació a viatjar d'una altra manera, a buscar l'esperit lúdic del viatge i convertir-lo en un joc, un repte i una aventura; que sigui emocionant i divertit.

¡Turista lo serás tú!

Itziar Marcotegui / Pablo Strubell

Madrid: La editorial viajera, novembre 2014

Entendre els ocells

Per aprendre a reconèixer els ocells i saber en quins llocs els podem trobar. Més 60 espècies del país classificades.

Guia d'ocells per a nois i noies

Màrius Domingo / Coia Dols

Valls: Cossetània Edicions, octubre 2014 [Guies de camp per a nois i noies, 4]

Fragments de l'itinerari 167 (SANT MAURICI):

Després de quatre dies de recórrer la vall d'Aran fent treballs lingüístics, el diumenge dia 24 surto a mig matí d'Arties, després de prendre comiat de la família Delseny, i me'n pujo a peu a Unya a fer una darrera enquesta. Acabada aquesta, baixo a Salardú i dino a la fonda Ròsta. Cap a les dues surto amb l'auto del port i durant la pujada faig una fotografia de la vall de Ruda.

Abans de marxar de Barcelona m'havia donat cita per a avui a la tarda amb el Pere Gabarró al port de la Bonaigua, per tal de dirigir-nos junts, travessant les serres, al campament Fabra-Arnalot en la vall de Peguera, on projectem anar a passar uns quants dies amb En Fabra i altres amics.

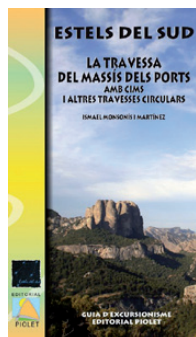
[...] Voregem l'estany per un camí que puja per la vora dreta i després en fem un enyorjat a la sortida del qual desemboquem ja damunt l'estany superior de Sant Gerber (2.280 m alt.), voltat de cingles roquers, de negres pinoses i tarteres i coronat per grans cims que reclouen per tots costats l'extensa superfície de les seves aigües fosques; al fons s'aixequen els més grans: el Bassiero en muralla espadada, la cresta de les Agudes i el gran pic de Saboredo migpartit per una canal nevada.

[...] Llavors comença el patir. Tot aquell fons de vall està ocupat per una tartera de blocs gegantescos, els més grans que hagi vist mai. Puc assegurar que en ma vida no he patit tant en una tartera. Cal pujar i baixar continuament a travessar els barranquets fent salts enormes d'un bloc a l'altre. El sol del migdia rosteix i del claper s'aixeca una blavor infernal. Aquella tragèdia dura més d'una hora.

Joan Coromines. *Itineraris. Excursions a la recerca del mot, de la paraula viva*, pàgs. 360-366

**Joan Coromines a la vall de Monestero, pujant al coll del mateix nom. Al fons, Montardo, Colomers i Ratera. Excursió 167 (26 de juliol de 1932).
Autor de la foto: Pere Gabarró.**

La travessa dels Ports

La travessa Estels del Sud, tota una visió privilegiada del massís dels Ports en un recorregut circular al llarg de cinc estapes.

Estels del Sud.

La travessa del massís dels Ports.

Ismael Monsonís i Martínez

Barcelona: Editorial Piolet, octubre 2014

El país que volem

Els paisatges més espectaculars i emblemàtics de Catalunya, amb fotografies de nadons, nascuts 300 anys després del 1714. Amb reflexions de diferents autors.

La Catalunya que neix

Francesc Muntada (fotografies), **autors diversos** (textos)

Granollers: Editorial Alpina, novembre 2014

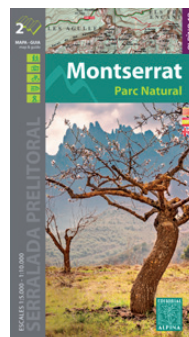

Novetats cartogràfiques

Nova edició renovada i actualitzada del mapa de Montserrat de l'Alpina, que millora el traçat d'alguns camins i ofereix una imatge més clara visualment; també s'ha actualitzat tot el llistat de serveis i equipaments de la zona. Piolet reedita el mapa de cicloturisme del Baix Empordà, amb tots els camins i carreteres aptes per anar amb bicicleta, amb informació cultural útil, per fer-se un mateix els itineraris.

Montserrat. Parc Natural

Granollers: Editorial Alpina, novembre 2014. Escales: 1:5.000 i 1:10.000

Mapa topogràfic. Cicloturisme. Empordà. Costa Brava

Barcelona: Editorial Piolet, novembre 2014. Escala: 1:50.000

HIMÀLAIA I KARAKORAM

BALTORO MUZTAGH

Paiju Peak (6.601 m)

Nova via

Del complex vessant sud destaca una gran pilastra que ha estat l'objectiu dels bascos Alberto Iñurategui, Juan Vallejo i Mikel Zabalza. Hi estableixen la via 2T (fins A3/6b/M5, 900 m de desnivell), un itinerari tècnicament molt difícil, però sobretot perillós pels constants desprendiments. Escalen en estil càpsula, previ equipament dels 300 primers metres, fins a la punta de l'esmentada pilastra (cota 6.100 m). Renuncien al cim per una barrera de seracs de la part alta que sembla tallar el pas. Ascensió realitzada a finals de juliol, en deu dies des d'un camp situat al peu (5.200 m), vuit per pujar i dos per rapelar la via. El mateix equip ja havia intentat la via l'estiu passat.

La via dels bascos al Paiju amb els bivacs fixos.

K2 (8.611 m)

Repetició destacada

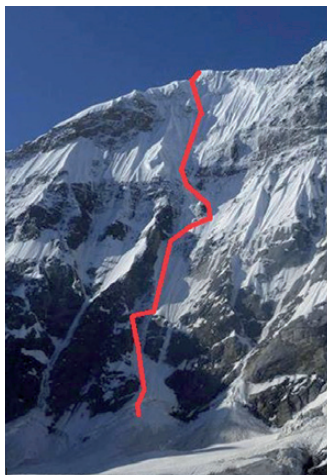
Ferran Latorre corona el seu onzè vuit mil seguint el clàssic esperó dels Abruzzi. Cim el 26 de juliol, sortint del camp de l'Espatlla (7.800 m), en 15 h

Tempesta Nocturna al Yan Ri.

i sense oxigen. Baixant fa una segona nit al C4 i l'endemà desfà camí amb normalitat fins al camp base.

Latorre comparteix l'ascensió amb Miguel Angel Pérez, que morirà dos dies després baixant del cim. Sembla que el 26 en Miguel abandona sota el coll d'ampolla i decideix bivaquejar de nou al C4 per tornar-ho a intentar l'endemà. El 27 fa cim però baixa molt lent, fins al punt que es para a passar la nit a cota 8.300. El 28 aconsegueix les tendes del C4 i s'hi queda per recuperar-se, però no supera la nit. Segurament li passa factura l'esforç i tants dies a l'alçada.

La severa cara nord el Kange Ri.

ZANGSKAR

Yan Ri (5.400 m)

Nova via

Primera entrega dels catalans Baró-Gallego de la seva estada de juliol a la vall de Kange. En aquest cim, sembla que sense fer fins la visita dels catalans, obren **Tempesta Nocturna** (màxim 6b i 700 m de recorregut). Descens pel vessant oposat.

Kange Ri (6.020 m)

Nova via

La mateixa cordada estableix **Grifone** al vessant nord d'aquesta muntanya igualment sense escalar. Itinerari de neu MD sup de 1.200 m de recorregut. Descens llarg i complicat en ràpel per la cara sud.

Piri Ri (5.850 m)

Nova via

Més de l'Oriol i en Sidarta, també obrint i en un altre cim verge, tan verge que fins i tot el singular nom catalanotibetà de Piri Ri és seu. L'objectiu escollit ha estat la cara est, segons els autors un dels vessants de més desnivell de la vall de Kange i sens dubte l'ascensió de més volada de la campanya. El primer dia equípen cinc llargs i baixen a dormir a la tenda que tenen al peu, el segon pràcticament resolen el problema i bivaquegen força enlaire, el tercer continuen per l'aresta summital i fan cim al migdia. Terreny bàsicament de roca, amb gel i mixt a la part alta.

Es Falles (M4/6b/A1, 1.550 m de recorregut).

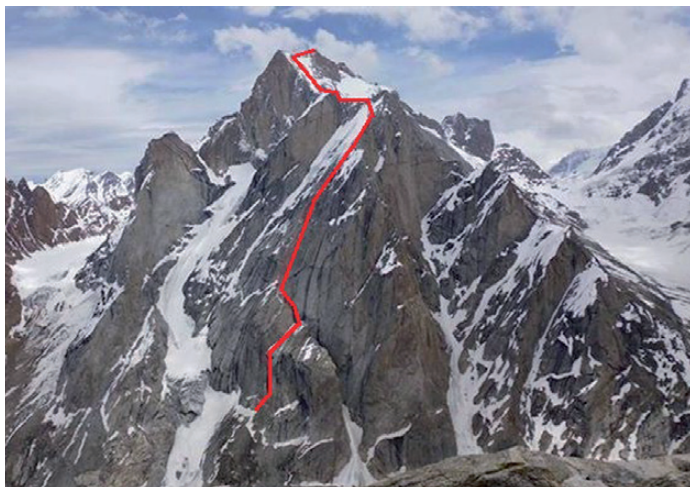
D'aquesta muntanya també escales l'esperó evident de la dreta, encara que sense cim. La seva intenció era obrir, però al llarg del recorregut van trobar vestigis d'alguna ascensió anterior.

ROLWALING HIMAL

Chugimago o Chukyima Go (6.258 m)

Nova via

La primera ascensió a la cara oest d'aquesta bellíssima piràmide de l'Himalàia nepalesa ha estat aconseguida per l'eslovè Domen Kastelic i l'americà Sam Hennessey. Un vessant de 900 m de desnivell, amb dificultats de gel i mixt de fins a 90° i M4 a la part central. Neu tova a l'inici i a la sortida, també a l'aresta final.

Es Falles, segurament l'itinerari més seriós aconseguit per l'expedició catalana al Zangskar.

Bivac a l'esmentada aresta i cim i descens, pel mateix itinerari, el segon dia. Octubre del 2014.

ANDES

CORDILLERA HUAYHUASH

Monte Quesillo (5.600 m)

Nova via

Els italians Tito Arosio, Saro Costa i Luca Vallata, obren **Malefico Sefkow** (M5+/AI5/A1, 800 m de recorregut) a la cara oest, encara verge. Un itinerari espectacular que aprofita una continuïtat de camps de neu, penjats en la gran paret de roca, i desemboca en l'aresta de la via normal. Al cim hi renunciem perquè jutgen particularment perilloses les cornises existents. Dos dies i un bivac, a principis de juny del 2014.

ALPS

MONT BLANC

Grans Jorasses, punta Croz (4.110 m)

Repetició destacada

Alfonso Gaston i Ferran Rodríguez fan la via **Eslovena** (MD / 1.000 m de desnivell) a principis de setembre. Itinerari principalment de neu i glaç, amb una mica de mixt a la part alta. Escalada sense grans dificultats tècniques però de molta enverga-

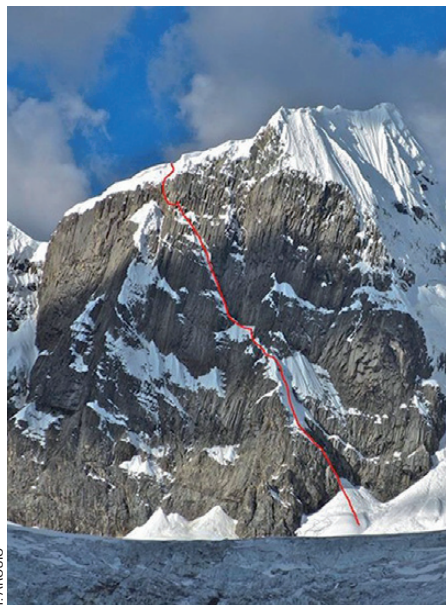
dura, com correspon a una paret d'aquestes dimensions, i amb un descens llarg i complicat. Sembla que els catalans gaudeixen de bones condicions i a migdia ja són al cim.

ECRINS

Alefroide oriental (3.847 m)

Repetició destacada

De nou l'Alfonso Gaston, aquí amb Alfons Valls, repeteixen la **Hardy-Parks** (ED inf, 550 m de desnivell)

Malefico Sefkow, la primera via de la cara oest del Monte Quesillo.

de la cara nord. Estètica canaleta que comporta un sector central molt difícil, amb pendents de 75° a 90° i algun sector de glaç prim i terreny mixt. Surten de nit de Pré de Madame Carle, fan l'aproximació i la via, i baixen per la Normal. Octubre del 2014.

Cara oest del Chugimago, assolida per primera vegada aquesta tardor.

La Costa Blanca: un destí privilegiat per eludir l'hivern

Des de Calp fins a Vilajoiosa tenim un grapat d'objectius escampats per les façanes més singulars dels contraforts del Sistema Ibèric, on clarament destaquen les siluetes del penyal d'Ifac, el Ponoig i el puig Campana transitant per les artèries litorals. El penyal no deixa de ser un cas a part ja que, envoltat de gratacels i turistes tot l'any, queda molt lluny de l'ambient muntanyenc, però representa un excel·lent reclam de 300 m pels escaladors d'arreu. Més a l'interior, ja podem parlar de més solitud i silenci com més ens endinsem en la serra d'Aitana, miranda principal de la Costa Blanca i de l'skyline de Benidorm en especial. Tot just al darrere d'aquest tremend nucli turístic de primer ordre, el perfil del puig Campana exhibeix les seves enormes proporcions amb uns itineraris fora del que és normal, on vies de fins a 800 m de recorregut fan del seu vessant oest una de les més llargues en l'àmbit nacional. A continuació ressenyem les últimes que s'han obert en aquest monumental indret, i aprofitem per incloure la recent ascensió integral del crestell de l'aresta NW, una de les últimes aventures dels inesgotables escaladors alacantins, animats per un dels seus màxims oberturistes des de la dècada de 1980: Manolo Pomares d'Elx, tot un referent.

PENYAL D'IFAC

Si bé a la dècada de 1990 la part esquerra de la paret SE del penyal va quedar bastant saturada de vies equipades sistemàticament des de dalt, a partir de la clàssica Anglada-Gallego cap a la dreta, l'escenari va esdevenir molt menys freqüentat i reservat per als més aventurers. Un terreny més erosionat i caòtic coronat per uns descomunals desploms, formava part del filtre i de la raó fonamental per la qual encara quedin rutes per obrir a hores

La paret SE del penyal d'Ifac.

PENYAL D'IFAC

Cara SE

Mare Nostrum (360 m, 7a+)

d'ara. Una d'aquestes ha estat la via **Mare Nostrum** (6-5-12), oberta i equipada pel grup format per Josep M., Claudi, German, Vicent, Donis, Vicent i Enric, que malgrat coincidir amb algun altre tram de vies veïnes, com la *Directa Manfred* a baix i la *Revelación* a dalt, s'escola entre els forts balmats per finalitzar entre les dues grans voltes característiques que formen l'exòtic bastió d'Ifac. Una

ruta totalment equipada amb parabolts (cal dur 18 cintes), on gaudirem de l'agrat rocam del penyal farcit d'ergonòmic cantell on més fa falta, exceptuant les primeres tirades, on la continuïtat i el salnitre ens faran suar més del compte (6b obligat). Atenció a l'inici en no confondre's amb les xapes de la via *Los lunes al sol* a mà dreta, i a resseguir els parabolts correctament per no errar la jugada. En la part central son múltiples les possibilitats, i fins que no es creua la *Revelación* en la R5, la línia no s'encarrila cap al seu fantàstic fi de festa (L8), per on també surt la via *Los lunes al sol* a l'esquerra.

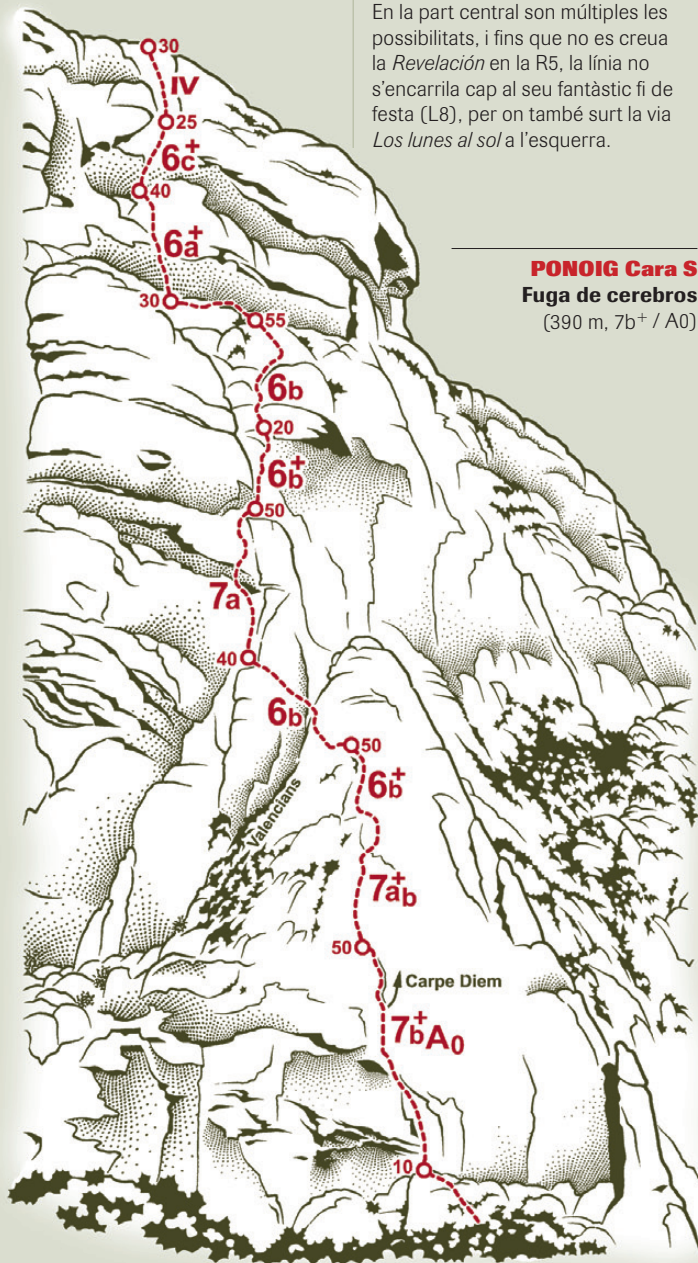
PONOIG Cara S **Fuga de cerebros** (390 m, 7b⁺ / A0)

PONOIG

Després d'enllestir els llargs que guanyen la característica piràmide del vessant SE, Alex Puche, Josemi Díaz i Yoni Díaz aconseguen en un sol atac de 21 hores efectives concloure la via **Fuga de cerebros** (19-1-12). Es tracta d'una nova alternativa embotida en el sector de la *Valencians*, que aprofita de la millor manera l'espai disponible sobre un terreny de qualitat semiequipat amb uns 36 parabolts, molts ponts de roca i alguns pitons en quasi 400 m de recorregut. L'itinerari arrenca des d'una pilastra adossada (R0) i a meitat del primer llarg es creua amb la via *Carpe Diem* que puja per l'esquerra. Un cop digerit el més interessant de la piràmide, travessa la *Valencians* per situar-se sota la línia definitiva i evita les rutes existents fins a guanyar la R6 en una marcada feixa (possible abandonó per la dreta). Flanquejant 30 m a l'esquerra continua de dret per un agrat tram cosit de ponts de roca que duen a l'exigent desplom del penúltim llarg de sortida. Cal dur tascons petits i mitjans repetits, joc d'aliens i camalots fins al n°1. Màxim obligat: 6c.

PUIG CAMPANA

La cara oest del puig Campana representa l'objectiu alacantí més cobejat alpinísticament parlant, a causa de la seva constitució més complexa i accidentada. Esperons, agulles i canals configuren un vessant poc monolític però molt alpi, on cal un bon grau d'experiència per moure's amb seguretat i solvència. Després d'unes rutes pioneres com l'emblemàtica *via dels Entorns*, la *Ros-Gregori*, la *Gaffe* o la *Chorro-Pomares*, que desvetllaren les principals debilitats d'aquest caòtic escenari, s'esdevingué la calma i la febre pel grau esportiu de mitjana dècada de 1980, deixant-lo totalment abandonat a la passió d'una minoria. A partir del 98 ressuscita l'interès d'aquest, i Manolo Pomares posa fil a l'agulla i aconsegueix tres línies consecutives prou assequibles: la **Dúo Dinámico** (98) amb Ramon Pagán, la via *Leyendas* (99) amb David Hernández i R. Pagán, i la via *Pancha contenta* (00) amb D. Hernández. A tot això segueix la via **Nino Bravo** (00) oberta per

Xuso Hernández, Rafa Gregori i Enric Gregori, que gradualment va esgarrapant el terreny disponible a la dreta del vessant (cal dur 5/6 claus variats, tascons i friends). L'any 2007, una bona colla motivada pel Manolo Pomares enllesteix la via *El Noi* (Muntanya 875), l'alternativa més moderna i exigent on ja apareixen trams fins a 6b⁺ i els parabolts necessaris per gaudir dels seus quasi 1.000 m d'un recorregut molt més forçat. Al 2009 apareix amb una concepció similar a l'anterior, la via **Bordeline** a

càrrec de Javier Martín i Jordi Verdú, encertant una successió de tirades d'increïble qualitat que la situen entre el millor del millor de tota la zona. No obstant, **Bordeline** finalitza havent escalat sols tres quarts de la paret i continua per la via *Gaffe* i els llargs finals de la *via dels Entorns*, resultant més de 800 m amb un grau màxim obligat de 6c. Per a repeticions cal dur els tascons, joc d'aliens i camalots fins al n°4,5. Semiequipada amb 13 parabolts i alguns claus en els passatges claus. Cal preveure una jornada llarga sense encantar-se o un còmode bivac en el creuament de la via *Gaffe* amb l'Entorns. La jove

cordada formada per Antoni Paterna i Pascual Castillo aconsegueixen al 2011 la via **Pandemonium**, una bona combinació d'uns 600 m on la major part de les tirades ronden el 6a, unes quantes superen el 6b i tres són de 6c ben posat. L'equipament és generós en conjunt (claus casolans i parabolts), la qual cosa permet d'escalar-la amb un horari més reduït que les anteriors. Cal portar el joc de tascons, joc d'aliens i els camalots fins al n°3,5. Per últim, el **Diedro Mediterráneo** (2013) representa la darrera novetat del vessant oest i fou obert en diversos atacs per Ramon Pagan i Manolo Pomares, deixant-lo semiequipat amb 12 parabolts (reunions muntades). L'itinerari arrenca aprofitant la via *Dúo Dinámico* fins a la gran terrassa i continua per l'interior de la gran canal posterior al barranc de l'Infern (possibilitat d'abandó

PUIG CAMPANA Cara W

1. Bordeline

(510 m, 6c⁺) + 310 m vies Gaffe i Entorns

2. Dúo Dinámico + Diedro Mediterráneo

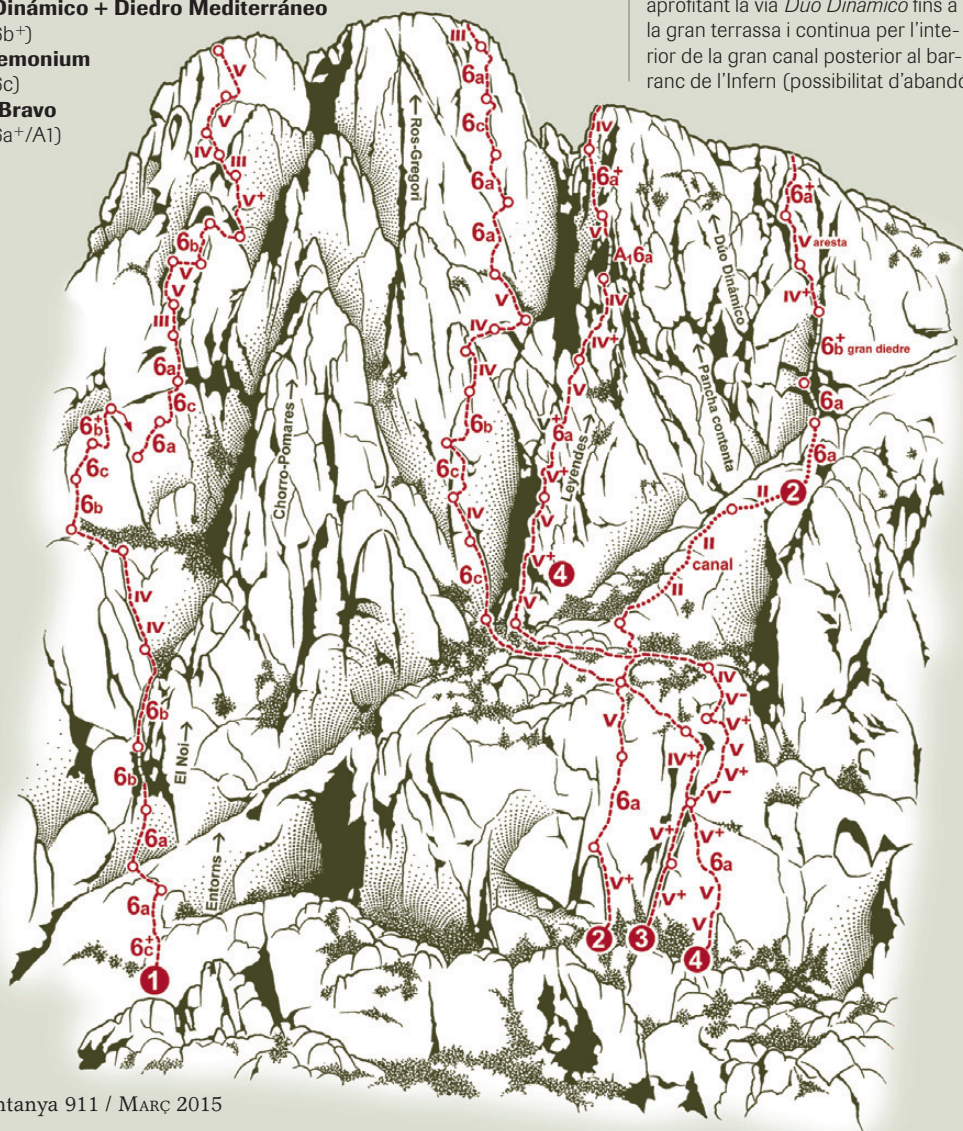
(530 m, 6b⁺)

3. Pandemonium

(690 m, 6c)

4. Nino Bravo

(540 m, 6a⁺/A1)

rapelant al sud). Des d'aquí, 6 tirades guanyant l'eix del diedre per finalitzar per l'aresta de l'esquerra i unes bones fissures de sortida (màxim: 6b). Cal portar els tascons i un bon joc de friends.

En el sector *Placas Mágicas* situat entre el barranc de l'Infern i la via Normal, Manolo Pomares ens ofereix tres noves rutes per gaudir d'aquest còmode racó de bon calcarí orientat al SW: la via **Conxi Olivares** (abril 2013) amb Ovidiu Frasinca i Rafa Poveda, la **Carrozas Climbing Origen** (maig 2013) amb l'Ovidiu, i la **Cirera del pastís** (març 2014) amb el mateix company. Es tracta d'unes llamineres vies semiequipades amb parabolts a les reunions i en passatges puntuals, on seran imprescindibles els tascons, cordinos i els friends, per unes tirades molt variades amb un grau màxim entre 6a+ i 6b+. La *Conxi* i la *Carrozas* finalitzen a la cornisa per on discorre la via normal, i la *Cirera* assoleix el cim tot just on comença el descens habitual direcció al Carreró (senyals

PUIG CAMPANA Cara SW

1. Conxi Olivares

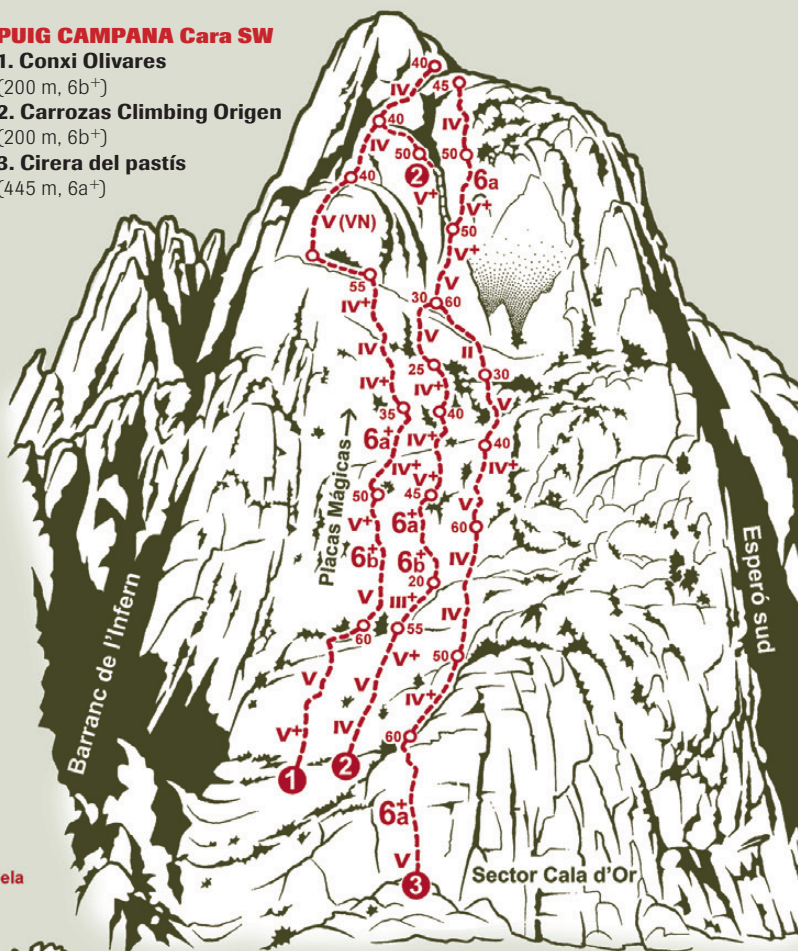
(200 m, 6b+)

2. Carrozas Climbing Origen

(200 m, 6b+)

3. Cirera del pastís

(445 m, 6a+)

Pic Prim 1320 m

PUIG CAMPANA

Cara NW

Aresta NW

integral

(1000 m, 6a+)

vermelles). De les dues primeres podem davallar còmodament en ràpels per la via *Placas Mágicas* (55+50+60 m), o bé prosseguir per la via normal fins a dalt i aconseguir més de 400 m efectius d'escalada. Però si de metres es tracta, l'*Aresta NW* del puig Campana presenta possiblement l'itinerari més llarg del País Valencià. Tot una aventura realitzada per Àngel Cerrillo, Rafa Poveda, Ovidiu Frasinca i l'incombustible M. Pomares, després d'una primera exploració l'any 2008 on van escalar els primers 500 m, i d'un segon atac (2014) on coronen definitivament el pic Prim després de més de 1.000 m d'escalada. Un recorregut maratonian on trobarem alguns pitons, ponts de roca i alguns parabolts (principalment en reunions). Cal preveure els tascons, cordinos, camalots fins al nº3 i moltes ganes d'escalar.

El salt del Sallent de Sant Privat d'en Bas

Sant Privat d'en Bas és una petita població de la Garrotxa que el 1968 va ser integrada en el municipi de la Vall d'en Bas. Els seus habitants (una mica més de 300) es distribueixen en un petit nucli al voltant de l'església i en diverses cases disseminades al llarg de la carretera que porta a les Preses. Quan el 1811 va néixer en aquesta vila Josep Estartús i Aiguabella, fill d'una família humil, ningú s'imaginava que aquest jove, que primer va entrar al seminari de Girona, acabaria lluitant en les tres guerres carlines a les ordres del general Cabrera i seria nomenat mariscal de camp.

ALFRED MONTSERRAT

Freixe monumental de la Freixeneda.

Itinerari

Àrea recreativa dels Pins

Freixeneda

els Gronys

el Sallent

camí dels Matxos

0:00 h Comencem a caminar des de l'aparcament de l'àrea recreativa els Pins o d'en Xurri, situada a poc més d'un quilòmetre del nucli de Sant Privat d'en Bas. En aquest punt val la pena observar detingudament la pineda que dona nom al lloc, formada per pi insigne (*pinus radiata*), una espècie originària de Califòrnia que va ser introduïda a Catalunya a la dècada de 1930, i que pot arribar fins als 30 m d'altura. Cal anar seguint la pista que continua paral·lela al riu Gurn, després de passar una cadena que impedeix el pas als vehicles. En el moment en què pista i riu es troben, cal creuar el curs d'aigua i iniciar la pujada pel paratge anomenat Rovires de l'Amat.

00:10 h Hi ha dos corriols. Hem de seguir el de l'esquerra. Avancem per un sender que es va fent més costerut a mesura que guanya altitud. En principi, l'espessa vegetació impedeix la visió del panorama, però de tant en tant, alguna clariana entre el fullam permet observar que la vall del riu Gurn es va fent més petita. Creuem petites torrenteres i alguna desviació. Pugem pels cingles de Salt de Bot. Continuant sempre pel camí més transitat; al cap d'una bona estona, arribem a un petit coll. Hem superat gairebé 600 m de desnivell i estem en el vessant nord de la serra.

01:40 h A l'esquerra, tot seguint la carena, desemboquem en una pista poc freqüentada. En pujada, i després d'uns suaus revolts que envolten uns antics camps de cultius, ja es veu la casa de Freixeneda.

01:50 h El camí ens porta fins al gran freixe, imponent exemplar de *Fraxinus excelsior*, de quasi 5 m de perímetre a 1,5 m del terra. La casa de Freixeneda queda uns metres

més enllà, però val la pena acostar-s'hi per veure'n les dependències exteriors i poder fer-se una idea del seu funcionament en èpoques no gaire llunyanes. Continuant el camí cap a l'est arribaríem a Collfred, ja en el terme de Vidrà (Osona). Just al davant del gran freixe s'inicia un altre camí, aquest en direcció sud. És la ruta que cal seguir.

02:00 h Aquest tram és bastant planer al principi, però després d'una suau rampa i de deixar el quasi imperceptible cim dels Gronys (1.290 m) a l'esquerra, arribem a un encreuament. La pista per on caminem rodeja la serra de Freixeneda pel seu vessant sud i porta fins al coll de Ciuret, un altre dels accessos a la veïna comarca d'Osona. A l'encreuament cal prendre el camí de l'esquerra, primer ample, però aviat es transforma en un sender que travessa uns vells camps i en contínua baixada porta fins a la casa de el Sallent.

02:30 h Mirador. Poc abans d'arribar al Sallent, la ruta s'acosta al cingle superior del salt de Bot. Si el dia és clar hi ha una espectacular vista de la Garrotxa: vall d'en Bas, Olot, volcans de Santa Margarida i Croscat, entre altres, els cims més alts de la Garrotxa i algunes muntanyes del Ripollès.

02:40 h El Sallent. Antiga masia que queda a la dreta de la ruta per continuar baixant i acostar-nos al cingle, en arribar a la part superior del salt del Sallent, per on corren les aigües del riu Gurn, aigües que ja s'han creuat anteriorment en sortir de l'àrea recreativa dels Pins. Poc abans d'arribar al tàlveg i també arran de cingle, s'inicia un sender que permet baixar a Sant Privat. Es tracta de l'espectacular camí de l'Escaler, que porta fins a la base del salt de Sallent on encara es podem veure les restes de l'antic telefèric de cable que s'utilitzava per baixar la fusta des del Sallent fins a la vall.

02:45 h Salt del Sallent. Impressionat estíball d'aigua d'uns 80 m de desnivell. En època de crescuda cal parar compte a l'hora de travessar el Gurn, ja que la ruta segueix per l'altre costat. Una curta pujada permet agafar un camí que planeja i és va fent ample. A l'esquerra, a pocs metres d'aquest corriol, hi ha una bona vista del salt d'aigua.

03:00 h Pel camí es troben diversos indicadors. Cal agafar el camí dels Matxos per retornar a Sant Privat d'en Bas. Aquests desviament surt a l'esquerra i ràpidament perd altitud mentre s'enfonsa a la vall del Gurn. És un camí esplèndid que

travessa un bosc espès, i tot salvant algunes torrenteres que baixen del vessant nord del Puigsacalm, acaba penetrant en el rec de les Olletes, on enfila de dret i moltes vegades pel mig del mateix torrent, fins a desembocar a la pista prop de l'àrea recreativa dels Pins.

04:00 h Àrea recreativa dels Pins o d'en Xurri.

Temps de camí

4 h

Desnivell

650 m

Dificultat

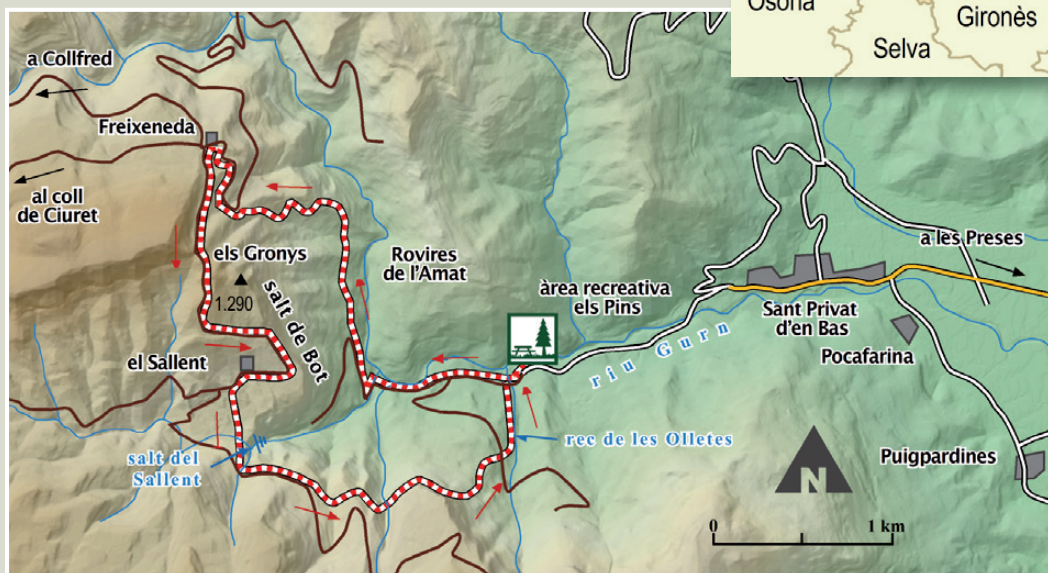
Baixa o mitjana

Cartografia

• Puigsacalm-Bellmunt.

Ed. Alpina. Escala 1:25.000.

• La Garrotxa. Institut Cartogràfic de Catalunya. Escala 1:50.000

ALBERT MARTÍNEZ (BASE ICGC)

Núria García Quera

Llibres i muntanyes

Es podria dir que la Núria García Quera (Barcelona 1965) és una dona tan de llibres i de muntanyes, que ho és fins a les últimes conseqüències. Vinculada familiarment a la llibreria Quera, especialitzada en llibres de muntanya, no en va tenir prou en treballar-hi mentre estudiava, sinó que aviat va optar per escriure els seus llibres i anar-se'n a viure a la muntanya. ¿O potser primer va anar a viure a la muntanya i després va començar a escriure llibres? Segui com sigui, avui en sabem alguna cosa més.

Vas marxar de Barcelona quan tenies 19 anys per anar a fer de guarda al refugi d'Amitges i et vas quedar a viure al Pallars. ¿Per què vas prendre aquesta decisió?

La feina de guarda va sorgir a partir d'haver estat dos anys fent voluntariat a la secció de refugis del CEC. Amb setze i disset anys veia els guardes amb admiració, trobava meravellós poder treballar enmig de les muntanyes pirinenques i tot tenia un aire mític molt atractiu. Per tant, quan ens vam aparellar amb el Valentí, vam demanar un refugi al CEC per pujar-hi a fer de guardes. El d'Amitges estava lliure, així que hi vam anar. En cap moment ens vam plantejar que allò acabaria sent la nostra professió i, de fet, els quatre primers anys havíem de treballar en altres coses perquè quasi no guanyàvem res. El 1990 van començar a canviar les coses, ja hi havia més gent que anava al parc nacional d'Aigüestortes, i vam poder fixar la residència al Pallars. Els vint-i-dos anys de guarda van ser molt intensos perquè també van néixer els tres fills, vam arreglar la casa i el refugi... Ens vam fer un fart de treballar.

¿El Pallars era una comarca especial per a vosaltres?

Quan vam arribar-hi no era especial. M'agradava tant com la Vall d'Aran, l'Alt Urgell, la Garrotxa... El punt d'inflexió per considerar-lo un lloc especial va ser quan vam anar a viure a Tornafort. La gent del poble ens van rebre amb sorpresa. No entenien com una parella jove podien voler viure en un poble del qual tothom n'estava marxant des de feia dècades. Es pensaven que volíem muntar un restaurant. Després van començar

les converses amb persones que ara ja no hi són i altres que encara viuen, els consells per fer l'hort, les matances del porc amb tot el poble, les festes majors... Aquella gent han fet de padrins dels nostres fills i m'han regalat el Pallars més entranyable. L'espectacular paisatge de les seves valls i muntanyes han fet la resta.

Durant tot aquest temps també has publicat guies d'excursionisme i articles en revistes especialitzades. ¿Com compaginaves aquesta doble labor?

Em temo que la vida d'una dona, almenys al nostre país, es basa en compaginar més de dues i tres labors. Per fer les guies excursionistes havia arribat a carregar al cotxe els dos fills grans i dos amics seus, i, des del càmping on plantàvem la tenda, feiem les excursions. Si hi havia excursions més exigents, ells es quedaven al càmping i jo marxava sola a fer el treball de camp. O aprofitava les vacances per marxar de travessa amb amigues o els meus germans, i llavors fer la feina. Intentava combinar-ho amb la feina del refugi, ja que algunes temporades està tancat, i amb la dedicació als fills.

També has publicat quatre novel·les. Vas iniciar-te en el món de la ficció amb *Migdiada* (1997), on reflecties la vida d'una comunitat de pallaresos. ¿Què representava per a tu aquest inici en la literatura?

El fet d'escriure sempre havia format part de la meua vida, però acabar una novel·la ja era tota una altra cosa. Va ser molt fàcil trobar qui la publicués i va semblar que el camí literari seria senzill. Per sort, no ho ha estat,

perquè si s'hagués anat publicant tot el que anava fent, sense el filtre de la perspectiva del temps i l'experiència, s'hauria malbaratat molta tinta i paper. D'altra banda, també ha anat bé el fet de conèixer a poc a poc el funcionament del món editorial.

Tres de les teves novel·les han obtingut premis: *L'estel porquer* (1999), *Vaig néixer a la sortida del sol* (1999) i *A dalt de la Duna Roja* (2011). ¿Què ens pots comentar d'aquestes obres? *L'estel porquer*, com *Migdiada*, tenen en comú l'enamorament pel Pallars. En aquestes novel·les intentava que no es perdés el llegat de les llargues converses amb la gent del país. Volia compartir-lo. *Vaig néixer a la sortida del sol* i *A dalt de la Duna Roja* parlen d'un altre enamorament. En aquest cas, de l'Àfrica i, concretament, de Mali. Hi trobem els seus paisatges i la seva gent, però també el contrast cultural envers el nostre món europeu.

Recentment acabes de crear el segell «Sensus», una nova col·lecció editorial, on edites els teus llibres. ¿Per què podem dir que són uns llibres diferents?

La col·lecció «Sensus» és el projecte creatiu més personal, amb el qual em sento totalment lliure. Crec que són uns llibres diferents per dues raons. D'una banda pel contingut. El punt en comú de tots els llibres Sensus és la importància del lloc on es desenvolupa l'acció. La intenció és que, si abans has estat en aquest lloc, quan hi tornis després d'haver llegit el llibre Sensus, el que et transmeti aquest lloc sigui diferent perquè tindrà un bagatge emocional que abans no tenia. És com quan vaig anar al refugi d'Amitges per primer cop, anys abans de ser-ne guarda. Era un lloc bonic, sí, però res més. En canvi, quan ara hi torno, cada racó està carregat de records i emocions. O quan vas a la plaça del Diamant sense haver llegit la novel·la de la Roderica i hi tornes, havent-la llegit. No té res a veure. Però un llibre Sensus també et pot despertar l'interès per a conèixer un lloc desconegut, que passarà de la sensació d'estranyesa a la quotidianitat. I, d'altra banda, són uns llibres diferents pel format. Recorden un quadern de viatge

Moleskine per la gometa, però també perquè l'interior està ple d'imatges: fotografies, retalls de diari, bitllets d'avió... Són el complement de tot viatge, que ofereixen una altra mirada a allò que estàs llegint, i que sempre he trobat a faltar als llibres de viatge. Però en podeu saber més coses a www.sensus.cat.

L'any 2012 publiqués *Nou viatge al Pirineu*. En aquesta obra segueixes les passes que Camilo José Cela i Josep Maria Espinàs van fer 50 anys enrere al Pallars, la Vall d'Aran i l'Alta Ribagorça. ¿Com et va sorgir aquesta idea de llibre?

No va ser idea meua. Va ser d'unes noies del Pallars que tenen una empresa de dinamització local, Montanyanes. Em van contractar perquè seguís el viatge que havien fet els escriptors, però amb una interpretació molt més excursionista, per tal de crear una ruta que desestacionalitzés el turisme. La feina es va materialitzar en aquest relat de viatge i amb la ruta *Ramat de camins*, que travessa els dos Pallars, la Vall d'Aran i l'Alta Ribagorça. Són dues setmanes a peu. La recomano fervorosament.

¿Quina és la teua aportació d'aquest nou viatge al Pirineu? ¿Quines diferències hi ha entre un viatge i l'altre?

Aporto una altra percepció, la d'algú que fa quasi trenta anys que hi viu, mentre que ells eren visitants. Potser per això ells anaven a buscar imatges de pessebre i als seus llibres ignoren que, en aquella època, la gent ja fugia d'aquestes comarques. Entre els anys cinquanta i setanta

van perdre el 40 % de la població. Llavors el turisme tot just començava, mentre que ara, per bé o per mal, es viu sobretot d'aquest sector. Així i tot, crec que els Pallars i la Ribagorça són unes comarques on, tot i viure en la globalització del segle XXI, el món antic hi segueix vigent. El present i el passat encara hi conviuen, i això és molt llaminer per a qui hi camina.

En aquesta obra dius que Espinàs té coses per agrair a Cela, però que Cela va morir amb un gran deute amb Espinàs. ¿Com és això?

Sí, Cela, que va ser premi Nobel de literatura, que jo sàpiga mai va reconèixer que Espinàs va ser imprescindible per escriure un dels seus llibres. Per saber de quin llibre estem parlant i fins a quin punt Espinàs va ser cabdal, em temo que hauré de llegir el *Nou viatge al Pirineu*.

La col·lecció «Sensus» destina una part dels guanys a un projecte social. ¿Ens pots explicar una mica aquesta història?

Cada llibre Sensus té al darrere un projecte social. El 5 % dels guanys de *A dalt de la Duna Roja* són per a l'associació ASED, que té cura de la construcció i el manteniment d'unes escoles a Mali. El 5 % dels guanys de *Nou viatge al Pirineu* són per a l'associació Obrador Xisqueta, que intenta facilitar la continuïtat dels ramaders que tenen ovelles i, sobretot, la raça d'ovella xisqueta. Ho fan a partir de pagar-los un preu just per la llana. Per pagar aquest preu, la llana que compren servirà de matèria primera per a artesans.

¿En què estàs treballant actualment?

Ara mateix estic en procés d'edició del tercer llibre de la col·lecció «Sensus». És una novel·la, es titula *Passes de tardor a l'Himàlaia* i, si tot va bé, sortirà per Sant Jordi.

¿De què tracta, aquesta novel·la?

Tracta d'una mare, de professió pallassa, que va a Nepal a veure la seva única filla, que tenia divuit anys quan va marxar de viatge, en fa un que volta pel món i l'última notícia que en té és de fa un mes. En un correu electrònic li deia que ingressaria en un monestir budista. Des de llavors, no en sap res. Quan la retroba a Kàtmandu, se'n adona que alguna cosa ha canviat. La causa d'aquest canvi l'anirà descobrint durant la travessa de l'Annapurna. De rerefons també apareixen les muntanyes i l'espiritualitat ancestral de les regions del Manaslu i el Ladakh.

¿Quins són els teus projectes de futur?

La intenció és que, mentre faci la promoció d'aquesta novel·la, ja em pugui ficar de ple en una altra de les meves dèries, que en aquest cas té més a veure amb el vessant lingüístic que no pas literari. Es tracta d'investigar com era la llengua dels avantpassats que van posar els noms de lloc del nostre país. A partir del desxiframent dels topònims més opacs de la nostra geografia, voldria descriure com funcionava aquesta llengua en l'àmbit morfològic, sintàctic, semàntic... Ja fa un temps que hi estic treballant, aplicant una nova metodologia, i els resultats són tan esperançadors que potser acabí la meua tesi doctoral. Però aquesta investigació, mentre no trobi una beca o un patrocinador, no em dóna per menjar, així que continuaré fent articles i reportatges per encàrrec, o treballaré en l'assessorament editorial, que és una feina que m'agrada molt. Ajudo a persones que tenen un somni personal, relacionat amb l'escriptura, a fer-lo realitat. De vegades tenen unes memòries, un llibre d'itineraris, una petita novel·la..., i no saben què fer-ne. Els assessoro en tot, fins que tenen uns quants exemplars del seu llibre a les mans.

VALENTÍ ZAPATER

Punt de vista baix

Ajupits o estirats al terra, mirant a través de la càmera, tot canvia. Perquè ens posem al mateix nivell que les coses i éssers més petits que normalment veiem des de dalt. La perspectiva i el missatge canvien.

Des de dalt el subjecte s'esclafa contra el terra i sovint es comunica petitesa, inferioritat, especialment en animals i persones. Des de baix aquesta sensació pot desaparèixer o fins i tot invertir-se, sobretot des del terra. Però no és només això. Aquest punt de vista permet reunir en una mateixa fotografia diversos plànols molt llunyans entre si. Per exemple, si ens estirem al terra per fotografiar un prat alpi veurem enquadrades les plantes i flors més properes i les muntanyes de l'horitzó més llunyanes. Si féssim la fotografia drets, hauríem de prescindir de les flors més properes, les que tenim a la vora dels peus, o bé de l'horitzó, i fotografiar les flors amb un fons d'herba sobre el que sovint no destaquen.

Així, el punt de vista baix és un recurs creatiu que ens permet donar importància al subjecte que es fotografia. També permet que apareguin

alhora elements molt propers i molt llunyans. Això es pot accentuar encara més si adoptem un enquadrament vertical.

És molt probable que sigui difícil o impossible enfocar alhora un primeríssim pla i el fons, especialment si estem estirats a terra. En aquest cas haurem de triar quina part de la fotografia volem destacar, per enfocar en aquell punt. L'altra part quedarà més o menys desenfocada. Si enfoquem les flors del primer pla, les muntanyes quedaran desenfocades. Si enfoquem les muntanyes del fons, les flors quedaran desenfocades.

També és possible, però, enfocar-ho tot, des d'un punt baix però no arran de terra (ajupits) i un objectiu gran angular o bé un que es pugui descentrar. O amb les càmeres compactes de sensor més petit. És un altre recurs que ens pot permetre donar gran profunditat a

Bolets que creixen a la selva pluvial de l'Amazònia. Parc nacional Yasuní (Orellana, Equador).

Càmera: Canon EOS 20D (digital).

Objectiu: Canon EF 70-200 mm f/2,8L IS USM a 200 mm.

Exposició: 1/125 s f/2.8 ISO 800.

les fotografies.

Amb un teleobjectiu, en canvi, la profunditat de camp és més petita. Això és ideal per crear un fons desenfocat sobre el qual destacar un animal, una planta o una persona. El punt baix, a més, és sovint la posició ideal que ens permet trobar un fons llunyà, net, sobre el qual podem destacar els subjectes. Contra més lluny, millor.

EL TRUC DE L'EXPERT

Profunditat de camp, hiperfocal... Conceptes que ens poden ajudar molt a triar què volem que surti enfocat i què no. Lluny de les incòmodes taules d'abans, no hi ha res com un telèfon intel·ligent i una bona aplicació que faci tots els càlculs. O els objectius al vell estil, amb marques de profunditat de camp.